

191
4-3-13

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Τα Δικαιώματα του Παιδιού στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
**Πολιτική για τα ασυνόδευτα
ανήλικα.**

Εμπόριο παιδιών

Θεωρία και πράξη σε ενωσιακό και
εθνικό επίπεδο

Δανάη Τρομπούκη, Α.Μ.: 1210Μ050
Επιβλέπων Καθηγητής: Σ. Περράκης

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΔΙΠΛΩΜΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ (Πρόγραμμα Jean Monnet)

Αθήνα, Μάρτιος 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	σελ. 3
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ- ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	σελ. 4
ABSTRACT.....	σελ. 6
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	σελ. 7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ. 8
ΜΕΡΟΣ Α: Νομοθετικό & Θεσμικό πλαίσιο για τους ασυνόδευτους ανηλίκους.....	σελ. 10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ορισμοί- Διασαφηνίσεις.....	σελ. 10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Νομοθετικό πλαίσιο.....	σελ. 13
2.1 Διεθνές Νομοθετικό Πλαίσιο.....	σελ. 14
2.2 Ευρωπαϊκό Νομοθετικό Πλαίσιο.....	σελ. 16
2.3 Εθνικό Νομοθετικό Πλαίσιο.....	σελ. 23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί και λοιπές δομές για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων σε διεθνές και εθνικό επίπεδο.....	σελ. 28
ΜΕΡΟΣ Β: Πολιτική για τα ασυνόδευτα ανήλικα στην πράξη.....	σελ. 36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εφαρμογή του θεωρητικού πλαισίου που αφορά τους ασυνόδευτους ανηλίκους μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	σελ. 36
1.1 Η Κατάσταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	σελ. 36
1.2 Το Παράδειγμα της Ισπανίας.....	σελ. 41
1.3 Οι Ασυνόδευτοι Ανήλικοι στη Σουηδία.....	σελ. 44
1.4 Η Ελληνική Πραγματικότητα.....	σελ. 49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Νομολογία ΕΔΔΑ.....	σελ. 58
2.1 Υπόθεση Tabitha κατά Βελγίου.....	σελ. 59
2.2 Υπόθεση Rahim κατά Ελλάδας.....	σελ. 63

ΜΕΡΟΣ Γ: Study Case- Ασυνόδευτοι ανήλικοι στα δίκτυα της εμπορίας παιδιών.....	σελ. 67
3.1 Νομοθετικό και Θεσμικό Πλαίσιο.....	σελ. 69
3.2 Η Κατάσταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	σελ. 74
3.3 Η Ελληνική Πραγματικότητα- Θεωρία και Πράξη.....	σελ. 77
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ.....	σελ. 80
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	σελ. 82

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την παρούσα Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, με αντικείμενο το ζήτημα των ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα, κλείνει ένας κύκλος σπουδών που χάρη στο υψηλό και απαιτητικό επίπεδο που το χαρακτηρίζει, μου ανοίγει πλέον δρόμους τόσο επιστημονικής όσο και επαγγελματικής εξέλιξης.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τους καθηγητές μου, του τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πάντειου Πανεπιστημίου αλλά και μέλη ΔΕΠ άλλων τμημάτων του Παντείου για τις γνώσεις που μας μετέδωσαν, τις πολύτιμες συμβουλές αλλά και τις εποικοδομητικές συζητήσεις, ιδίως δε για την υπομονή και επιμονή τους. Θα ήθελα βέβαια να ευχαριστήσω ιδιαίτερος και τους λίγους μεν αλλά ιδιαίτερα αξιόλογους συμφοιτητές μου για το υπέροχο και δημιουργικό περιβάλλον που δημιουργήθηκε τα τρία αυτά εξάμηνα που διήρκησαν τα μαθήματά μας, όπου και αναπτύχθηκε όχι μόνο επιστημονικός διάλογος αλλά και ουσιαστικές φιλικές σχέσεις.

Θερμές ευχαριστίες θα ήθελα να εκφράσω στην κ. Μ.Ε. Μιχαηλίδου, Associate Community Services Officer, στο τμήμα Προστασίας του Γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα, για τον χρόνο της και τη σύντομη μεν αλλά κατατοπιστική και ουσιαστική συνέντευξη που μου παρείχε, κατά τη διάρκεια της οποίας παρέθεσε τα καθημερινά προβλήματα που απαντώνται στην ελληνική επικράτεια όσον αφορά το ζήτημα των ασυνόδευτων ανηλίκων αλλά και τα εμπόδια που αντιμετωπίζει σε καθημερινή βάση τόσο η Ύπατη Αρμοστεία όσο και οι υπόλοιποι αρμόδιοι φορείς κατά τη διάρκεια της δράσης τους.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου αλλά και τους φίλους μου για την υπομονή, την κατανόηση και ιδίως τη συγκινητική συμπαράστασή τους.

Αθήνα, Μάρτιος 2013

Δανάη Τρομπούκη

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ- ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η διπλωματική εργασία που ακολουθεί πραγματεύεται όπως προκύπτει και από τον τίτλο την πολιτική που ασκείται σε εθνικό αλλά και διεθνές, ιδίως δε ευρωπαϊκό επίπεδο, για τα ασυνόδευτα ανήλικα. Σε ένα πρώτο στάδιο, μετά από μία γενικότερη εισαγωγή αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα με έμφαση στα δικαιώματα των παιδιών αλλά και την εμφάνιση στο διεθνές προσκήνιο του ζητήματος των ασυνόδευτων ανηλίκων, θα δοθεί ο ορισμός βασικών εννοιών που θα βοηθήσουν στην κατανόηση και στην ορθότερη προσέγγιση του ζητήματος με τους όποιους προβληματισμούς δημιουργούνται και τα όποια συμπεράσματα προκύπτουν.

Στο πρώτο μέρος, μετά τους ορισμούς, θα σκιαγραφηθεί το νομικό αλλά και θεσμικό πλαίσιο που καλύπτει τον θεσμό των ασυνόδευτων ανηλίκων, σε επίπεδο αρχικά διεθνές, έπειτα ευρωπαϊκό- ενωσιακό και τέλος σε επίπεδο εθνικό. Επιπλέον, θα γίνει μια παράθεση και περιγραφή μη κυβερνητικών και άλλων δομών σε διεθνές και σε εθνικό επίπεδο.

Στο δεύτερο μέρος, θα περάσουμε στην πρακτική εφαρμογή και εν γένει στην κατάσταση που επικρατεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση με ειδικότερα παραδείγματα την Ισπανία, την Σουηδία και την Ελλάδα, χωρίς ωστόσο να επιχειρείται συγκριτική μελέτη των τριών αυτών κρατών μελών. Εντούτοις, επιδιώκεται η καταγραφή και ανάλυση της κατάστασης, και η απόσταση που ενδεχομένως υπάρχει μεταξύ θεωρίας- νομοθεσίας και πράξης- πρακτικής εφαρμογής στα κράτη μέλη αυτά που αντιμετωπίζουν σε μεγάλο βαθμό και γνωρίζουν σε βάθος το ζήτημα που μας απασχολεί. Όσον αφορά μάλιστα την περίπτωση της Ελλάδας, θα σκιαγραφήσουμε την κατάσταση που επικρατεί στην ελληνική επικράτεια, επιχειρώντας παράλληλα να εξετάσουμε κατά πόσο παρέχεται τελικά επαρκής προστασία στους ασυνόδευτους ανηλίκους στην χώρα μας. Στη συνέχεια, ακολουθεί η προσέγγιση του θέματος μέσα από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου με δύο υποθέσεις άξιες αναφοράς και μελέτης για την ευρωπαϊκή αλλά και εθνική έννομη τάξη.

Στο τρίτο μέρος θα αναπτύξουμε το ζήτημα της εμπορίας παιδιών (child trafficking) εστιάζοντας ιδίως στον σύνδεσμο που εντοπίζεται ανάμεσα στο έγκλημα αυτό- που προσβάλλει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και πλήθος άλλα θεμελιώδη δικαιώματα των παιδιών- και στην πολιτική που εφαρμόζεται ή τελικά που δεν εφαρμόζεται για τα ασυνόδευτα ανήλικα- προσεγγίζοντας ιδίως το έγκλημα της

εμπορίας παιδιών και εξετάζοντάς το ως ένα από τα αποτελέσματα κακής ή αναποτελεσματικής διαχείρισης, αντιμετώπισης και εν γένει πολιτικής για τα ασυνόδευτα παιδιά, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Τέλος, θα συνοψίσουμε με συμπεράσματα αλλά και τυχόν προβληματισμούς που προκύπτουν από τη μελέτη αυτή. Αξίζει να σημειωθεί ότι ένα θέμα όπως αυτό των ασυνόδευτων ανηλίκων, λόγω του ευαίσθητου χαρακτήρα που έχει από τη φύση του αλλά και της ιδιαιτερότητάς του καθόσον συνίσταται από πλήθος παραγόντων, όπως το παιδί, η μετανάστευση, η λαθρομετανάστευση, η οικογένεια, η κοινωνία κ.λπ., έχει απασχολήσει ήδη ακαδημαϊκούς, νομικούς, κοινωνικούς λειτουργούς, αστυνομικές αρχές αλλά και την ίδια την κοινωνία, οπότε με την παρούσα εργασία επιχειρείται μια διαφορετική ενδεχομένως προσέγγιση, ή τουλάχιστον, μια συγκέντρωση πολλών, ιδίως νεότερων στοιχείων και μια εν τέλει πιο προσωπική παράθεση των γεγονότων. Ας συμπληρώσουμε μάλιστα ότι παρά το γεγονός ότι το αντικείμενο της παρούσης εργασίας υπάγεται στο ευρύτερο θέμα της μετανάστευσης, των προσφύγων και ιδίως των λαθρομεταναστών αλλά και του ασύλου, πρέπει να τονισθεί πως το παρόν κείμενο επιδιώκεται να περιοριστεί στην ανάπτυξη ζητημάτων που άπτονται της πολιτικής αμιγώς για τα «ασυνόδευτα ανήλικα», χωρίς βέβαια να απουσιάζει η όποια αναφορά κρίνεται χρήσιμη στο γενικότερο πλαίσιο της μετανάστευσης και του ασύλου.

ABSTRACT

The following thesis concerns in general children's fundamental rights and more specifically the policy for Unaccompanied Children (Minors) both in the European Union and in Greece, in the light of theory and practice. Moreover, as a study case we present the question of child trafficking as a result of poor or ineffective response to the question of unaccompanied minors.

First of all, after the basic definitions that are necessary for the understanding of the subject, we present the legal framework at an international, European and national level that applies to unaccompanied children. Below, we will provide some information on non-governmental organizations and other bodies that act for the protection of unaccompanied minors at a national and an international level.

In the second part, we will focus on the current situation both within the EU and in some member states, such as Spain, Sweden and Greece. Additionally, we will present two cases before the European Court of Human Rights in Strasbourg, that are of great importance as far as it concerns violations of the rights of unaccompanied children by member states.

In the last part, we deal with the child trafficking issue insofar as there is a connection between policy for unaccompanied minors and child trafficking, especially, trafficking of unaccompanied children.

Finally, we will sum up with some conclusions and possible concerns arising from this study.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΔΟΜ	Διεθνής Οργανισμός για τη Μετανάστευση
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
ΕΣΠ	Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προσφύγων
ΗΕ	Ηνωμένα Έθνη
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
Ν.	Νόμος
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣΔΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
EASO	European Asylum Support Office
FRA	European Union Agency for Fundamental Rights
HRW	Human Rights Watch
UNICEF	United Nations Children's Fund
UNHCR	Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τον Πρόσφυγες)
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime (Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) το 1948, αποτελώντας μεγάλο βήμα προς τη δημιουργία ενός ασφαλέστερου και υγιέστερου περιβάλλοντος, με περισσότερες ευκαιρίες για όλους μας, καθορίζει τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες, για όλες τις γυναίκες και όλους τους άντρες. Παράλληλα, μέσα από τις προσπάθειες του ΟΗΕ, οι κυβερνήσεις έχουν συνάψει πολλές πολυμερείς συμβάσεις που συμβάλλουν στην επίτευξη του στόχου αυτού. Αυτό το ολοκληρωμένο σώμα του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένου του δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα, αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα του ΟΗΕ. Μεταξύ αυτών, είναι το δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την ιθαγένεια, στην ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας, στην εργασία, στην εκπαίδευση, το δικαίωμα στην τροφή και την κατοικία και το δικαίωμα συμμετοχής στη διακυβέρνηση. Η Διακήρυξη έθεσε τις βάσεις για περισσότερες από 80 συνθήκες και διακηρύξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Έχοντας σχεδόν ολοκληρώσει την εργασία του για τον καθορισμό των βασικών αρχών, ο ΟΗΕ εστιάζει πλέον τις προσπάθειές του στην εφαρμογή των νόμων για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ο Ύπατος Αρμοστής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, που συντονίζει τη δράση του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, συνεργάζεται με τις κυβερνήσεις και τους μηχανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, για τη βελτίωση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ωστόσο, από τις ενέργειες προς θεμελίωση και κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο αισθητή για μεγάλο χρονικό διάστημα υπήρξε η απουσία διατάξεων ξεχωριστών και κειμένων σαφών με στόχο την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών. Σαράντα λοιπόν χρόνια μετά τη Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού είναι ο πρώτος παγκόσμιος νομικά δεσμευτικός κώδικας για τα δικαιώματα που όλα τα παιδιά πρέπει να απολαμβάνουν. Θέτει στοιχειώδεις αρχές για την ευημερία των παιδιών στα διάφορα στάδια εξέλιξής τους και αποτελείται από 54 άρθρα. Η Σύμβαση ξεκίνησε με πρωτοβουλία της Πολωνικής κυβέρνησης και της UNICEF, υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 20 Νοεμβρίου 1989 και τέθηκε σε ισχύ το 1990. Μέχρι σήμερα έχει επικυρωθεί σχεδόν από όλες τις χώρες του κόσμου, ενώ στην Ελλάδα επικυρώθηκε το 1992 (ΦΕΚ 192/2.12.92).

Μια ξεχωριστή και ιδιαίτερα ευαίσθητη κατηγορία παιδιών αποτελούν τα ασυνόδευτα ανήλικα ως επί το πλείστον, όρος που είναι κοινώς αποδεκτός σε πλήθος χωρών ανά τον κόσμο και χρησιμοποιείται σε πληθώρα νομικών κειμένων. Τα ασυνόδευτα ανήλικα αποτελούν ιδιαίτερα ευάλωτη κατηγορία μεταναστών¹. Είναι υπήκοοι τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς, οι οποίοι εισέρχονται ή βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια, χωρίς να συνοδεύονται από τους κατά νόμο ή έθιμο υπευθύνους για την επιμέλειά τους. Παιδιά που λόγω της κατάστασης στην οποία βρίσκονται, ως επί το πλείστον χωρίς τη θέληση τους- πολλές δε φορές προέρχονται από συνθήκες πολέμου και εμφύλιες αναταραχές, έχουν χάσει τις οικογένειές τους και τα σπίτια τους και έχουν υποστεί βασανιστήρια και κακομεταχείριση². Τα ασυνόδευτα αυτά παιδιά δικαιούνται αναμφίβολα διεθνούς προστασίας και νομοθετικών ρυθμίσεων δυνάμει διαφόρων, ευρέως φάσματος, διεθνών και περιφερειακών κειμένων, με εφαρμογή σε πρακτικό επίπεδο και αποτελέσματα ουσιαστικά.

---

¹ Τσίγκρης, Α., 'Ανήλικοι πρόσφυγες και παροχή ασύλου (Οι πρόσφυγες δεν είναι λαθρομετανάστες)', *Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ*, 07/09/2012.

² Αυτού του είδους η μετανάστευση, κυρίως δε παράνομου χαρακτήρα, οφείλεται με τη σειρά της σε λόγους φυσικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς αλλά και πολιτικούς. Πιο αναλυτικά, σε μελέτες για τα αίτια της μετανάστευσης διαπιστώνονται παράγοντες 'Φυσικοί', σε περίπτωση μεταβολών στο φυσικό περιβάλλον που καθιστούν δύσκολη την επιβίωση, όπως ξηρασία, πλημμύρες, σεισμοί κ.λπ.. Η σημασία των παραγόντων αυτών είναι μεγαλύτερη όσο χαμηλότερο είναι το επίπεδο της τεχνολογίας και επομένως η εξάρτηση ενός πληθυσμού από τη φύση και την επιτόπια παραγωγή. Για τον λόγο αυτό λοιπόν τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι το μεγαλύτερο μεταναστευτικό ρεύμα προέρχεται από χώρες της Ασίας και της Αφρικής, χώρες που υστερούν στον τομέα της τεχνολογική ανάπτυξης. Εν συνεχεία, υπάρχουν, οικονομικοί παράγοντες με ενδεικτικούς την έλλειψη επαρκών δυνατοτήτων απασχόλησης, την υποαπασχόληση, το χαμηλό εισόδημα σε συνδυασμό πολλές φορές με την υπέρμετρη χρονικά εργασιακή απασχόληση έως και την απουσία οποιασδήποτε ευκαιρίας για εργασία. Πολιτικοί ακόμη παράγοντες όπου εντάσσονται οι διώξεις λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, καθώς και η διακριτική μεταχείριση που πολλές φορές ακολουθείται από το καθεστώς μίας χώρας σε βάρος μεμονωμένων ατόμων ή και συγκεκριμένης κατηγορίας ενός πληθυσμού, ιδίως σε καθεστώς όπου απουσιάζει πλήρως το δημοκρατικό στοιχείο. Συνήθως μάλιστα ο συνδυασμός ταυτόχρονα πολιτικών και οικονομικών παραγόντων ωθεί στην αύξηση του μεταναστευτικού ρεύματος. Βλ.: Παραδεισιάνος, Α. (Αστυν. Α'), 'Το φαινόμενο της μετανάστευσης', www.astynomia.gr, Αθήνα.

ΜΕΡΟΣ Α: Νομοθετικό & Θεσμικό πλαίσιο για τους ασυνόδευτους ανηλίκους

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ορισμοί- Διασαφηνίσεις

Για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης- εργασίας και για καλύτερη κατανόηση του θέματος χρήζει η παράθεση βασικών ορισμών. Έτσι λοιπόν, αν και σε πλήθος νομοθετικών κειμένων διεθνούς αλλά και εθνικού δικαίου συναντάμε βασικές έννοιες και ορισμούς που θα μας απασχολήσουν, εμείς θα αντλήσουμε έννοιες όπως αυτές ορίζονται στα βασικά νομοθετικά κείμενα που ασχολούνται με το αντικείμενο μας. Πιο αναλυτικά:

Παιδί: «Θεωρείται παιδί κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός αν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία», όπως ορίζεται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού 1989.

Εν συνεχεία, χρησιμοποιήσουμε την οδηγία 2001/55/ΕΚ³ του Συμβουλίου, όπου παρατίθενται οι κατωτέρω έννοιες- ορισμοί:

Πρόσφυγες: «υπήκοοι τρίτων χωρών⁴ ή απάτριδες κατά την έννοια του άρθρου 1Α⁵ της Σύμβασης της Γενεύης».

Ασυνόδευτοι ανήλικοι: «οι υπήκοοι τρίτων χωρών ή απάτριδες ηλικίας κάτω των δεκαοκτώ ετών, οι οποίοι εισέρχονται στην επικράτεια των κρατών μελών χωρίς να συνοδεύονται από ενήλικα ο οποίος φέρει την ευθύνη τους, σύμφωνα με το νόμο ή το έθιμο, και για όσο χρονικό διάστημα η επιμέλειά τους δεν έχει αναληφθεί από κάποιο τέτοιο άτομο, ή ανήλικοι οι οποίοι έμειναν ασυνόδευτοι μετά την είσοδό τους στο έδαφος των κρατών μελών».

³ Οδηγία 2001/55/ΕΚ, άρθρο 2, παράγραφοι ε), στ) και ζ)

⁴ Ας σημειωθεί ότι εφόσον πραγματευόμαστε κατά βάση την Οδηγία 2003/9/ΕΚ, σύμφωνα με το παράγωγο ενωσιακό δίκαιο, θα αναφερόμαστε στον «αλλοδαπό» ως «υπήκοο τρίτης χώρας».

⁵ Άρθρον 1: «Α. Εν τη εννοία της παρούσης συμβάσεως ο όρος "πρόσφυξ" εφαρμόζεται επί: 1. Παντός προσώπου όπερ έχει θεωρηθή πρόσφυξ κατ' εφαρμογήν των Συμφωνιών της 12ης Μαΐου 1926 και 30ης Ιουνίου 1928, ή των Συμβάσεων της 28ης Οκτωβρίου 1933 και 10ης Φεβρουαρίου 1938, του Πρωτοκόλλου της 14ης Σεπτεμβρίου 1939 ή κατ' εφαρμογήν του Καταστατικού της Διεθνούς Οργανώσεως Προσφύγων.- Αποφάσεις περί μη αναγνωρίσεως της ιδιότητος του πρόσφυγος ληφθείσαι υπό της Διεθνούς Οργανώσεως Προσφύγων ..... Εν ή περιπτώσει πρόσωπόν τι είναι υπήκοος πλειόνων χωρών, ο όρος "ής έχει την υπηκοότητα" αναφέρεται εις μίαν εκάστην των χωρών ών το πρόσωπον τούτο είναι υπήκοος. Δεν θεωρείται στερούμενον της υπό της χώρας ής έχει την υπηκοότητα παρεχομένης προστασίας, πρόσωπον όπερ άνευ αιτίας βασιζομένης επί δεδουλογημένου φόβου δεν έκαμε χρήσιν της υφ' ετέρας των χωρών ών κέκτηται την υπηκοότητα παρεχομένης προστασίας.».

Άδειες διαμονής: «κάθε άδεια ή έγκριση που εκδίδεται από τις αρχές κράτους μέλους και υλοποιείται σύμφωνα με τη νομοθεσία του, η οποία επιτρέπει σε υπήκοο τρίτης χώρας ή σε απάτριδα να διαμένει στην επικράτειά του».

Επιπλέον, στο Π.Δ. 220/2007⁶ καταγράφονται οι εξής έννοιες- ορισμοί:

Αίτηση ασύλου ή αίτηση είναι: «το αίτημα που υποβάλλει στις ελληνικές αρχές υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής⁷, η οποία μπορεί να θεωρηθεί ως αίτηση για διεθνή προστασία σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης. Κάθε αίτηση διεθνούς προστασίας τεκμαίρεται ότι είναι αίτηση ασύλου, εκτός εάν ο αιτών ζητά ρητώς να του παρασχεθεί άλλη μορφή προστασίας, η οποία είναι δυνατόν να ζητηθεί αυτοτελώς».

Αιτών άσυλο ή αιτών «ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής ο οποίος έχει υποβάλει αίτηση ασύλου επί της οποίας δεν έχει ληφθεί ακόμη οριστική απόφαση, περιλαμβανομένων και των υπηκόων τρίτων χωρών που προωθούνται στην Ελλάδα, κατ' εφαρμογή του Κανονισμού 343/2003⁸ του Συμβουλίου, της 18^{ης} Φεβρουάριου 2003».

Εκπρόσωπος ασυνόδευτου ανηλίκου είναι: «ο προσωρινός ή οριστικός επίτροπος του ανηλίκου ή το πρόσωπο που ορίζεται από τον αρμόδιο Εισαγγελέα Ανηλίκων ή, όπου δεν υπάρχει Εισαγγελέας Ανηλίκων, από τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών για την προάσπιση των συμφερόντων του ανηλίκου αυτού».

Οικογενειακή επανένωση: «η είσοδος και η διαμονή στη Χώρα των μελών της οικογένειας αναγνωρισμένου πρόσφυγα προκειμένου να διατηρηθεί η οικογενειακή ενότητα, εφόσον οι οικογενειακοί δεσμοί δημιουργήθηκαν πριν από την είσοδο του συντηρόντος».

Κράτηση: «ο περιορισμός σε ειδικό χώρο, κατά τις κείμενες διατάξεις, με αποτέλεσμα τη στέρηση της ελευθερίας κυκλοφορίας αυτού».

Κέντρο Φιλοξενίας: «είναι κάθε χώρος ο οποίος, κατά τις κείμενες διατάξεις, χρησιμοποιείται για την ομαδική φιλοξενία των αιτούντων, εξαιρουμένων των χώρων κράτησης».

⁶ Π.Δ. 220/2007, άρθρο 1, παράγραφοι β), γ), ζ), θ), ι), ια) και ιε).

⁷ Η Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών αναγνωρίζει το διεθνές νομικό καθεστώς των «ανιθαγενών». Το άρθρο 1 θεσπίζει τον ορισμό του ανιθαγενούς στο διεθνές δίκαιο: πρόσωπο «το οποίο ουδέν Κράτος θεωρεί ως υπηκόον του κατ' εφαρμογήν της νομοθεσίας του». Ο ορισμός αυτός αναγνωρίζεται σήμερα ότι συνιστά διεθνές εθιμικό δίκαιο. Σύμφωνα δε με το άρθρο 67§2, εδ. β', της ΣΛΕΕ «...οι ανιθαγενείς εξομοιώνονται με τους υπηκόους τρίτων χωρών».

⁸ Κανονισμός 2003/343/ΕΚ.

Συνθήκες υποδοχής: «η πλήρης δέσμη μέτρων που εφαρμόζεται προς όφελος των αιτούντων κατά το παρόν διάταγμα».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Νομοθετικό Πλαίσιο

Όπως ήδη αναφέρθηκε στο κεφάλαιο που ακολουθεί επιχειρείται η παρουσίαση του νομοθετικού πλαισίου στο οποίο εντάσσονται η πολιτική αλλά και οι όποιες δράσεις πραγματοποιούνται σε διεθνές, σε ενωσιακό και εν συνεχεία σε εθνικό επίπεδο, για τα ασυνόδευτα ανήλικα, με κύριο σημείο αναφοράς τις λίγες μεν αλλά ζωτικής σημασίας ειδικότερες διατάξεις και ρυθμίσεις που θεσπίστηκαν αποκλειστικά για τα ασυνόδευτα ανήλικα. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι σε γενικές γραμμές, μετά από τη Συμφωνία του Σένγκεν⁹ η νομοθεσία περί αλλοδαπών δημιούργησε ένα δυστικό δικαστικό σύστημα: αφενός ένα κανονικό για τους ευρωπαίους πολίτες με συνταγματικές και πλήθος εγγυήσεως και αφετέρου ένα 'εξαιρετικό' για τους υπηκόους τρίτων χωρών με ελάχιστες εγγυήσεις και ανατεθειμένο στην εκτελεστική εξουσία¹⁰. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται¹¹ «η διχοτομία μεταξύ ημεδαπών- αλλοδαπών δεν εξαλείφεται απόλυτα».

---

⁹ Στις 14 Ιουνίου 1985 υπογράφηκε η πρώτη συμφωνία μεταξύ των πέντε ιδρυτικών μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Εκπονήθηκε σύμβαση που υπογράφηκε στις 19 Ιανουαρίου 1990. Αυτή άρχισε να ισχύει το 1995 και επέτρεψε την κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα μεταξύ των χωρών που την είχαν υπογράψει, ενώ δημιούργησε ενιαία εξωτερικά σύνορα, όπου πραγματοποιούνται έλεγχοι εισόδου στον χώρο Σένγκεν σύμφωνα με τις ίδιες διαδικασίες. Καθιερώθηκαν κοινοί κανόνες όσον αφορά την έκδοση θεώρησης, το δικαίωμα ασύλου και τον έλεγχο στα εξωτερικά σύνορα έτσι ώστε να επιτραπεί η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων στο εσωτερικό των χωρών που έχουν υπογράψει τη σύμβαση χωρίς να διαταράσσεται η δημόσια τάξη. Ο χώρος Σένγκεν επεκτάθηκε σιγά σιγά σε όλα σχεδόν τα κράτη μέλη. Η Ιταλία υπέγραψε τις συμφωνίες στις 27 Νοεμβρίου 1990, η Ισπανία και η Πορτογαλία στις 25 Ιουνίου 1991, η Ελλάδα στις 6 Νοεμβρίου 1992, η Αυστρία στις 28 Απριλίου 1995 και η Δανία, η Φινλανδία και η Σουηδία στις 19 Δεκεμβρίου 1996. Η Τσεχική Δημοκρατία, η Εσθονία, η Λεττονία, η Λιθουανία, η Ουγγαρία, η Μάλτα, Πολωνία, η Σλοβενία και η Σλοβακία εντάχθηκαν στις 21 Δεκεμβρίου 2007 και η Ελβετία, συνδεδεμένη χώρα, στις 12 Δεκεμβρίου 2008. Η Βουλγαρία, η Κύπρος και η Ρουμανία δεν είναι ακόμη πλήρη μέλη του χώρου Σένγκεν. Βλ: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_a_sylum_immigration/133020_el.htm

τελευταία ενημέρωση: 05/02/2012.

¹⁰ Silveira Gorski, H-C., 'Η Ευρωπαϊκή Ένωση, οι πρόσφυγες και οι παράνομοι μετανάστες', *Θέσεις*, τχ. 68, Ιούλιος- Σεπτέμβριος 1999.

¹¹ Παπαστυλιανός, Χ., 'Ιδιότητα του πολίτη και αλλοδαποί: ο αλλοδαπός ως υποκείμενο δικαιωμάτων στην ελληνική έννομη τάξη', *Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου*, τχ. 6, 2009, σελ. 868.

2.1 Διεθνές Νομοθετικό Πλαίσιο

Παρά το γεγονός ότι η ιδιαίτερη αυτή κατηγορία παιδιών απασχολεί τη διεθνή κοινότητα από τα πρώτα χρόνια των προσπαθειών δημιουργίας ενός συστήματος διεθνούς προστασίας, εντούτοις μέχρι προσφάτως δεν είχε ρυθμιστεί ουσιαστικώς η νομική κατάσταση των παιδιών- προσφύγων. Πιο αναλυτικά, η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων και το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 δεν περιέχουν σαφή άρθρα για την τύχη των παιδιών, αλλά στο πεδίο εφαρμογής τους εμπίπτουν όλοι οι πρόσφυγες, ανεξαρτήτως ηλικίας. Η Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων είναι το βασικό νομικό κείμενο που ορίζει ποιος είναι πρόσφυγας, τα δικαιώματά τους και τις νομικές υποχρεώσεις των κρατών· με αλλά λόγια για τα κράτη που την έχουν επικυρώσει αποτελεί το δίκαιο των προσφύγων¹². Αποτέλεσε την πρώτη διεθνή συμφωνία που κάλυπτε τις πιο ουσιαστικές πλευρές της ζωής των προσφύγων. Καθόριζε μια σειρά θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων τα οποία θα πρέπει να είναι τουλάχιστον ισότιμα με τις ελευθερίες που απολαμβάνουν οι αλλοδαποί υπήκοοι μιας χώρας ή και σε μερικές περιπτώσεις και οι ίδιοι οι πολίτες της χώρας. Αναγνωρίζει το διεθνές πεδίο δράσης των προσφυγικών κρίσεων και τη σπουδαιότητα της διεθνούς συνεργασίας, συμπεριλαμβανομένης και της από κοινού συμμετοχής των κρατών στη διευθέτηση του προβλήματος των προσφύγων¹³.

Μια πρώτη πιο ουσιαστική κίνηση εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας και πιο συγκεκριμένα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών έλαβε χώρα μόλις το 1989 με τη σύναψη της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Νομικά κατοχυρωμένο κείμενο, αποτέλεσε εφαλτήριο για την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού στην πράξη αλλά και για την ενασχόληση με το φλέγον ζήτημα των παιδιών προσφύγων ανά τον κόσμο¹⁴. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού υιοθετήθηκε ομόφωνα

---

¹² Η Σύμβαση της Γενεύης έθετε στο άρθρο 1B αυτής έναν χρονικό και έναν γεωγραφικό περιορισμό (άτομα που είχαν επέλθει πριν την 1η Ιανουαρίου 1951 στην Ευρώπη ή για γεγονότα που είχαν επέλθει πριν την ως άνω ημερομηνία στην Ευρώπη ή αλλού) προκειμένου να διορθώσει προβληματικές καταστάσεις που δημιουργήθηκαν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το Πρωτόκολλο του 1967 αφαίρεσε τους γεωγραφικούς και χρονικούς περιορισμούς που έθετε η Σύμβαση.

¹³ <http://www.unhcr.gr/fileadmin/Greece/General/Geneva1951faq.pdf>

¹⁴ Nykänen, E., 'Protecting Children? The European Convention of Human Rights and Child Asylum Seekers', *European Journal of Migration and Law, Kluwer Law International*, τχ 3, 2001,σελ 312.

από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 20 Νοεμβρίου του 1989, ενώ έως σήμερα έχει επικυρωθεί από 193 χώρες¹⁵.

Καταρχάς, ορίζεται ρητά στο άρθρο 2 ότι η προστασία των δικαιωμάτων που κατοχυρώνει η Σύμβαση δεν εξαρτάται από την υπηκοότητα ή την εθνική καταγωγή των παιδιών Επιπλέον, στο άρθρο 3 αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι σε κάθε απόφαση που αφορά κάποιο παιδί πάνω από όλα οφείλει να λαμβάνεται υπόψη το συμφέρον του παιδιού. Εντούτοις, ο καθορισμός του βέλτιστου συμφέροντος για το παιδί είναι ζήτημα πολλαπλών παραγόντων, διότι προκειμένου να ληφθεί η βέλτιστη για το συμφέρον του ασυνόδευτου, απόφαση, πρέπει να έχει προηγηθεί έλεγχος της ταυτότητας του παιδιού, συμπεριλαμβανομένου ηλικίας, εθνικότητας, πολιτιστικού και κοινωνικού υποβάθρου κ.λπ.¹⁶. Επιπλέον, στο άρθρο 12 § 2 κατοχυρώνεται το αναφαίρετο δικαίωμα ακροάσεως σε οποιαδήποτε δικαστική ή διοικητική διαδικασία αφορά το παιδί. Σχετικά μάλιστα με το εν λόγω άρθρο η Επιτροπή των ΗΕ για τα παιδιά τονίζει ότι η πρόβλεψη αυτή για το δικαίωμα ακροάσεως πρέπει να βρίσκει εφαρμογή σε όλες τις διαδικασίες που αφορούν το παιδί, χωρίς κανένα απολύτως περιορισμό, συμπεριλαμβανομένων αναμφίβολα και των ασυνόδευτων παιδιών¹⁷, όπου για παράδειγμα το παιδί δικαιούται και πρέπει να εκφράζει τη γνώμη του κατά τη διαδικασία αίτησης για τη χορήγηση ασύλου¹⁸. Το δε άρθρο 22 της εν λόγω Σύμβασης πραγματεύεται το ζήτημα του πρόσφυγα παιδιού και ορίζει το γενικό πλαίσιο στο οποίο πρέπει να εντάσσεται ένας ανήλικος πρόσφυγας¹⁹.

---

¹⁵ Η Ελλάδα την επικύρωσε στις 2 Δεκεμβρίου του 1992, με το Νόμο υπ' αριθ. 2101, ΦΕΚ 192 - 02.12.1992

¹⁶ Committee on the rights of the child, Thirty- ninth session, 17 May- 3 June 2005, 'General Comment No 6 (2005), Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin', σελ. 9.

¹⁷ Committee on the rights of the child, Fifty- first session, Geneva, 25 May-12 June 2009, 'General Comment No 12(2009), The right of the child to be heard', σελ. 11.

¹⁸ Committee on the rights of the child, Fifty- first session, Geneva, 25 May-12 June 2009, 'General Comment No 12(2009), The right of the child to be heard' σελ. 17.

¹⁹ Άρθρο 2: «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση ..... ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.»

Άρθρο 3: «Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν στα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημοσίους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού.»

Άρθρο 12: «2. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει ιδίως να δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να ακούγεται σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική διαδικασία που το αφορά, είτε άμεσα είτε μέσω ενός εκπροσώπου ή ενός αρμόδιου οργανισμού, κατά τρόπο συμβατό με τους διαδικαστικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας.»

2.2 Ευρωπαϊκό Νομοθετικό Πλαίσιο

Στον ευρωπαϊκό χώρο δύο είναι οι οργανισμοί που διαδραματίζουν κύριο ρόλο στην χάραξη νομοθετικής πολιτικής, ήτοι το Συμβούλιο της Ευρώπης και η ΕΕ μέσω των νομοπαρασκευαστικών οργάνων της. Με πρωτοβουλία του Συμβουλίου της Ευρώπης έχουν καταρτιστεί μέχρι σήμερα σχεδόν 200 Διεθνείς Συμβάσεις²⁰, η κυριότερη των οποίων είναι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου²¹, η οποία καταρτίστηκε προκειμένου να προστατεύσει τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες και αποτελεί δεσμευτικό ισχύον δίκαιο για όλη την Ευρώπη. Ενώ το άρθρο 24 της ανωτέρω Σύμβασης αναφέρεται αποκλειστικά στα δικαιώματα των παιδιών²².

Στην δε Ευρωπαϊκή Ένωση από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ²³ και μετά γίνεται πλέον λόγος για το σχηματισμό μίας κοινής Ευρωπαϊκής πολιτικής στον τομέα

Άρθρο 22: «1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου ένα παιδί, τα οποίο επιζητεί να αποκτήσει το νομικό καθεστώς του πρόσφυγα ή που θεωρείται πρόσφυγας δυνάμει των κανόνων και των διαδικασιών του ισχύοντος διεθνούς ή εθνικού δικαίου, είτε αυτό είναι μόνο .... Σε περίπτωση που ούτε ο πατέρας ούτε η μητέρα ούτε κανένα άλλο μέλος της οικογένειας είναι δυνατόν να ανευρεθεί, το παιδί έχει δικαίωμα να τύχει της ίδιας προστασίας που παρέχεται σε οποιοδήποτε άλλο παιδί στερημένο οριστικά ή προσωρινά του οικογενειακού του περιβάλλοντος για οποιονδήποτε λόγο, σύμφωνα με τις αρχές της παρούσας Σύμβασης.»

²⁰ Αξίζει να γίνει μνεία στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη (ESC) ο οποίος υιοθετήθηκε στο Τορίνο το 1961, και συμπληρώθηκε από το Πρόσθετο (1988) και το Τροποποιητικό Πρωτόκολλο (1991) και αναθεωρήθηκε το 1996. Ο Χάρτης στοχεύει στην κατοχύρωση κοινωνικών, πολιτιστικών και οικονομικών δικαιωμάτων, ενώ η αποδοχή του και οι μηχανισμοί επιβολής του είναι περιορισμένης αποτελεσματικότητας. Επίσης το 1987 υιοθετήθηκε η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης και Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (ECPT), η οποία πέραν των άλλων ίδρυσε το 1989 την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την πρόληψη των προβλεπομένων από την Σύμβαση, με σκοπό την τήρησης της μέσω ελέγχων χώρων, στον οποίο άτομα στερούνται την προσωπική τους ελευθερία από μια δημόσια αρχή.

²¹ Η Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, γνωστή και ως Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), υιοθετήθηκε υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης το 1950 με σκοπό την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών.

²² Άρθρο 24:

«Δικαιώματα του παιδιού

1. Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην προστασία και τη φροντίδα που απαιτούνται για την καλή διαβίωσή τους. Τα παιδιά μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους. Η γνώμη τους σχετικά με ζητήματα που τα αφορούν λαμβάνεται υπόψη σε συνάρτηση με την ηλικία και την ωριμότητά τους.

2. Σε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά, είτε επιχειρούνται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς οργανισμούς, πρωταρχική σημασία πρέπει να δίνεται στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού.

3. Κάθε παιδί έχει δικαίωμα να διατηρεί τακτικά προσωπικές σχέσεις και απ' ευθείας επαφές με τους δύο γονείς του, εκτός εάν τούτο είναι αντίθετο προς το συμφέρον του.»

²³ Η θέση σε εφαρμογή της συνθήκης του Άμστερνταμ την 1η Μαΐου 1999 σηματοδότησε ένα νέο στάδιο στα θέματα ασύλου και μετανάστευσης. Προβλέπει τη δημιουργία ενός 'χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης' και προσφέρει στα θεσμικά όργανα της Ένωσης νέες αρμοδιότητες για την κατάρτιση νομοθεσίας σχετικά με τα θέματα μετανάστευσης και ασύλου. Για πρώτη φορά

της μετανάστευσης. Η μετανάστευση, το άσυλο, οι θεωρήσεις και άλλα σχετικά θέματα τελικά κοινοτικοποιούνται, αν και πάλι τα θεσμικά κενά και ορισμένα εμπόδια προς την πλήρη κοινοτικοποίηση είναι ακόμη εμφανή²⁴. Ας σημειωθεί ότι η Συνθήκη του Μάαστριχτ²⁵ είχε επιφέρει τη μερική μόνο κοινοτικοποίηση των θεμάτων της μεταναστευτικής πολιτικής²⁶, με την αντιμετώπισή τους σε επίπεδο διακυβερνητικής συνεργασίας²⁷. Στο μεταξύ, η θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβώνας την 1^η Δεκεμβρίου 2009 άλλαξε το θεσμικό πλαίσιο όσον αφορά την υιοθέτηση μέτρων στον τομέα αυτό της μεταναστευτικής πολιτικής²⁸, εισάγοντας και σε αυτό το πεδίο τη συνήθη νομοθετική διαδικασία για τη λήψη μέτρων²⁹, και δίνοντας επομένως άλλη βαρύτητα στο οικείο θέμα.

Στο πλαίσιο της πολιτικής που ακολουθείται μέσα από τον χώρο της Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης³⁰ έχουν εκδοθεί από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης πλήθος νομοθετικών κειμένων, κανονισμοί, οδηγίες και λοιπά δεσμευτικά ή μη κείμενα σχετικά με τους Πρόσφυγες και το Άσυλο. Στο πλαίσιο του χώρου αυτού, η ΕΕ ξεκίνησε μια προσπάθεια σταδιακής εναρμόνισης των εθνικών πολιτικών μετανάστευσης και ασύλου, εν όψει της υλοποίησης μιας ενιαίας πολιτικής

καθίσταται δυνατό να γίνεται ουσιαστικός λόγος για ευρωπαϊκή πολιτική ασύλου και ευρωπαϊκή πολιτική μετανάστευσης, (Νομική Βάση: Άρθρο 63 της Συνθήκης ΕΚ)
βλ.: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/freedom/article_7306_el.htm

²⁴ Bank, R., 'The Emergent EU Policy on Asylum and Refugees. The New Framework Set by the Treaty of Amsterdam: Landmark or Standstill?', *Nordic Journal of International Law*, Kluwer Law International, 1999, τχ. 68, σελ. 3.

²⁵ Η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), η οποία υπεγράφη στο Maastricht στις 7 Φεβρουαρίου 1992, τέθηκε σε ισχύ την 1η Νοεμβρίου 1993.

²⁶ Παπαδόπουλου, Τ., 'Θεσμικές καινοτομίες στην αντιμετώπιση της μετανάστευσης', *Το Σύνταγμα*, Διμηνιαία Επιθεώρηση Συνταγματικής Θεωρίας και Πράξης, τχ. 4, 2002.

²⁷ Bank, R., 'The Emergent EU Policy on Asylum and Refugees. The New Framework Set by the Treaty of Amsterdam: Landmark or Standstill?', *Nordic Journal of International Law*, Kluwer Law International, 1999, τχ. 68, σελ. 1.

²⁸ Peers, S., 'An EU Immigration Code Towards a Common Immigration Policy', *European Journal of Migration and Law*, Martinus Nijhoff Publishers, τχ. 14, 2012, σελ. 35.

²⁹ Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 79: «1. Η Ένωση αναπτύσσει κοινή μεταναστευτική πολιτική, η οποία έχει ως στόχο να εξασφαλίζει, σε όλα τα στάδια, την αποτελεσματική διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, τη δίκαιη μεταχείριση των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στα κράτη μέλη καθώς και την πρόληψη της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων και την ενισχυμένη καταπολέμησή της.

2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, λαμβάνουν μέτρα σχετικά με τους ακόλουθους τομείς:....».

βλ. Καταπόδης, Γ., και Στεφάνου, Κ., (επιμ.), *Οι Ευρωπαϊκές Συνθήκες μετά την αναθεώρηση της Λισσαβώνας*, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2008, σελ. 138.

³⁰ ΣΛΕΕ, ΤΙΤΛΟΣ V, 'Ο ΧΩΡΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ, ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ', βλ. Καταπόδης, Γ., και Στεφάνου, Κ., (επιμ.), *Οι Ευρωπαϊκές Συνθήκες μετά την αναθεώρηση της Λισσαβώνας*, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2008, σελ. 133.

μετανάστευσης και ασύλου. Περαιτέρω μνεία θα γίνει στα κείμενα αυτά στον οποίον την εφαρμογή εμπίπτει η πολιτική για τα ασυνόδευτα ανήλικα.

Αρχικά, η οδηγία 2001/55/EK προβλέπει την παροχή προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων, καθώς και μέτρα προώθησης μιας εξισορροπημένης κατανομής του φορτίου στα κράτη μέλη, που συνδέονται με την υποδοχή αυτών των προσώπων και τις συνέπειες της υποδοχής αυτής (*burden sharing*). Σε ένα πρώτο επίπεδο, όπως ήδη αναφέραμε στην οδηγία αυτή δίνεται ο ορισμός του ασυνόδευτου ανήλικου. Στη συνέχεια, το άρθρο 13 ορίζει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να προβλέπουν την αναγκαία βοήθεια, ιατρική ή άλλη, για τα άτομα που απολαύουν προσωρινής προστασίας και έχουν ιδιαίτερες ανάγκες, μεταξύ αυτών και οι ασυνόδευτοι ανήλικοι. Τέλος, το άρθρο 16³¹ προορίζεται ξεκάθαρα για τα ασυνόδευτα ανήλικα, καθόσον αφορά την εκπροσώπησή τους μέσω επιτροπείας ή από αρμόδιους οργανισμούς με οποιοδήποτε είδος κατάλληλης εκπροσώπησης. Αξίζει να σημειωθεί ότι το άρθρο αυτό, με γνώμονα πάντα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού ορίζει ότι πρέπει πάντα να λαμβάνεται υπόψη η γνώμη του παιδιού, ανάλογα βέβαια με την ηλικία και την ωριμότητά του.

Ακολούθησε η έκδοση της οδηγίας 2003/9/EK³², γνωστή ως 'receptions conditions directive'³³, με στόχο να εξασφαλίσει την πρόβλεψη, ώστε φτωχοί αιτούντες άσυλο να απολαμβάνουν, κατά την διάρκεια της διαδικασίας χορήγησης ασύλου, επαρκών και συγκρίσιμων όρων ζωής σε όλα τα κράτη μέλη, μεταξύ άλλων κατοικία, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, πρόσβαση στην εκπαίδευση κ.λπ.. Με την οδηγία αυτή θεσπίζονται³⁴ πρότυπα για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο, τα οποία, υπό

³¹ Άρθρο 16

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν, το συντομότερο δυνατό, μέτρα για να εξασφαλίσουν την αναγκαία εκπροσώπηση των ασυνόδευτων ανηλίκων που απολαύουν προσωρινής προστασίας μέσω επιτροπείας ή, όπου απαιτείται, την εκπροσώπησή τους από οργανισμό υπεύθυνο για τη μέριμνα και την ευημερία των ανηλίκων ή με οποιοδήποτε άλλο είδος κατάλληλης εκπροσώπησης.

2. Κατά τη διάρκεια της προσωρινής προστασίας, τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι ανατίθενται: α) σε ενήλικους συγγενείς, β) σε οικογένεια υποδοχής, γ) σε κέντρα υποδοχής με ειδική πρόβλεψη για ανηλίκους ή σε άλλα καταλύματα κατάλληλα για ανηλίκους, δ) στο άτομο που ανέλαβε τη φροντίδα του τέκνου κατά τη φυγή.

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να πραγματοποιηθεί αυτή η ανάθεση. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν τη συγκατάθεση ενήλικου ατόμου ή των ενδιαφερόμενων ατόμων. Λαμβάνεται υπόψη η γνώμη του παιδιού ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά του.»

³² Άρθρα 10, 17, 18 και 19 σχετικά την υποδοχή των παιδιών αυτών, τη φιλοξενία τους και τη δυνατότητα πρόσβασης στο εκπαιδευτικό σύστημα.

³³ Νικολακοπούλου- Στεφάνου, Η., 'Μετανάστευση και άσυλο στην Ευρωπαϊκή Ένωση', Δικαιώματα του Ανθρώπου, τχ. 26, 2005, σελ. 398.

³⁴ Εγκύκλιος του Υπουργείου Εσωτερικών αρ. 5401/1-261100 της 23 Φεβρουαρίου 2008.

κανονικές συνθήκες, επαρκούν για την εξασφάλιση αξιοπρεπούς επιπέδου και συγκρίσιμων συνθηκών διαβίωσης σε όλα τα κράτη μέλη³⁵. Επιπλέον, λαμβάνεται μέριμνα για την περιστολή της δυνατότητας κατάχρησης του συστήματος υποδοχής με τον καθορισμό των περιστάσεων που δικαιολογούν τον περιορισμό ή την ανάκληση των συνθηκών υποδοχής των αιτούντων άσυλο. Οι διατάξεις της οδηγίας αυτής, κατά το άρθρο 3, εφαρμόζονται στους υπηκόους τρίτων χωρών, τους ανιθαγενείς που υποβάλλουν αίτηση χορήγησης ασύλου στα σύνορα ή στο έδαφος κράτους μέλους με την προϋπόθεση ότι «τους επιτρέπεται να παραμείνουν στο έδαφος ως αιτούντες άσυλο».

Επίσης, όπως σημειώνεται σε απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΕ³⁶ η εν λόγω οδηγία θέτει τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη. Οι απαιτήσεις αυτές αφορούν ιδίως τις υποχρεώσεις σχετικά με την ενημέρωση που πρέπει να παρέχεται στους αιτούντες άσυλο και με τα επίσημα έγγραφα που πρέπει να τους χορηγούνται, τις αποφάσεις που μπορούν να λάβουν τα κράτη μέλη όσον αφορά τη διαμονή και την κυκλοφορία των αιτούντων άσυλο στην επικράτειά τους, τις οικογένειες, τις ιατρικές εξετάσεις, τη φοίτηση σε σχολείο και την εκπαίδευση των ανηλίκων, την απασχόληση των αιτούντων άσυλο, καθώς και την πρόσβασή τους στην επαγγελματική κατάρτιση, τους γενικούς κανόνες για τις υλικές συνθήκες υποδοχής και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των αιτούντων, τις λεπτομέρειες όσον αφορά τις υλικές συνθήκες υποδοχής και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη που πρέπει να παρέχεται στους αιτούντες άσυλο. Προβλέπει, επίσης, την υποχρέωση ελέγχου του επιπέδου των συνθηκών υποδοχής, καθώς και τη δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής όσον αφορά τα ζητήματα και τις αποφάσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ίδιας αυτής οδηγίας. Επιπλέον, περιλαμβάνει κανόνες περί της συστάσεως των αρχών και περί των αναγκαίων πόρων για την εφαρμογή των εθνικών διατάξεων που θεσπίζονται με σκοπό τη μεταφορά της εν λόγω οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη.

Οι ανωτέρω βέβαια είναι γενικές ρυθμίσεις όσον αφορά τους αιτούντες άσυλο, οι ειδικότερες περί ασυνόδευτων ανηλίκων και ανηλίκων εν γένει ορίζονται σε συγκεκριμένες διατάξεις³⁷. Πιο αναλυτικά, όσον αφορά την έννοια του ασυνόδευτου

³⁵ Μωυσίδης, Α., Η κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών στην Ελλάδα. Εργασία- Εκπαίδευση- Ταυτότητες, Αθήνα, Κριτική, 2011, σελ. 119- 120.

³⁶ Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-411/10 και C-493/10, σκ. 27-28.

³⁷ Άρθρα 2, 3, 22 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

ανήλικου, ο συντάκτης της εν λόγω οδηγίας, υπάγοντας τα ασυνόδευτα παιδιά στην κατηγορία των προσώπων με ειδικές ανάγκες³⁸, αφιέρωσε το άρθρο 19 στην ειδική αυτή κατηγορία αλλοδαπών παρέχοντας σαφείς οδηγίες στα κράτη μέλη για την αντιμετώπισή τους. Εν συντομία, τα κράτη μέλη πρέπει λαμβάνουν το ταχύτερο δυνατόν μέτρα ώστε να εξασφαλίζεται η αναγκαία εκπροσώπηση των ασυνόδευτων ανηλίκων. Ενώ, παράλληλα, υπάρχει υποχρέωση φιλοξενίας των ασυνόδευτων από αρμόδιες αρχές ή υπεύθυνα πρόσωπα. Διευκρινίζεται δε ότι μόνο οι ανήλικοι άνω των 16 δύνανται να εγκατασταθούν σε κέντρα φιλοξενίας για ενηλίκους αιτούντες άσυλο. Τα αδέρφια βέβαια, πρωταρχικώς σκοπός είναι να παραμένουν μαζί, ενώ οι αλλαγές στη διαμονή των ασυνόδευτων ανηλίκων πρέπει περιορίζονται στο ελάχιστο. Επιπλέον, όταν αυτό το επιτρέπει το συμφέρον του παιδιού πρέπει να επιδιώκεται η οικογενειακή επανένωση. Τέλος οι αρμόδιες αρχές οφείλουν οπωσδήποτε να διαθέτουν και να λαμβάνουν την κατάλληλη για τις περιστάσεις κατάρτιση.

Στη συνέχεια, η **οδηγία 2003/86/ΕΚ**³⁹ αναφέρεται στο 'δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης', ζήτημα ιδιαίτερης σπουδαιότητας για τα ασυνόδευτα ανήλικα. Επιπρόσθετα, ο **κανονισμός 343/2003/ΕΚ**⁴⁰ θεσπίζει τα κριτήρια και τους μηχανισμούς που προσδιορίζουν το κράτος μέλος που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου, η οποία υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας. Προκειμένου μάλιστα να καταστεί δυνατός ο προσδιορισμός του 'υπεύθυνου κράτους μέλους' κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1⁴¹, του κανονισμού

³⁸ Οδηγία 2003/9/ΕΚ, ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV, ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ, Άρθρο 17: «Γενική αρχή 1. Κατά τη μεταφορά των διατάξεων του κεφαλαίου II περί υλικών συνθηκών υποδοχής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης στην εθνική νομοθεσία, τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη τους την ειδική κατάσταση των ευάλωτων προσώπων, όπως οι ανήλικοι, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι...»

³⁹ Άρθρα 5 και 10 σχετικά με τη δυνατότητα εισόδου και διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης των εξ αίματος πρώτου βαθμού συγγενών του παιδιού ή του νόμιμου επιτρόπου αυτού.

⁴⁰ Ο κανονισμός αυτός αντικατέστησε τη Σύμβαση του Δουβλίνου της 15/06/1990 και είναι γνωστός ως Δουβλίνο II. Να σημειωθεί ότι σχετικό με την εφαρμογή του κανονισμού αυτού είναι το σύστημα EURODAC το οποίο επιβάλλοντας στα κράτη μέλη να λαμβάνουν δακτυλικά αποτυπώματα των αιτούντων άσυλο και των παράνομα εισερχόμενων ατόμων και επιβάλλοντας στα κράτη μέλη στη συνέχεια να διαβιβάζουν τα στοιχεία αυτά σε κεντρική βάση δεδομένων, αποβλέπει στην αποτροπή της άφιξης αιτούντων άσυλο χωρίς ταξιδιωτικά έγγραφα. Ενώ, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 4 του κανονισμού Eurodac, θα πρέπει να λαμβάνονται δακτυλικά αποτυπώματα από τα παιδιά ηλικίας 14 ετών και άνω. Βλ.: Δεύτερη Έκθεση Επιθεώρησης, Συντονιστική Ομάδα για την εποπτεία του EURODAC, 24/06/2009, καθώς και Roscam Abbing, H., 'Age Determination of Unaccompanied Asylum Seeking Minors in the European Union: A Health Law Perspective', European Journal of Health Law, Martinus Nijhoff Publishers, τομ. 18, 2011, σελ. 13.

⁴¹ Κανονισμός 343/2003/ΕΚ, ΚΕΦΑΛΑΙΟ II, ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ, Άρθρο 3: «1. Τα κράτη μέλη εξετάζουν κάθε αίτηση ασύλου που υποβάλλεται από υπήκοο τρίτης χώρας σε οποιοδήποτε από αυτά, είτε στα

343/2003/ΕΚ, στο κεφάλαιο ΙΙΙ του εν λόγω κανονισμού παρατίθεται κατάλογος αντικειμενικών και ιεραρχικώς εφαρμοζόμενων κριτηρίων τα οποία αφορούν τους ασυνόδευτους ανήλικους κ.ά.⁴². Ειδικά δε για τους ασυνόδευτους ανήλικους στο άρθρο 6 του κανονισμού προβλέπεται ότι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης είναι το κράτος μέλος στο οποίο ευρίσκεται νόμιμα ένα μέλος της οικογένειάς του, πάντα βέβαια σύμφωνα με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, ενώ στη περίπτωση που δεν υπάρχει οικογένεια, υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης είναι το κράτος μέλος στο οποίο ο ανήλικος υπέβαλε την αίτηση ασύλου. Και σε αυτόν όμως τον κανονισμό δίνεται έμφαση στην αρχή της οικογενειακής επανένωσης όταν αυτή συνάδει με το μείζον συμφέρον του παιδιού, γεγονός που προβλέπεται στο άρθρο 15 παράγραφος 3⁴³.

Εν συνεχεία, η **οδηγία 1560/2003** της Επιτροπής, ορίζει τα μέτρα εφαρμογής του ανωτέρω κανονισμού 343/2003/ΕΚ. Εκδόθηκε, επίσης, η **οδηγία 2005/85/ΕΚ**⁴⁴ σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες, με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα. Ειδικά σε αυτή την οδηγία υπάρχουν αρκετές αναφορές και προβλέψεις για την κατάσταση των ασυνόδευτων ανηλίκων, με χαρακτηριστική και άξια αναφοράς τη θέσπιση του άρθρου 17 με τίτλο 'Εγγυήσεις για τους ασυνόδευτους ανήλικους', που αποτελεί και απόδειξη της στροφής της ΕΕ προς μια κοινή πολιτική αναφορικά και με την ειδικότερη κατηγορία των ασυνόδευτων ανηλίκων. Συνοπτικά, όσον αφορά το εν λόγω άρθρο, να αναφέρουμε ότι πραγματεύεται ζητήματα όπως η εκπροσώπηση του παιδιού, η σωστή ενημέρωση για την κατάσταση και τα δικαιώματά του, η ανάθεση των παιδιών σε αρμόδιες αρχές κ.ά..

Να σημειωθεί, βεβαίως, και ο **κανονισμός 862/2007/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11^{ης} Ιουλίου 2007, περί κοινοτικών στατιστικών για τη μετανάστευση και τη διεθνή προστασία και την κατάργηση του

σύνορα είτε εντός του εδάφους του. Η αίτηση εξετάζεται από ένα μόνο κράτος μέλος, το οποίο είναι το οριζόμενο ως υπεύθυνο σύμφωνα με τα κριτήρια που αναφέρονται στο κεφάλαιο ΙΙΙ.».

⁴² Βλ. σχετικά: συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-411/10 και C-493/10, σκ. 18.

⁴³ Κανονισμός 343/2003/ΕΚ, ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV- ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΡΗΤΡΑ, Άρθρο 15: «3. Στην περίπτωση που ο αιτών άσυλο είναι ασυνόδευτος ανήλικος ο οποίος έχει συγγενή(-είς) σε άλλο κράτος μέλος, που μπορούν να αναλάβουν τη φροντίδα του/της, τα κράτη μέλη επιδιώκουν την επανένωση του ανηλίκου με τον/τους συγγενή(-είς) του/της, εκτός εάν αυτό δεν είναι προς το μείζον συμφέρον του ανηλίκου.».

⁴⁴ Άρθρα 17 και 18 σχετικά με την εκπροσώπηση του ασυνόδευτου παιδιού, τη διαπίστωση της ανηλικότητάς του και τη διενέργεια της συνέντευξης.

κανονισμού 311/76/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί τηρήσεως στατιστικών για τους αλλοδαπούς εργαζόμενους, όπου αναφέρεται χαρακτηριστικά μεταξύ άλλων ότι τα κράτη μέλη παρέχουν στην Επιτροπή (Eurostat) στατιστικά στοιχεία όσον αφορά και τον αριθμό των αιτούντων παροχή διεθνούς προστασίας που θεωρούνται από την αρμόδια εθνική αρχή ασυνόδετοι ανήλικοι κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς. Με τη θέσπιση του εν λόγω άρθρου⁴⁵ για ακόμη μια φορά η ΕΕ δηλώνει την επιθυμία της προς ανάπτυξη κοινής πολιτικής για τα ασυνόδευτα ανήλικα με την αναγκαία διακριτικότητα, προσοχή και μέριμνα που αυτά τα παιδιά δικαιούνται.

Τέλος, η **οδηγία 2008/115/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών ορίζει στο άρθρο 10 το ζήτημα της επιστροφής και απομάκρυνσης των ασυνόδευτων ανηλίκων με έμφαση στο γεγονός ότι, προς το συμφέρον του παιδιού, πριν αυτό απομακρυνθεί από το έδαφος κράτους μέλους, οι αρχές του κράτους μέλους αυτού εξακριβώνουν ότι ο ασυνόδευτος ανήλικος θα συναντήσει κατάλληλες εγκαταστάσεις υποδοχής και αρμόδια πρόσωπα στο κράτος επιστροφής. Επιπρόσθετα, ορίζεται ότι η κράτηση του παιδιού αποτελεί την έσχατη λύση⁴⁶. Εν κατακλείδι, να υπογραμμίσουμε ότι τα νομοθετικά αυτά κείμενα αποτελούν στην ουσία και το κύριο εργαλείο για την μετέπειτα χάραξη των εθνικών πολιτικών όσον αφορά τα ασυνόδευτα ανήλικα.

---

⁴⁵ Άρθρο 4, Στατιστικές σχετικά με τη διεθνή προστασία, «3. Τα κράτη μέλη παρέχουν στην Επιτροπή (Eurostat) στατιστικά στοιχεία σχετικά με τον αριθμό:

α) των αιτούντων παροχή διεθνούς προστασίας που θεωρούνται από την αρμόδια εθνική αρχή ασυνόδετοι ανήλικοι κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς.»

⁴⁶ Άρθρο 17- Κράτηση ανηλίκων και οικογενειών, «1. Οι ασυνόδετοι ανήλικοι και οι οικογένειες με ανηλίκους κρατούνται μόνο ως έσχατη λύση και για το ελάχιστο απαιτούμενο χρονικό διάστημα.»

2.3 Εθνικό Νομοθετικό Πλαίσιο

Η Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια, ιδίως λόγω της γεωγραφικής της θέσης, αποτελεί είτε πέρασμα είτε και τελικό προορισμό πολλών προσφύγων από την Ασία αλλά και την Αφρική, μεταξύ αυτών δε πολλοί ασυνόδευτοι ανήλικοι. Ενώ, ταυτόχρονα, αφενός τα 'ψυχρά' αλλά τόσο ενδεικτικά της πραγματικής κατάστασης στατιστικά στοιχεία και αφετέρου οι επιπτώσεις, ιδίως αρνητικές, στην κοινωνία, του μεγάλου μεταναστευτικού ρεύματος μεταναστών- προσφύγων, ως επί το πλείστον δίχως νόμιμα χαρτιά, κρούουν τον κώδωνα κινδύνου για την επιτακτικότητα θεσπίσεως ορθών νομοθετικών κειμένων με στόχο την αντιμετώπιση όλων όσων συνεπάγεται η παράνομη μετανάστευση.

Κατ' αρχάς, όπως ορίζει το άρθρο 5§ 2 του Συντάγματος *«Όλοι όσοι βρίσκονται στην Ελληνική επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Εξαιρέσεις επιτρέπονται στις περιπτώσεις που προβλέπει το διεθνές δίκαιο. Απαγορεύεται η έκδοση αλλοδαπού που διώκεται για τη δράση του υπέρ της ελευθερίας»*. Η διάταξη όπως είναι προφανές θεσπίστηκε προκειμένου να καθοριστεί η προστασία των αλλοδαπών που βρίσκονται στο ελληνικό έδαφος⁴⁷. Αλλά και το άρθρο 21 το οποίο προσφέρει συνταγματικό υπόβαθρο σε θεσμούς και νομοθετικές πράξεις για την προστασία της οικογένειας, της παιδικής ηλικίας, της αναπηρίας κ.λπ., δεν φαίνεται να αποκλείει τους αλλοδαπούς που βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια, με εξαίρεση την παράγραφο 3 που αναφέρεται στην υγεία⁴⁸. Από την ανάγνωση όμως του ελληνικού Συντάγματος προκύπτει η επιθυμία του εθνικού νομοθέτη να προστατέψει και την παιδική και νεανική ηλικία⁴⁹ πάντα χωρίς διακρίσεις βάσει ιθαγένειας. Αντιθέτως, διακρίνεται επιθυμία και επιταγή για την προστασία όλων των παιδιών εντός της ελληνικής επικράτειας⁵⁰. Εξάλλου, όπως ορίζεται στο άρθρο 28 του ελληνικού Συντάγματος: *«Οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς*

⁴⁷ Δετσαρίδης, Χ. Π., 'Διοικητική απέλαση και ανέφικτη ή ανεπίτρεπτη απέλαση για ορισμένες ομάδες (ανήλικοι, πρόσφυγες κ.τ.λ.)', *Διοικητική Δίκη*, 2007, σελ. 300.

⁴⁸ Στεργίου, Α., 'Τα κοινωνικά δικαιώματα των αλλοδαπών τρίτων χωρών', *Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου*, τχ. 5, 2010, σελ. 691.

⁴⁹ Ελληνικό Σύνταγμα, άρθρο 21 § 1: *«Η οικογένεια ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους»* και § 3 *« Το Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας του γήρατος, της αναπηρίας και για την περίθαλψη των απόρων»*.

⁵⁰ Ελληνικό Σύνταγμα, άρθρο 5 § 2.

συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερσχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου». Οπότε κατά τα ανωτέρω οι όποιες πολιτικές και ρυθμίσεις εθνικού νομοπαρασκευαστικού οργάνου δεν μπορούν να αντιτίθενται στο διεθνές και ενωσιακό δίκαιο αλλά αντιθέτως οφείλουν να σέβονται και να ακολουθούν τις επιταγές του διεθνούς δικαίου.

Πιο αναλυτικά, ο Ν. 3989/1959 περί κύρωσης της Σύμβασης για το Καθεστώς των προσφύγων, ακολούθως ο Ν. 389/1986 περί κύρωσης του συμπληρωματικού Πρωτόκολλου της Νέας Υόρκης, και με τη σειρά του ο Ν. 2101/1992 περί κύρωσης της Διεθνούς Σύμβασης για το Παιδί, αποτελούν σήμερα το βασικό νομικό εργαλείο και τις κατευθυντήριες γραμμές-διεθνούς επιπέδου- προκειμένου η Ελλάδα να εξασφαλίσει στους ανήλικους, συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων ανηλίκων, την προστασία της προσωπικότητας και της ευαίσθητης ηλικίας τους, ιδίως δε την νομική, οικονομική αλλά και ηθική αρωγή που η κατάστασή τους απαιτεί⁵¹.

Εντούτοις, παρά την ύπαρξη πλήθους νομοθετικών κειμένων, για τους ασυνόδευτους ανήλικους στην ουσία και σε επίπεδο πρακτικής εφαρμογής, το νομοθετικό πλαίσιο που ρυθμίζει την κατάσταση των παιδιών αυτών αποδεικνύεται⁵² ελλιπές, υπάγεται δε κατά βάση στη νομοθεσία που ρυθμίζει γενικότερα θέματα προσφύγων και ασύλου. Εν συντομία, οι κατά καιρούς εθνικές νομοθετικές ρυθμίσεις, για τα ασυνόδευτα ανήλικα και ιδίως όσον αφορά την προσαρμογή της εθνικής έννομης τάξης στις διεθνείς επιταγές αλλά και οι όποιες νομοθετικές πρωτοβουλίες του εθνικού νομοθέτη μπορούν να καταγραφούν ως εξής, με γνώμονα πάντα το διεθνές νομοθετικό πλαίσιο.

Πρώτον, ο Ν. 1837/1989, για την προστασία των ανηλίκων κατά την απασχόληση κ.λπ.. Στη συνέχεια, ο Ν. 1975/1991⁵³ περί εισόδου- εξόδου, παραμονής, εργασίας, απέλασης αλλοδαπών, διαδικασίας αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων

⁵¹ Νικολακοπούλου- Στεφάνου, 'Μετανάστευση και άσυλο στην Ευρωπαϊκή Ένωση', σελ. 388.

⁵² Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι η παρούσα εργασία πραγματεύεται ιδίως την κατάσταση αναφορικά με τους ασυνόδευτους ανήλικους αιτούντες άσυλο, διαφοροποιώντας τους κατ' αυτό τον τρόπο από τους ανήλικους που δεν ζητούν άσυλο. Το ζήτημα με τα τελευταία αυτά παιδιά είναι ότι δεν υπάγονται σε κανένα νομοθετικό σύστημα ή κοινωνικό σύστημα προστασίας ανηλίκων, οπότε και τα μόνα στοιχεία στηρίζονται σε κατά προσέγγιση υπολογισμούς και όχι σε αμιγώς επίσημα νούμερα. Βλ.: 'Αντιμετώπιση από την Πολιτεία των αλλοδαπών ασυνόδευτων ανηλίκων που ζητούν άσυλο στην Ελλάδα', Παπαγεωργοπούλου, Γ., Παπαγεωργίου, Ι., Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Απρίλιος 2008, σελ.11.

⁵³ Βλ επίσης ν. 2452/1996 για τη ρύθμιση θεμάτων προσφύγων κατά τροποποίηση των διατάξεων του ν. 1975/1991.

κ.λπ.. Ακολούθως, ο Ν. 2447/1996 περί κύρωσης ως Κώδικα του σχεδίου νόμου «Υιοθεσία, επιτροπεία και αναδοχή ανηλίκου, δικαστική συμπαράσταση, δικαστική επιμέλεια ξένων υποθέσεων και συναφείς ουσιαστικές, δικονομικές και μεταβατικές διατάξεις». Ιδιαίτερης σημασίας είναι επίσης και ο Ν. 3386/2005 με τίτλο «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια», κυρίως όσον αφορά τις ρυθμίσεις σχετικά με τις ποινικές και διοικητικές συνέπειες της παράνομης εισόδου και εξόδου αλλοδαπών και τις διαδικασίες και προϋποθέσεις έκδοσης διαταγής διοικητικής απέλασης. Ενώ, πιο πρόσφατος ο Ν. 3907/2011, για την Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, (προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της οδηγίας 2008/115/ΕΚ), όπου προβλέπεται η ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου που θα αποτελεί την πρώτη αυτόνομη δομή της χώρας με αντικείμενο την εξέταση των αιτημάτων ασύλου, υπό την επίβλεψη του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη. Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι από τη στιγμή που θα αρχίσει να παραλαμβάνει αιτήματα ασύλου η νέα Υπηρεσία, θα απαλλαγεί η Αστυνομία από το μεγάλο φόρτο της διαδικασίας⁵⁴. Τέλος, το τοπίο της πληθώρας των νόμων που έχουν θεσπιστεί και συνδέονται άμεσα με το ζήτημα που μας απασχολεί κλείνει με τον Ν. 4058/2012, άρθρο 18, όπως τροποποιεί τον προηγούμενο νόμο.

Επιπλέον, η ύπαρξη πλήθους προεδρικών διαταγμάτων στα οποία γίνονται ρητές αναφορές για τα ασυνόδευτα ανήλικα, συμπληρώνει χωρίς βέβαια να ολοκληρώνει το 'μωσαϊκό' αυτό που στοχεύει στην νομοθετική κάλυψη της ιδιαίτερης αυτής κατηγορίας προσφύγων- μεταναστών παιδιών. Πιο συγκεκριμένα, στο Π.Δ. 189/1998 ρυθμίζονται οι προϋποθέσεις και η διαδικασία παροχής άδειας εργασίας ή άλλης βοήθειας για επαγγελματική αποκατάσταση των αναγνωρισμένων από την Πολιτεία ως προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των προσωρινά διαμενόντων για λόγους ανθρωπιστικούς. Το δε Π.Δ. 266/1999⁵⁵ αναφέρεται στη Διοικητική υπαγωγή και λειτουργία του υφισταμένου στο Λαύριο Αττικής Κέντρου Προσφύγων και κοινωνική προστασία των αναγνωρισμένων προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των παραμενόντων για ανθρωπιστικούς λόγους. Ακολούθησε η θέσπιση του Π.Δ. 366/2002 με τίτλο: «Ίδρυση Κέντρου Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Προσφύγων στην Αθήνα» και στη συνέχεια, το

⁵⁴ http://www.yptp.gr/asylo.php?option=ozo_content&perform=view&id=4258&Itemid=156&lang=&lang=&lang=GR#nea_uhresia_1

⁵⁵ Βλ. άρθρο 7 του εν λόγω Π.Δ..

Π.Δ. 80/2006 με τίτλο: «*Παροχή προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων αλλοδαπών*». Εντούτοις, παρά την πολυνομία που διακρίνει όπως αναφέραμε, και σε αυτό το φλέγον ζήτημα, την ελληνική έννομη τάξη, το μεγάλο βήμα προς μια πολιτική που πραγματικά ενδιαφέρεται και θα αφορά τα ασυνόδευτα ανήλικα έγινε με τη θέση σε ισχύ του **Π.Δ. 220/2007**⁵⁶, «*Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη-μέλη*⁵⁷», νομοθετική ρύθμιση που θα μας απασχολήσει και στη συνέχεια. Επίσης, το **Π.Δ. 96/2008**, «*Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2004/83/ΕΚ για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους*». Ας μην παραλείψουμε, το **Π.Δ. 167/2008** (όπως συμπλήρωσε το Π.Δ. 131/2006) αναφορικά με την εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την οδηγία 2003/86/ΕΚ σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης και το **Π.Δ. 81/2009** (όπως τροποποίησε το Π.Δ. 90/2008) για την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της οδηγίας 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα. Τέλος, το **Π.Δ. 114/2010**, με το οποίο καθιερώνεται ενιαία διαδικασία αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας σε συμμόρφωση προς την οδηγία 2005/85/ΕΚ.

Όλα τα ανωτέρω νομοθετικά κείμενα συνιστούν, κατ' ουσία, την ενσωμάτωση του ενωσιακού δικαίου στην ελληνική έννομη τάξη- χωρίς τελικά ιδιαίτερες καινοτομίες, πρωτοβουλίες και απομάκρυνση του εθνικού νομοθέτη από το διεθνές νομοθετικό τοπίο και από τις επιθυμίες του ενωσιακού νομοθέτη- σχηματίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο που αφορά τα ασυνόδευτα ανήλικα.

Σύμφωνα λοιπόν με τους προαναφερθέντες νόμους αλλά και τα προεδρικά

⁵⁶ Μέχρι τη θέση σε ισχύ του εν λόγω Π.Δ. η μόνη ρητή αναφορά σε ασυνόδευτους ανήλικους απαντάται στο Π.Δ. 61/1999, άρθρο 1, § 4.

⁵⁷ Άξια αναφοράς είναι και η έκδοση εγκυκλίου του Υπουργείου Εσωτερικών υπ' αρ. 5401-1-261100 της 23/02/2008 σχετικά με την εφαρμογή του Π.Δ. 220/2007 για τις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο.

διατάγματα, στην ελληνική επικράτεια, τα ασυνόδευτα ανήλικα έχουν το δικαίωμα να κάνουν αίτηση για άσυλο. Το Π.Δ. 90/2008, θέτοντας σε εφαρμογή τη σχετική οδηγία 2005/85/EK καλύπτει πολλά νομικά κενά ακόμη και στο ζήτημα των ασυνόδευτων ανηλίκων και δίνει σωστές κατευθύνσεις στις αρμόδιες αρχές κατ' επιταγή του διεθνούς δικαίου που ορίζει- όπως ήδη τονίσαμε- ως βασική αρχή του εκάστοτε θεσμικού πλαισίου και της εφαρμογής αυτού, την το βέλτιστο του παιδιού. Πιο συγκεκριμένα, την εκπροσώπηση τους έχει από το νόμο⁵⁸ ο Εισαγγελέας Ανηλίκων ή ο Πρωτοδίκης ως προσωρινός Επίτροπος. Κατά τη συνέντευξη για παιδιά κάτω των 14 ετών η παρουσία και παρέμβαση του επιτρόπου είναι υποχρεωτική, ενώ για τα άνω των 14 ετών είναι δυνατή. Για όλα βέβαια τα δικαιώματα τους πρέπει να ενημερώνονται αμέσως μετά τον εντοπισμό τους από την αρμόδια αστυνομική αρχή. Τα παιδιά δηλαδή, πρέπει να ενημερώνονται για τη σημασία και τις συνέπειες της προσωπικής συνέντευξης και οι χειριστές των συνεντεύξεων οφείλουν να λαμβάνουν πάντα υπόψη την ηλικία τους. Για τον προσδιορισμό της ηλικίας μπορεί να γίνονται ιατρικές εξετάσεις, αφού οι ανήλικοι ενημερωθούν και συναινέσουν. Μέχρι δε τα αποτελέσματα των εξετάσεων αυτών πρέπει να αντιμετωπίζονται όλοι ως ανήλικοι. Επίσης, οι αρχές εξέτασης των αιτημάτων οφείλουν να βρίσκουν στέγαση σε συγγενικό πρόσωπο, ανάδοχη οικογένεια ή κέντρα φιλοξενίας και να αναζητούν τα μέλη των οικογενειών. Η κράτηση απαγορεύεται⁵⁹- με μία ενδεχομένως εξαίρεση, ήτοι, μόνο ως την παραπομπή, σε ασφαλείς δομές φιλοξενίας. Βέβαια, όπως ήδη σημειώθηκε, τα περισσότερα παιδιά δεν καταφεύγουν σε αιτήσεις ασύλου. Για παιδιά που δεν υποβάλλουν αίτηση ή που η αίτηση απορρίπτεται προβλέπεται επιστροφή στην χώρα προέλευσης ή καταγωγής με γνώμονα πάντα το συμφέρον του παιδιού. Τέλος, στην περίπτωση αυτή η κράτηση ως την επιστροφή είναι η έσχατη λύση, ενώ, αν και δεν προβλέπεται από το ΠΔ 114/2010⁶⁰, και τα ανήλικα που δεν αιτούνται άσυλο πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα με τα άλλα παιδιά.

⁵⁸ Π.Δ. 90/2008, Άρθρο 2(Άρθρα 2 και 4 της Οδηγίας 2005/85/EK), Ορισμοί. «Έκπρόσωπος ασυνόδευτου ανηλίκου" είναι το πρόσωπο που ορίζεται από τον αρμόδιο Εισαγγελέα Ανηλίκων, ή όπου δεν υπάρχει Εισαγγελέας Ανηλίκων, από τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών για την προάσπιση των συμφερόντων του ανηλίκου αυτού.».

⁵⁹ Π.Δ. 90/2008, Άρθρο 13, (Άρθρο 18 της Οδηγίας 2005/85/EK), Κράτηση των αιτούντων, 4 β': «αποφεύγουν την κράτηση ή τον περιορισμό των ανηλίκων, ειδικότερα των παιδιών που έχουν χωριστεί από τις οικογένειές τους και των ασυνόδευτων ανηλίκων.».

⁶⁰ Π.Δ.114/2010, Καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2005/85/EK του Συμβουλίου σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί και λοιπές δομές για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων σε διεθνές και εθνικό επίπεδο

Αρκετοί είναι οι οργανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διακυβερνητικοί και κυβερνητικοί οργανισμοί, παγκοσμίως, που έχουν αφιερώσει τις προσπάθειές τους στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στον τερματισμό των παραβιάσεών τους με σαφείς στόχους την προάσπιση και προστασία των παιδικών δικαιωμάτων⁶¹. Μεγάλοι οργανισμοί υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με τις δράσεις τους καταδεικνύουν παραβιάσεις, διατυπώνουν συστάσεις, συνεργάζονται με κυβερνήσεις και χώρες αλλά απαιτούν και διορθωτικές ενέργειες τόσο σε επίπεδο κυβερνήσεων όσο και σε επίπεδο απλού πολίτη. Η υποστήριξη από τους πολίτες και η καταδίκη των παραβιάσεων είναι σημαντική για την επιτυχία τους, καθώς οι οργανισμοί για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι περισσότερο αποτελεσματικοί όταν στο αίτημά τους για αποκατάσταση συνηγορεί και μεγάλο πλήθος πολιτών.

Έτσι, λοιπόν, στις νομοθετικές ρυθμίσεις που αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, η πρακτική εφαρμογή πραγματοποιείται ως επί το πλείστον από πλείονες μη κυβερνητικές και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις και οργανισμούς, αλλά και δομές εθνικού και διεθνούς βεληγκεούς, που δεν συνδέονται άμεσα με την κρατική εξουσία⁶², δρουν εντούτοις πάντοτε προς όφελος του ασυνόδευτου παιδιού. Μείζονος σημασίας, βέβαια, είναι και στην πράξη η προσφορά και συνδρομή τους προς τη χάραξη ορθών πολιτικών δεδομένου ότι συμμετέχουν στις δημόσιες διαβουλεύσεις που προηγούνται της θέσπισης νέων νομοθετικών κειμένων αλλά και της διενέργειας νέων δράσεων, τόσο σε εθνικό όσο και ιδίως σε διεθνές- ενωσιακό.

Πιο αναλυτικά, η **Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες** παρέχει προστασία και βοήθεια στους πρόσφυγες του κόσμου. Με έδρα τη Γενεύη της Ελβετίας, ο οργανισμός δημιουργήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ και άρχισε να λειτουργεί το 1951, βοηθώντας αρχικά περισσότερους από ένα εκατομμύριο Ευρωπαίους πρόσφυγες που προκάλεσε ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος. Ειδικότερα, από τα 36.4 εκατομμύρια άτομα για τα οποία φροντίζει η Ύπατη Αρμοστεία, τα μισά σχεδόν είναι παιδιά. Παιδιά που είναι πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο ή ανιθαγενείς, καθώς και παιδιά που επαναπατρίζονται ή βρίσκονται

⁶¹<http://gr.humanrights.com/voices-for-human-rights/human-rights-organizations/governmental.html>

⁶² 'Αντιμετώπιση από την Πολιτεία των αλλοδαπών ασυνόδευτων ανηλίκων που ζητούν άσυλο στην Ελλάδα', Παπαγεωργοπούλου, Γ., Παπαγεωργίου, Ι., Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Απρίλιος 2008, σελ.33-34.

εκτοπισμένα στο εσωτερικό της χώρας τους⁶³. Το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας στην Ελλάδα λειτουργεί από το Μάρτιο του 1952. Συνεργάζεται με τις κρατικές αρχές, ΜΚΟ και άλλους φορείς και οργανώσεις για να διασφαλίζει την προστασία των προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και όλων των ατόμων που εμπίπτουν στην εντολή της Ύπατης Αρμοστείας. Ενώ με κοινή πρωτοβουλία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και κάποιων μελών της Διεθνούς Ένωσης **Save the Children**⁶⁴ ξεκίνησε το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τα Ασυνόδευτα Παιδιά (SCEP). Σκοπός του προγράμματος είναι η πραγμάτωση των δικαιωμάτων και του βέλτιστου συμφέροντος των ασυνόδευτων παιδιών που έχουν φθάσει ή βρίσκονται στην Ευρώπη, με την υιοθέτηση κοινής πολιτικής και δεσμεύσεων για βέλτιστες πρακτικές σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας το πρόγραμμα έχει αναλάβει διαρκή δέσμευση για την ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων με οργανώσεις που εργάζονται με ασυνόδευτα παιδιά στις χώρες της Ευρώπης⁶⁵. Εν συνεχεία, στο πλαίσιο και πάλι των δράσεων του ΟΗΕ λειτουργεί και η UNICEF⁶⁶, η οποία ιδρύθηκε το 1946 με σκοπό να βοηθήσει τα παιδιά της Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής και της Κίνας μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ανάμεσα στους βασικούς τομείς στους οποίους δραστηριοποιούνται τα προγράμματα της UNICEF διακρίνονται προγράμματα για ασυνόδευτα παιδιά, όπως παιδιά τα οποία εξαιτίας ενόπλων συρράξεων και πολέμων γίνονται πρόσφυγες, πρόσφυγες ως επί το πλείστον δίχως οικογένεια, που χρήζουν διεθνούς προστασίας. Η δε οργάνωση της Διεθνούς Αμνηστίας⁶⁷ η οποία ξεκίνησε τη δράση της το 1961 και αποτελεί παγκόσμιο κίνημα περισσότερων από 3 εκατομμύρια υποστηρικτών, μελών και ακτιβιστών που αγωνίζονται για την προστασία των διεθνώς αναγνωρισμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μεριμνεί με τη σειρά της και

⁶³ <http://www.unhcr.gr/prostasia/paidia.html>

⁶⁴ <http://www.savethechildren.org>

Σήμερα, 28 εθνικές οργανώσεις «Save the Children» συμμετέχουν στη Διεθνής Συμμαχία «Save the Children» — ένα παγκόσμιο δίκτυο μη κερδοσκοπικών οργανώσεων σε 120 χώρες σε όλο τον κόσμο. Ιδρύθηκε στη Γενεύη το 1977, αλλά μεταφέρθηκε στο Λονδίνο το 1997. Εκτός από την προώθηση της μεγαλύτερης ενημέρωσης του κοινού σχετικά με τις ανάγκες και τα δικαιώματα των παιδιών σε όλο τον κόσμο, τα μέλη της συμμαχίας συντονίζουν την εκτόνωση των προσπαθειών, συμβάλλοντας στην προστασία των παιδιών από τις επιπτώσεις των καταστροφών, τόσο φυσικών και ανθρωπογενών.

⁶⁵ 'Διακήρυξη Καλών Πρακτικών', Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τα Ασυνόδευτα Παιδιά, 4η Αναθεωρημένη Έκδοση, *Save the Children- (Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες)*, 2009, σελ. 2 επ..

⁶⁶ <http://www.unicef.org/>

⁶⁷ <http://www.amnesty.org.gr/greece-irregular-migrants-and-asylum-seekers-routinely-detained-in-substandard-conditions>

δείχνει εμπράκτως της ανησυχία της για την κατάσταση των ανηλίκων ασυνόδευτων, με επιτόπιες έρευνες και καταγραφή των πραγματικών συνθηκών διαβίωσης σε κέντρα υποδοχής και φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων αλλά και με σύνταξη σχετικών αναφορών- εκθέσεων και αποστολή τους στους αρμόδιους φορείς, ιδίως στα αρμόδια υπουργεία αλλά και στην ΕΕ.

Οι ανωτέρω οργανισμοί και οργανώσεις αποτελούν ίσως τους βασικούς στο είδος τους που συμβάλλουν τα μέγιστα στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης αλλά και στην καλύτερη αντιμετώπιση όλων ασυνόδευτων ανηλίκων από τους αρμόδιους, ιδίως δημόσιους φορείς αλλά και από τους απλούς πολίτες. Περαιτέρω, ωστόσο, πλήθος οργανισμών διεθνούς κύρους ασχολούνται στο πλαίσιο της ενασχόλησής τους με τα ανθρωπινά και δη τα δικαιώματα των παιδιών, ιδιαίτερα με το ζήτημα των ασυνόδευτων ανηλίκων, κυρίως μέσω έρευνας και αναφορών.

Συνοπτικά θα αναφέρουμε ορισμένους εξ αυτών, ήτοι, το **Παρατηρητήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων** το οποίο εδώ και 30 χρόνια με αυστηρές έρευνες και αντικειμενικά κριτήρια, πάντα με γνώμονα το ανθρώπινο δικαίωμα, ασκεί πιέσεις για την ανάληψη δράσεων και την αύξηση των κυρώσεων και του κόστους που συνεπάγεται η παραβίαση και η προσβολή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όσον αφορά δε του ασυνόδευτους ανήλικους στο αρχείο του Παρατηρητηρίου βρίσκονται αρκετές αναφορές⁶⁸ σχετικών περιστατικών που ενημερώνουν αλλά και κατατοπίζουν τους ενδιαφερόμενους για τις πολύπλευρες διαστάσεις του φαινομένου των ασυνόδευτων ανηλίκων και ιδίως για την αντιμετώπιση των παιδιών αυτών από τις αρμόδιες αρχές στις οποίες συγκαταλέγεται, όπως έχει ήδη αναφερθεί, η ελληνική αστυνομία. Εν συνεχεία, με έτος ίδρύσεως το 2008, το **i-RED**⁶⁹ είναι ένα ερευνητικό ινστιτούτο όπου συναντώνται μελετητές διεπιστημονικής κατεύθυνσης επιδιώκοντας μέσα από την έρευνα πολιτικό αντίκτυπο υπέρ των μειονοτήτων και των μεταναστών, των θυμάτων ρατσισμού και διακρίσεων και υπέρ της προστασίας και της πλήρους άσκησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Αξιοσημείωτη για την κατάσταση στον ελλαδικό χώρο υπήρξε σχετική συγκριτική

---

⁶⁸ βλ. σχετικά http://www.hrw.org/search/apachesolr_search/unaccompanied και ειδικότερα το Cossé, E., 'Greece Needs 'Zero Tolerance' Approach to Police Violence', www.hrw.org, 17/10/2012, Farmer, A.,- Sunderland, J., 'EU, as peacemaker, should welcome those fleeing war', www.hrw.org, 17/10/2012, καθώς και Farmer, A., 'Letter to Parliamentary Joint Human Rights Committee', www.hrw.org, 26/10/ 2012

⁶⁹ <http://www.i-red.eu/?i=institute.el.identity>

μελέτη όπου αναλύθηκαν οι προοπτικές εναρμόνισης⁷⁰, αναφορικά με τη υποδοχή και τη φροντίδα των ασυνόδευτων ανηλίκων σε οκτώ κράτη- μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, μέσα από την οποία εντοπίστηκαν οι βέλτιστες πρακτικές και οι ανάγκες για νομοθετική παρέμβαση σε ευρωπαϊκό επίπεδο, προκειμένου να βελτιωθεί η υποδοχή και η φροντίδα των ασυνόδευτων ανηλίκων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αξίζει επίσης να αναφερθούμε και στη δράση της **FRONTEX** που όπως θα διαπιστώσουμε και στη συνέχεια μέσα από τις ενέργειες, τα προγράμματά και την έρευνα της συνδράμει δυναμικά και αποτελεί ενεργό παράγοντα της πολιτικής για τα ασυνόδευτα ανήλικα. Πιο αναλυτικά, ο ευρωπαϊκός οργανισμός για τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRONTEX) συστάθηκε με τον κανονισμό 2007/2004/EK του Συμβουλίου. Η FRONTEX συντονίζει την επιχειρησιακή συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα της διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων επικουρεί τα κράτη μέλη στην εκπαίδευση των εθνικών συνοριακών φυλάκων, μεταξύ άλλων με την καθιέρωση κοινών προδιαγραφών εκπαίδευσης. Επιπλέον, η FRONTEX έχει θέσει σε εφαρμογή το δίκτυο ανάλυσης κινδύνων FRONTEX και έχει αναπτύξει τρόπους συλλογής στοιχείων με βάσει διάφορους δείκτες για την αντικανονική μετανάστευση, (FRAN⁷¹)· παρακολουθεί τις εξελίξεις των ερευνών σχετικά με τον έλεγχο και την επιτήρηση των εξωτερικών συνόρων· επικουρεί τα κράτη μέλη σε περιπτώσεις που απαιτείται αυξημένη τεχνική και επιχειρησιακή συνδρομή στα εξωτερικά σύνορα· και παρέχει στα κράτη μέλη την αναγκαία στήριξη για την οργάνωση κοινών επιχειρήσεων επαναπατρισμού. Αναπόφευκτα λοιπόν, στο πλαίσιο των ανωτέρω δράσεων της η FRONTEX ασχολείται και με το ζήτημα των λαθρομεταναστών που εισέρχονται στο έδαφος της ΕΕ, ενώ κατ' επέκταση οι έρευνες της και το έργο της αφορούνε και τα ασυνόδευτα παιδιά⁷². Παράλληλα δε με τη δράση της FRONTEX εισέρχεται στον τομέα της μετανάστευσης, με ειδικότερο

---

⁷⁰ Υποδοχή και φροντίδα των ασυνόδευτων ανηλίκων σε οκτώ κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης- Συγκριτική μελέτη και προοπτικές εναρμόνισης- Σύνοψη, Delbos, L., Carlier, M., (*France terre d'asile*), De Donato, M., (*Consiglio Italiano per I Rifugiati*), Pavlou, M., (*Institute for Rights, Equality and Diversity*), Poulou, M., (*i-RED*), Gallado A., Martin, P., (*MPDL*), Palmieri, N., και Benassi, E., (CIR), Οκτώβριος 2010

⁷¹ <http://www.frontex.europa.eu/intelligence/risk-analysis>

⁷² «Unaccompanied Minors in the Migration Process», http://www.frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Unaccompanied_Minors_in_Migration_Process.pdf

αντικείμενο το άσυλο, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO)⁷³.

Η EASO ως ανεξάρτητο κέντρο εμπειρογνομοσύνης και υποστήριξης της ΕΕ και με έδρα τη Μάλτα έχει ως κύριο έργο της τη διευκόλυνση, το συντονισμό και την ενίσχυση της πρακτικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών στο ζήτημα του ασύλου. Πιο συγκεκριμένα, η EASO παρέχει συνεχή υποστήριξη στις δραστηριότητες των κρατών μελών προκειμένου να βελτιώσουν την ποιότητα της διαδικασίας ασύλου και να ανταλλάσσουν κοινές γνώσεις και δεξιότητες, πρακτικές σχετικά με την οργάνωση και διαδικασίες, πληροφορίες, πόρους και ορθές πρακτικές. Αναφορικά δε με τα ασυνόδευτα ανήλικα⁷⁴, οι δραστηριότητες αυτές της EASO περιλαμβάνουν ειδικά προγράμματα, δραστηριότητες σχετικά με τους ασυνόδευτους ανήλικους και τη συνεργασία για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και δη παιδιών. Ενώ, τέλος, οι αρμοδιότητες που ανατέθηκαν στην EASO δυνάμει του προγράμματος δράσης για τους ασυνόδευτους ανήλικους 2010- 2014, αλλά και η ανάπτυξη και ολοκλήρωση της προσέγγισης της EASO όσον αφορά τη διασφάλιση ποιότητας, θα αποτελέσουν τους κύριους τομείς εστίασης των δραστηριοτήτων της EASO για το 2013. Όπως μάλιστα προκύπτει από το εν λόγω πρόγραμμα δράσης⁷⁵, η EASO οφείλει να βελτιώσει σημαντικά την ανταλλαγή πληροφοριών για τους ασυνόδευτους ανήλικους, να συλλέξει στοιχεία, να διεξάγει έρευνες, να διενεργήσει αναλύσεις για την εκτίμηση των αναγκών προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων με σκοπό την καλύτερη υποστήριξη ποιοτικών αποφάσεων, τη συστηματική παρακολούθηση θεμάτων για τα ασυνόδευτα ανήλικα που ζητούν άσυλο, καθώς και να αναπτύξει ορθές πρακτικές όσον αφορά τους όρους υποδοχής, τις διαδικασίες ασύλου και την ένταξη των ασυνόδευτων ανηλίκων, αλλά και να παρέχει τεχνική τεκμηρίωση σχετικά με τον υπολογισμό των ηλικιών, καθότι, όπως θα διαπιστωθεί στη συνέχεια, δεν υπάρχει για όλα τα κράτη μέλη μια κοινή μέθοδος υπολογισμού της πραγματικής ηλικίας, αλλά αντιθέτως, η επιλογή της μεθόδου ανήκει στη διακριτική ευχέρεια του κράτους μέλους.

Σε εθνικό επίπεδο, στο πλαίσιο της λειτουργίας και δράσης της κατοχυρωμένης στο Σύνταγμα ανεξάρτητης αρχής του Συνηγόρου του Πολίτη⁷⁶

⁷³ <http://easo.europa.eu/>

⁷⁴ Πρόγραμμα εργασίας 2013, European Asylum Support Office (EASO), σελ. 11.

⁷⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρόγραμμα δράσης για τους ασυνόδευτους ανήλικους (2010-2014), Βρυξέλλες, 06/05/2010, σελ 5,11,12.

⁷⁶ Άρθρο 103, παρ.9 του Συντάγματος «Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση και τις

λειτουργεί και ο θεσμός του Συνηγόρου του Παιδιού, θεσμός που προέκυψε από τον 'Κύκλο Δικαιωμάτων του Παιδιού'· δράση που ξεκίνησε τη λειτουργία της το 2003. Ειδικότερα δε, το 1997, με πρωτοβουλία του Νορβηγού Συνηγόρου του Παιδιού και με συμμετοχή 12 συναφών ανεξάρτητων αρχών, δημιουργήθηκε το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC)⁷⁷, όπου και καθορίστηκαν οι αναγκαίες προδιαγραφές που θα έπρεπε να πληροί μια τέτοια Αρχή. Στην Ελλάδα, η δημόσια συζήτηση για τη δημιουργία **Συνηγόρου του Παιδιού** με βάση τις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας αλλά και τις συστάσεις της Ειδικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού του ΟΗΕ κατέληξε στην έκδοση του Ν. 3094/2003, αναθέτοντας την αρμοδιότητα της προάσπισης και της προαγωγής των δικαιωμάτων του παιδιού στην ανεξάρτητη αρχή του Συνηγόρου του Πολίτη⁷⁸.

Η δράση λοιπόν και η προσφορά του Συνηγόρου του Παιδιού, με έναυσμά της πληθώρα καταγγελιών για παραβίαση και προσβολή των δικαιωμάτων του παιδιού, επεκτείνονται με ιδιαίτερη ευαισθησία και στο ζήτημα των ασυνόδευτων ανηλίκων μεταναστών- προσφύγων. Πιο αναλυτικά, στον Συνήγορο του Παιδιού υποβάλλονται πέρα από καταγγελίες και αναφορές από συναφείς οργανώσεις, ως επί το πλείστον μη κυβερνητικές, όπως για παράδειγμα η οργάνωση **Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες**⁷⁹ (ΕΣΠ). Στη συνέχεια ο Συνήγορος προχωράει σε εξέταση του αληθούς των εν λόγω αναφορών και τελικά, ιδίως μέσα από πραγματοποίηση επισκέψεων και ερευνών, προβαίνει σε καταγραφή πορισμάτων και προτάσεων που υποβάλλονται στις αρμόδιες αρχές και φορείς με σκοπό της αποκατάστασης της παραβίασης. Επιπλέον, εάν το κρίνει αναγκαίο, σε περιπτώσεις σοβαρών παραβιάσεων, ενεργεί αυτεπάγγελα. Γενικότερα, αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής των διεθνών συμβάσεων και της εθνικής νομοθεσίας αναφορικά με την κατάσταση και τα δικαιώματα των ασυνόδευτων ανηλίκων. Άξιες μνείας δράσεις του Συνηγόρου του Παιδιού αφορούν αφενός τη δραματική κατάσταση που είχε δημιουργηθεί τα τελευταία χρόνια στο λιμάνι της Πάτρας, όπου εκατοντάδες Αφγανοί μετανάστες-πρόσφυγες (πολλοί από τους οποίους είναι παιδιά

Αρμοδιότητες του "Συνηγόρου του Πολίτη" που λειτουργεί ως ανεξάρτητη αρχή.».

⁷⁷ <http://www.crin.org/enoc/>

⁷⁸ <http://www.0-18.gr/>

⁷⁹ <http://www.gcr.gr/>

Το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες είναι αυτή τη στιγμή ο μοναδικός ελληνικός μη κυβερνητικός, μη κερδοσκοπικός φορέας που ασχολείται αποκλειστικά με άτομα που ζητούν άσυλο στην Ελλάδα και θεωρούνται πρόσφυγες.

που έχουν έρθει μόνα τους από άλλες χώρες) μένουν σε απάνθρωπες συνθήκες σε αυτοσχέδιο καταυλισμό. Με αφορμή λοιπόν την κατάσταση αυτή ο Συνήγορος του Παιδιού υπογραμμίζει ότι τα παιδιά, σύμφωνα με τον νόμο, έχουν δικαίωμα σε ειδική προστασία και φροντίδα, δεν πρέπει να κρατούνται ή να απελαύνονται αλλά αντίθετα να φιλοξενοούνται σε κατάλληλους χώρους. Άλλες δράσεις άξιες αναφοράς αφορούν αντίστοιχη κατάσταση σε βάρος των παιδιών στο Κέντρο Κράτησης Παγανής, όπου κρατούνταν μετανάστες που έφτασαν χωρίς χαρτιά στην Ελλάδα, αλλά και στο Κέντρο Φιλοξενίας Αγιάσου, όπου φιλοξενοούνται παιδιά ασυνόδευτα. Στο πλαίσιο των δράσεων του αυτών και κυρίως των επισκέψεών του, ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι παραβιάζονται πολλά δικαιώματα των παιδιών που βρίσκονται εκεί. Προτείνει μάλιστα, εντός των αρμοδιοτήτων του, στην Πολιτεία να μην κρατούνται τα παιδιά αλλά να φιλοξενοούνται σε κατάλληλους χώρους και να έχουν την κατάλληλη φροντίδα και προστασία. Όπως έχει ήδη σημειωθεί πολλές φορές, η Ελληνική Πολιτεία υποχρεούται βάσει νόμου σε φροντίδα και προστασία των δικαιωμάτων των ασυνόδευτων παιδιών που βρίσκονται στη χώρα μας.

Με τη σειρά της, η **ΑΡΣΙΣ**⁸⁰, είναι μία μη κυβερνητική οργάνωση εξειδικευμένη στην κοινωνική υποστήριξη των νέων και στην προάσπιση των νεανικών δικαιωμάτων, με έτος ίδρύσεως το 1992, και έμφαση των δράσεων της στις ηλικίες νέων από 15 έως 21. Εκτός από πλήθος μελετών, εκθέσεων αλλά και σχετικών περιοδικών που εκδίδει η ΑΡΣΙΣ ιδιαίτερα σπουδαίας σε πλέον πρακτικό επίπεδο κρίνεται η δημιουργία και λειτουργία του Κέντρου Φιλοξενίας και Στήριξης ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο στη Μακρινίτσα του Βόλου καθώς και του Κέντρου Φιλοξενίας και Στήριξης ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο στο Ωραιόκαστρο Θεσσαλονίκης, με τη συγχρηματοδότηση του Υπουργείου Υγείας αλλά και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων. Τέλος, και το **Χαμόγελο του Παιδιού**⁸¹ - πιστό στην εντολή του μικρού Ίδρυτή του που δεν διαχωρίζει κανένα παιδί με βάση το χρώμα, τη φυλή ή την εθνικότητά του- εκπροσωπεί την Ελλάδα στο 18μηνο ευρωπαϊκό έργο 'NET FOR U' που κύριο στόχο έχει τη διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού και πολυδιάστατου προγράμματος παρέμβασης για τη βελτίωση της προστασίας και κοινωνικής ένταξης των ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων⁸². Η

⁸⁰ <http://www.arsis.gr>

⁸¹ <http://www.hamogelo.gr/>

⁸² 'Το Χαμόγελο του Παιδιού εκπροσωπεί την Ελλάδα στο «NET FOR U», Δελτίο τύπου, Αθήνα, 16/10/2012.

πρώτη διακρατική συνάντηση έλαβε χώρα στη Βερόνα της Ιταλίας στις 4-5 Οκτωβρίου 2012 και οργανώθηκε η πορεία υλοποίησης του έργου σε συνεργασία κρατών μελών της ΕΕ μαζί με το Διεθνές Παρατηρητήριο Δικαιοσύνης Ανηλίκων. Οι υπεύθυνοι στο Χαμόγελο του Παιδιού δήλωσαν ότι θα καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε στη διάρκεια του προγράμματος να χτιστεί μια ισχυρή Ευρωπαϊκή συνεργασία με δυνατότητες άμεσης εξειδικευμένης παρέμβασης για τα ασυνόδευτα παιδιά.

Οι δράσεις των ανωτέρω οργανισμών αποδεικνύονται ιδιαίτερης σπουδαιότητας και σημασίας για τις όποιες κινήσεις και προγράμματα πραγματοποιούνται από τους πλέον αρμόδιους, ιδίως δημόσιους και κρατικούς φορείς, αλλά και τους απλούς πολίτες. Εντούτοις, όπως θα καταγραφεί στη συνέχεια, παρά τον δυναμικότατο αλλά και τολμηρό, σε περιπτώσεις όπου συμμετέχουν και ακτιβιστές, χαρακτήρα αυτών των δράσεων που αναλαμβάνουν οι ανωτέρω οργανώσεις, ακόμη και τότε η πραγματικότητα έρχεται να διαψεύσει τη θεωρία και τις θετικότερες προσπάθειες που λαμβάνουν χώρα ανά τον κόσμο, και αντιθέτως, να επιβεβαιώσει κατάφωρη παραβίαση των δικαιωμάτων των παιδιών που καταγράφεται αρκετά συχνά σε εκθέσεις και αναφορές έπειτα από έρευνες και διεξοδικές μελέτες για την κατάσταση των ασυνόδευτων ανηλίκων.

Πηγή: http://online-pressblog.blogspot.gr/2011/06/blog-post_20.html

ΜΕΡΟΣ Β: Πολιτική για τα ασυνόδευτα ανήλικα στην πράξη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εφαρμογή του θεωρητικού πλαισίου που αφορά τους ασυνόδευτους ανήλικους μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση

1.1 Η Κατάσταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η ιδιαίτερα πολύπλοκη, ενδεχομένως ασαφής και με αρκετά κενά, νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης περί αλλοδαπών, την οδηγεί συχνά στον αποκλεισμό των μεταναστών ακόμη και των ανηλίκων, εντός του εδάφους της. Επιβάλλει δε δυσμενείς διακρίσεις στους μη ευρωπαίους πολίτες που είναι εγκαταστημένοι στο έδαφος της ασκώντας ακόμη και 'νόμιμη' και 'επιλεκτική' βία κατά των προσώπων αυτών. Επιπλέον, κατά κύριο λόγο, υψώνει εξωτερικά τείχη και απελαύνει όσους δεν πληρούν τις περιοριστικές προϋποθέσεις παραμονής, αλλά αγωνίζονται να εισέλθουν στην 'πολλά υποσχόμενη' στα μάτια τους ΕΕ, μη έχοντας άλλη επιλογή. Όπως σημειώνει χαρακτηριστικά ο Hector Claudio Silveira Gorski σε σχετικό άρθρο του: *«πέντε χρόνια μαζικής μετανάστευσης προς την Ισπανία άφησαν πίσω τους πάνω από χίλιους νεκρούς στα στενά του Γιβραλτάρ και περίπου 20.000 φυλακισμένους στα ειδικά "κέντρα κράτησης"»*⁸³. κέντρα που συναντά κανείς σήμερα σε πολλές σημαντικές ευρωπαϊκές πόλεις με σκοπό δημιουργίας τους την κράτηση των 'λαθραίων' έως ότου γίνει δεκτό το αίτημα χορήγησης ασύλου ή αποφασιστεί η απέλασή τους. Και κατά αυτόν τον τρόπο, όπως τονίζει ο αρθρογράφος: *«Η Ευρώπη αποχαιρετά έτσι τον "σύντομο" 20^ο αιώνα των γενοκτονιών γεμάτη από στρατόπεδα εγκλεισμού ατόμων»*⁸³.

Όπως επισήμανε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Σεπτέμβριο του 2012 σε ενδιάμεση έκθεσή⁸⁴ της σχετικά με την εφαρμογή δράσης για τους ασυνόδευτους ανήλικους, οι εξελίξεις της τελευταίας διετίας αποδεικνύουν ότι η άφιξη ασυνόδευτων ανηλίκων δεν είναι προσωρινό φαινόμενο, αλλά αποτελεί σταθερό γνώρισμα της μετανάστευσης προς την ΕΕ, γεγονός που χρήζει κοινής προσέγγισης εκ μέρους της ΕΕ για την ιδιαίτερη αυτή ομάδα μεταναστών.

Οι λόγοι άφιξης ασυνόδευτων ανηλίκων εξακολουθούν να είναι ποικίλοι και αλληλοσχετιζόμενοι. Ήδη στο πρώτο μέρος σημειώθηκαν⁸⁵ ορισμένοι από τους

⁸³ Silveira Gorski, H-C., 'Η Ευρωπαϊκή Ένωση, οι πρόσφυγες και οι παράνομοι μετανάστες', *Θέσεις*, τχ. 68, Ιούλιος- Σεπτέμβριος 1999, σελ. 2.

⁸⁴ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρόγραμμα δράσης για τους ασυνόδευτους ανήλικους (2010-2014), Βρυξέλλες, 06/05/2010, σελ. 3.

⁸⁵ Παραδεισιάνος, Α. (Αστυν. Α'), 'Το φαινόμενο της μετανάστευσης', www.astynomia.gr, Αθήνα.

λόγους που προκαλούν τη ροή αυτή και πράγματι, μερικοί ανήλικοι ξεφεύγουν από ένοπλες συγκρούσεις, φυσικές καταστροφές, άνιση μεταχείριση, διώξεις, καταπάτηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους. Οι ένοπλες συγκρούσεις στο Αφγανιστάν και το Ιράκ ή η πολιτική αστάθεια που συνδέθηκε με τα γεγονότα της αραβικής άνοιξης μπορούν να θεωρηθούν σημαντικοί παράγοντες που συμβάλλουν στη δημιουργία τέτοιων μεταναστευτικών ρευμάτων. Το Αφγανιστάν και το Ιράκ ήταν οι κυριότερες χώρες προέλευσης ασυνόδευτων ανηλίκων προς την Ευρώπη κατά το έτος 2009⁸⁶, και για τα περισσότερα κράτη μέλη που πλήττονται από το φαινόμενο αυτό εξακολούθησαν να είναι σημαντικές χώρες προέλευσης μαζί με τις χώρες του Κέρατος της Αφρικής το 2010⁸⁷. Συχνά τα παιδιά αυτά φεύγουν παρά τη θέλησή τους πιεσμένα από τις οικογένειές τους προκειμένου να αποφύγουν πολιτικές διώξεις, αλλά και με στόχους ιδιαίτερα αισιόδοξους για το μέλλον τους, όπως η πρόσβαση σε εκπαίδευση και κοινωνική πρόνοια- αξίες άγνωστες στα μέρη τους- ή απλώς για να ξεφύγουν από τη φτώχεια και να βρουν ένα καλύτερο μέλλον ή κάποια απασχόληση στην πολλά υποσχόμενη για αυτούς Ευρωπαϊκή Ένωση⁸⁸. Σε ορισμένες δε περιπτώσεις, σκοπός της μετανάστευσης είναι η οικογενειακή επανένωση, με μέλη των οικογενειών τους που βρίσκονται ήδη στην Ένωση. Όπως βέβαια θα αναλυθεί και παρακάτω, ορισμένοι ασυνόδευτοι ανήλικοι καταλήγουν σε εδάφη της ΕΕ ως θύματα εμπορίας ανθρώπων προς εκμετάλλευση.

Στην πράξη, η ροή αυτή των ασυνόδευτων ανηλίκων προς την Ευρώπη, όπως διαπιστώνει η Frontex αυξάνεται διαρκώς, αποτελώντας ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο στο διαρκώς εντεινόμενο πρόβλημα της παράνομης μετανάστευσης. Λαμβάνοντας δε υπόψη τα ανησυχητικά μηνύματα που εκπέμπονται από πολλές κρατικές υπηρεσίες ευρωπαϊκών χωρών, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζήτησε μέσα στο 2010 από τη Frontex να προσδιορίσει την έκταση και τη φύση του φαινομένου, το προφίλ των ομάδων που κινδυνεύουν περισσότερο, αλλά και τους παράγοντες 'έλξης' και 'απόθησης' των ανηλίκων που εμφανίζουν πολλές ευρωπαϊκές χώρες.

Τα στοιχεία που συγκέντρωσε η Frontex από διάφορους διεθνείς και

---

⁸⁶ Το 2009, το Αφγανιστάν, η Σομαλία και το Ιράκ ήσαν οι τρεις σημαντικότερες χώρες προέλευσης ασυνόδευτων ανηλίκων προς την ΕΕ. Frontex (2010) "Ασυνόδευτοι ανήλικοι στη διαδικασία μετανάστευσης".

⁸⁷ "Ad-Hoc έρευνα για τους ασυνόδευτους ανηλικούς – ενημερωμένα στοιχεία και στατιστικές", <http://www.emn.europa.eu> υπό 'EMN Ad-Hoc Queries/Protection' (αριθ. 367).

⁸⁸ Ειδικότερα στην Γαλλία. Frontex (2010) «Ασυνόδευτοι ανήλικοι στη διαδικασία μετανάστευσης».

ευρωπαϊκούς οργανισμούς, κυβερνητικές και μη οργανώσεις, δείχνουν ότι:

- Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι συνήθως εντοπίζονται στον τελικό προορισμό τους όταν υποβάλλουν αίτηση για άσυλο και όχι στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ κατά την είσοδο τους. Αυτό βέβαια το ζήτημα καθιστά στην πράξη ακόμη πιο δύσκολο τον εντοπισμό τους καθώς όπως ήδη αναφέρθηκε συνήθως είναι το φαινόμενο να μην αιτείται άσυλο ο ανήλικος φοβούμενος ιδίως πιθανό επαναπατρισμό του αλλά και εξαιτίας της άγνοιάς τους αναφορικά με τα δικαιώματά τους ως ασυνόδευτος ανήλικος.

Δυστυχώς, τα στατιστικά στοιχεία για την ομάδα αυτή μεταναστών είναι περιορισμένα, παρά τις σχετικές βελτιώσεις ως προς τη συλλογή δεδομένων. Τα πλέον αξιόπιστα στοιχεία που διατίθενται αφορούν ασυνόδευτους ανηλικούς που έχουν υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση ασύλου. Το 2008, σύμφωνα με τη σχετική έκθεση, περίπου 15.700 ασυνόδευτοι ανήλικοι ζήτησαν άσυλο στην ΕΕ. Το 2009, έως τον Ιούλιο⁸⁹, ο αριθμός είχε ανέλθει σε 8.500. «*Η ραγδαία αύξηση της ροής των ασυνόδευτων ανηλίκων από το Αφγανιστάν που ζητούν άσυλο αποτελεί σημαντική πηγή ανησυχίας*», σημειώνει χαρακτηριστικά η έκθεση της Frontex. Υπογραμμίζει, δε, ότι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι αφγανικής καταγωγής παραμένουν στην πρώτη πεντάδα ακολουθούμενοι από τους Σομαλούς, Ιρακινούς, Νιγηριανούς και υπηκόους της Ερυθραίας. Στην πλειονότητά τους είναι 16 - 17 ετών (οι περισσότεροι άνδρες).

Οι περισσότεροι Αφγανοί, Ιρακινοί και Ιρανοί έχουν εισέλθει στην ΕΕ από τα χερσαία σύνορα Ελλάδας - Τουρκίας, τα οποία προτιμούν τώρα και οι ανήλικοι από το Κέρασ της Αφρικής. Εκείνοι από τη Νιγηρία, σύμφωνα με την έκθεση, πέφτουν στα πλοκάμια αδίστακτων 'επαγγελματικών κυκλωμάτων' που τους στερούν ταξιδιωτικά έγγραφα όταν φτάσουν σε ευρωπαϊκά κέντρα υποδοχής και τους εκμεταλλεύονται στην πορνεία. Το 2011, υποβλήθηκαν 12.225 αιτήσεις⁹⁰, για τη χορήγηση ασύλου σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση των 27, γεγονός που αποδεικνύει ότι αυτού του είδους η μετανάστευση είναι πάντα μείζονος σημασίας. Αντιθέτως, για άλλου είδους μεταναστευτικά ρεύματα σχετικές με ασυνόδευτους ανηλικούς υπάρχουν λιγότερες πληροφορίες. Το 2011, ο αριθμός αδειών διαμονής που εκδόθηκαν από τα κράτη μέλη για ασυνόδευτους ανηλικούς άγγιξε στο σύνολο

⁸⁹ Report for the unaccompanied minors in the migration process, European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union, FRONTEX, Risk Analysis Unit, Warsaw, December 2010, σελ.3.

⁹⁰ 10.845 το 2010, 12.245 το 2009 και 11.715 το 2008 αντιστοίχως, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

του τις 4.406.⁹¹ Όπως μαρτυρούν τα υπάρχοντα στοιχεία δεν μπορεί να γίνει λόγος για ουσιαστική μείωση του αριθμού των ασυνόδευτων ανηλίκων που φθάνουν στην ΕΕ.

Σε ορισμένα κράτη μέλη, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι φθάνουν κατά κύριο λόγο ως αιτούντες άσυλο, οπότε και η συλλογή στοιχείων καθίσταται πιο εφικτή για τους αρμόδιους φορείς. Παραδείγματος χάρη, στη Σουηδία, όπως θα σημειωθεί και παρακάτω, παρατηρείται σταθερή αύξηση του αριθμού των αιτήσεων για τη χορήγηση ασύλου που υποβάλλονται από ασυνόδευτους ανηλίκους και πιο αναλυτικά, από 1.510 αιτήσεις το 2008, ο αριθμός αυτός ανήλθε στις 2.655 το 2011. Ή στη Γερμανία ο αριθμός των αιτήσεων για τη χορήγηση ασύλου των εν λόγω ανηλίκων την ίδια περίοδο σχεδόν τριπλασιάστηκε, ήτοι από 765 ανήλθε σε 2.125⁹². Με άλλα λόγια, το μέγεθος και η φύση των ρευμάτων αυτών διαφέρει και ποικίλει από χώρα σε χώρα.

Σε χώρες δε της ΕΕ, όπως η Ισπανία, η Ιταλία αλλά και η Ελλάδα, ο αριθμός των ασυνόδευτων αιτούντων άσυλο ανηλίκων είναι λιγότερο σημαντικός σε σχέση με ανήλικα που εισέρχονται ως λαθρομετανάστες⁹³ και δεν ζητούν άσυλο. Ειδικότερα, το 2010, στη Ιταλία και την Ισπανία, εκδόθηκαν άδειες σε 2.278 και 819 αντίστοιχα ασυνόδευτα παιδιά που δεν ζητούσαν άσυλο⁹⁴. Αξίζει βέβαια στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι το 2011 με την αναθεώρηση των κατευθυντήριων οδηγιών για τη συλλογή στατιστικών δεδομένων δυνάμει του άρθρου 6 του κανονισμού για τις στατιστικές⁹⁵ δόθηκε η δυνατότητα στην Eurostat να συλλέξει δεδομένα για ακόμα μια κατηγορία αδειών, ήτοι, τις άδειες παραμονής που εκδίδονται για τους ασυνόδευτους ανηλίκους οι οποίοι δεν υποβάλλουν αίτηση για χορήγηση ασύλου ή στους οποίους δεν έχει χορηγηθεί άδεια παραμονής ως θύματα εμπορίας ανθρώπων.⁹⁶

⁹¹ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

⁹² <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

⁹³ Πρόκειται για τους αλλοδαπούς οι οποίοι, είτε εισήλθαν στη χώρα εξαρχής, χωρίς νόμιμα ταξιδιωτικά έγγραφα, είτε εισήλθαν νόμιμα μεν, υπό κάποια ιδιότητα (τουρισμός, σπουδές, νόμιμη εργασία κλπ) αλλά στη συνέχεια παραμένουν παράνομα στη χώρα, ως αντικανονικοί μετανάστες. Στην σύγχρονη εποχή μετανάστευση και λαθρομετανάστευση αποτελούν ένα ενιαίο φαινόμενο. Ειδικότερα η λαθρομετανάστευση θα μπορούσε να θεωρηθεί το 'νόθο' παιδί της μετανάστευσης αφού στην ουσία εμφανίζεται όπου οι χώρες 'υποδοχής' μεταναστών εξαντλούν κατά ένα τρόπο τις δυνατότητες τους να δεχθούν νομίμους μετανάστες. Βλ. Παραδεισάνος, Α. (Αστυν. Α'), 'Το φαινόμενο της μετανάστευσης'.

⁹⁴ Οι αντίστοιχοι αριθμοί για τους ασυνόδευτους ανηλίκους που υπέβαλαν αίτηση για τη χορήγηση ασύλου το 2010 ήταν 15 στην Ισπανία και 305 στην Ιταλία. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

⁹⁵ Κανονισμός 862/2007/ΕΚ.

⁹⁶ Eurostat, Πρώτες άδειες εκδιδόμενες για άλλους λόγους, ανά λόγο, διάρκεια ισχύος και ιθαγένεια, βλ. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_resoth

Επιτρέπεται κατ' αυτόν τον τρόπο να μελετηθεί και εκτιμηθεί το φαινόμενο της μετανάστευσης όταν αυτή δεν συνδέεται με τη χορήγηση ασύλου. Όπως, τονίζεται μάλιστα στη σχετική έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το διαρκώς αυξανόμενο ποσοστό αυτής της ιδιαίτερης κατηγορίας λαθρομεταναστών οφείλεται σε πολιτικές αναταραχές, ιδίως στις χώρες της Βορείου Αφρικής. Στην πράξη λοιπόν, διαπιστώθηκε πρόσφατα ότι στην Ιταλία μειώθηκε ο αριθμός ασυνόδευτων ανηλίκων από τις συνηθισμένες χώρες προέλευσης, όπως η Αλβανία, ενώ αυξήθηκε ο αριθμός από χώρες της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, χώρες με χαρακτηριστικό γνώρισμα την κοινωνικοπολιτική αστάθεια.

Τέλος, ορισμένα κράτη μέλη συνιστούν κυρίως πέρασμα μεταναστών και κατά συνέπεια δέχονται πολύ λιγότερες αιτήσεις χορήγησης ασύλου από ασυνόδευτους ανηλίκους – συνήθως λιγότερες από 60 κάθε χρόνο⁹⁷ –, αποτελούν δε πέρασμα προκειμένου οι ασυνόδευτοι ανήλικοι να φτάσουν στην χώρα τελικού προορισμού τους. Τα κράτη αυτά είναι συνήθως κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Στη συνέχεια, θα αναπτύξουμε ορισμένες πτυχές της πολιτικής που ακολουθείται σε τρία κράτη μέλη της ΕΕ για τα ασυνόδευτα ανήλικα. Επιλέχθηκαν μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, η Ισπανία, η Σουηδία αλλά και η Ελλάδα, διότι και στατιστικά αποδεικνύεται ότι η χώρες αυτές εμφανίζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για έρευνα, μελέτη και ανάλυση καθώς των φαινόμενο των ασυνόδευτων ανηλίκων αποτελεί μείζον ζήτημα αλλά και πρόβλημα στις εν λόγω κοινωνίες συγκριτικά ενδεχομένως με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ.

---

⁹⁷Για παράδειγμα, το 2011 υποβλήθηκαν από ασυνόδευτους ανηλίκους 10 αιτήσεις για τη χορήγηση ασύλου στην Τσεχική Δημοκρατία και τη Λιθουανία, 20 στη Σλοβακία, 25 στη Βουλγαρία, 55 στη Ρουμανία, 60 στην Ουγγαρία και τη Σλοβενία. Ενώ απουσιάζουν πλήρως τέτοιου τύπου αιτήσεις στην Εσθονία και τη Λετονία, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

1.2 Το Παράδειγμα της Ισπανίας

Στην Ισπανία ο συνολικός αριθμός ασυνόδευτων ανηλίκων την περίοδο 2008-2011 ήταν πάνω από 5.500⁹⁸. Αξιοσημείωτο παρά τη μεγάλη αυτή μεταναστευτική ροή αποτελεί το γεγονός ότι η Ισπανία δεν προτείνει κανέναν ορισμό στην εθνική της νομοθεσία σε ό,τι αφορά την έννοια του ασυνόδευτου ανήλικου⁹⁹. Πιο αναλυτικά, οι ισχύοντες διατάξεις που εφαρμόζονται στους αλλοδαπούς πηγάζουν¹⁰⁰ από τον Οργανικό Νόμο 4/2000 για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των αλλοδαπών στην Ισπανία και την κοινωνική τους ένταξη, όπως αυτός τροποποιήθηκε από τον Οργανικό Νόμο 8/2000 και τέλος από τον 14/2003, αλλά και από τον εκτελεστικό κανονισμό RD 2393/2004. Και ενώ το ισπανικό δίκαιο διαθέτει πλήθος διατάξεων για την προστασία των ανηλίκων εν γένει, υποπίπτει την ίδια στιγμή σε αντίφαση,¹⁰¹ καθώς, στο πλαίσιο του δικαίου των αλλοδαπών, ο νόμος επιδιώκει τον επαναπατρισμό των ανηλίκων. Πιο αναλυτικά, το ισπανικό δίκαιο δεν επιτρέπει την είσοδο στην ισπανική επικράτεια αλλοδαπών ενηλίκων είτε παιδιών όταν αυτοί δε διαθέτουν νόμιμα έγγραφα εισόδου στη χώρα, με αποτέλεσμα την σύλληψη τους στα εναέρια, χερσαία και θαλάσσια σύνορα από τις αρμόδιες αρχές. Συνήθως, λοιπόν, στην πράξη, ακόμη και οι ανήλικοι, μετά τον εντοπισμό τους, προωθούνται πίσω στις χώρες προέλευσής τους, κατ' εφαρμογή των νομικών διατάξεων που θεσπίστηκαν για τους ενηλίκους¹⁰², παραβλέποντας κατ' αυτόν τον τρόπο το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, αρχή που πρεσβεύσει σε πλήθος νομοθετικών διατάξεων και του ισπανικού δικαίου.

Με τη θέσπιση ωστόσο της οδηγίας 2008/115/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, όπου και γίνεται ρητή αναφορά στους ανηλίκους,

⁹⁸<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

⁹⁹ 'Υποδοχή και φροντίδα των ασυνόδευτων ανηλίκων σε οκτώ κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης- Συγκριτική μελέτη και προοπτικές εναρμόνισης- Σύνοψη', Delbos, L., Carlier, M., (*France terre d'asile*), De Donato, M., (*Consiglio Italiano per i Rifugiati*), Pavlou, M., (*Institute for Rights, Equality and Diversity*), Poulou, M., (*i-RED*), Gallado A., Martin, P., (*MPDL*), Palmieri, N., και Benassi, E., (*CIR*), Οκτώβριος 2010, σελ. 4.

¹⁰⁰ Cabedo Mallo, V., 'La protección y la integración de los menores inmigrantes no acompañados', Cuadernos Constitucionales de la Cátedra Fdriue Furió Ceriol, No 56, σελ. 81,82.

¹⁰¹ Gallego Obieta, V., Perez Burrull, I., Martinez Soler, J., Ortiz Barahona, A., Valero Torrejon, M., Pastor Valdres, M., 'La integracion social de los menores inmigrantes no acompañados: Nuevos retos de la Comunidad de Madrid', Acciones e investigaciones sociales, ISSN 1132-192X, N. Extra 1, 2006, σελ. 123.

¹⁰² Αν και ο εθνικός νομοθέτης προβλέπει και την παραμονή του ανήλικου στην Ισπανία, η επιλογή αυτή στην πράξη αποδεικνύεται η έσχατη λύση. Βέβαια, όπως ορίζεται και στο σχετικό κείμενο, άρθρο 92.4 REX, του προαναφερθέντος εκτελεστικού κανονισμού RD 2393/2004 του τροποποιημένου Οργανικού Νόμου LO 4/2000, το συμφέρον του παιδιού αποτελεί πάντα οδηγό της εκάστοτε απόφασης.

ειδικά δε των ασυνόδευτων¹⁰³, βελτιώνονται, τα εθνικά νομοθετικά κείμενα που διέπουν το εν λόγω ζήτημα. Βέβαια, και η Ισπανία με τη σειρά της επικύρωσε την Σύμβαση των ΗΕ, του 1989, για τα Δικαιώματα του Παιδιού αλλά προνοεί και σε εθνικό επίπεδο για την νομοθετική προστασία των παιδιών, με την θέσπιση του Οργανικού Νόμου 1/1996 περί νομική προστασίας των ανηλίκων¹⁰⁴.

Παρά την όποια εξέλιξη του ισπανικού εθνικού συστήματος προστασίας και ένταξης των ασυνόδευτων ανηλίκων στην ισπανική κοινωνία, μελανό σημείο αποτελεί ο αυξημένος αριθμός ανηλίκων που δραπετεύουν από τα κέντρα φιλοξενίας-προστασίας, ως επί το πλείστον εξαιτίας της πληθώρας 'Ανεξάρτητων Κοινοτήτων'¹⁰⁵, που δρουν πέρα από την κρατική εξουσία και υπόσχονται καλύτερες συνθήκες ζωής, με αποτέλεσμα, ωστόσο, την αποκέντρωση των δράσεων και την απώλεια της συνοχής και της αποτελεσματικότητας των κρατικών προβλέψεων και δράσεων για τα παιδιά αυτά. Ως επακόλουθο μάλιστα εμφανίζεται το δίλημμα αν πρέπει, σε περίπτωση που εντοπιστεί ξανά ο ανήλικος από τις κρατικές αρχές, να συνεχιστεί η διαδικασία που προβλέπει ο νόμος σαν να μην άλλαξε στέγη το παιδί ή οι όλες διαδικασίες¹⁰⁶ να

---

¹⁰³ Άρθρο 10: «Επιστροφή και απομάκρυνση ασυνόδευτων ανηλίκων

1. Πριν αποφασισθεί η έκδοση απόφαση επιστροφής έναντι ασυνόδευτου ανηλίκου, παρέχεται βοήθεια από κατάλληλους φορείς άλλους από τις αρχές που διενεργούν την επιστροφή, λαμβανομένων δεόντως υπόψη των βέλτιστων συμφερόντων του παιδιού.

2. Πριν απομακρυνθεί ασυνόδευτος ανήλικος από το έδαφος κράτους μέλους, οι αρχές του κράτους μέλους αυτού εξακριβώνουν ότι ο ασυνόδευτος ανήλικος θα επιστραφεί σε μέλος της οικογένειάς του/της, ορισθέντα κηδεμόνα ή κατάλληλες εγκαταστάσεις υποδοχής στο κράτος επιστροφής.»

Άρθρο 17: «Κράτηση ανηλίκων και οικογενειών

1. Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι και οι οικογένειες με ανηλίκους κρατούνται μόνο ως έσχατη λύση και για το ελάχιστο απαιτούμενο χρονικό διάστημα.

2. Στις οικογένειες που κρατούνται εν αναμονή απομάκρυνσης παρέχεται χωριστό κατάλυμα το οποίο εξασφαλίζει επαρκής ιδιωτική ζωή.

3. Οι υπό κράτηση ανήλικοι έχουν τη δυνατότητα να ασχολούνται με δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, όπως δραστηριότητες παιχνιδιού και ψυχαγωγικές δραστηριότητες που αρμόζουν στην ηλικία τους, και, ανάλογα με τη διάρκεια της παραμονής τους, έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση.

4. Στους ασυνόδευτους ανηλίκους παρέχεται κατά το δυνατόν κατάλυμα σε ιδρύματα τα οποία διαθέτουν προσωπικό και εγκαταστάσεις που λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες προσώπων της ηλικίας τους.

5. Τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού λαμβάνονται πρωτίστως υπόψη κατά την κράτηση ανηλίκων εν αναμονή απομάκρυνσης.»

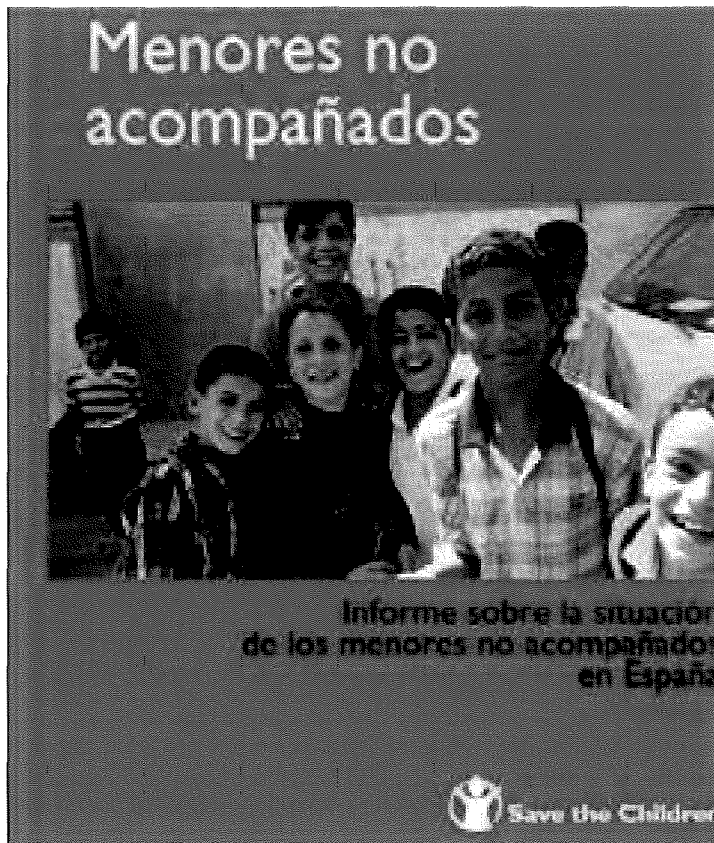
¹⁰⁴ UNICEF, Ni ilegales ni invisibles: realidad jurídica y social de los menores extranjeros en España, Informe 2009, σελ.27.

¹⁰⁵ Cabedo Mallol, 'La protección y la integración de los menores inmigrantes no acompañados', σελ. 91.

¹⁰⁶ Όπως αναφέρεται και στο άρθρο Cabedo Mallol, 'La protección y la integración de los menores inmigrantes no acompañados', τα στάδια που λαμβάνουν χώρα μετά τον εντοπισμό ενός ασυνόδευτου ανηλίκου σε ισπανικό έδαφος, έχουν ως εξής: πρώτον, το στάδιο της παράμβασης της αρμόδιας αρχής που εντοπίζει τον ανήλικο, δεύτερον, το στάδιο της διερεύνησης της ηλικίας του και

ξεκινήσουν από την αρχή. Επιπρόσθετα, πάντα ελλοχεύει ο κίνδυνος το παιδί να χαθεί από τα ίχνη των αρμόδιων φορέων και να καταλήξει ακόμη και σε κυκλώματα εμπορίας παιδιών.

Εν συντομία, οι αποτυχίες του συστήματος προστασίας είναι υπαρκτές και στην Ισπανία αν και πάντα υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης, ιδίως όταν υπάρχει θέληση κυρίως σε επίπεδο αρμόδιων αρχών πάντα σε συνεργασία με τα ίδια τα παιδιά, προκειμένου να εφαρμοστούν τα προγράμματα δράσεις που οργανώνει η ΕΕ σε συνεργασία με τους κρατικούς φορείς αλλά και μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Πηγή: http://www.savethechildren.es/cen_doc.php?idtema=5

τρίτον το στάδιο της απόφασης, αν δηλαδή θα επαναπατριστεί ή αν θα παραμείνει στο ισπανικό κράτος.

1.3 Οι Ασυνόδευτοι Ανήλικοι στη Σουηδία

Πιο δημοφιλείς χώρες για τους ασυνόδευτους ανήλικους που ζητούν άσυλο είναι η Σουηδία και η Ολλανδία. Για τον λόγο μάλιστα αυτό, αν και όπως έχει ήδη σημειωθεί, τα στατιστικά στοιχεία είναι περιορισμένα, τα σχετικά νούμερα που αφορούν την κατάσταση στη Σουηδία για τα έτη 2008 και 2009, δείχνουν ότι σημειώθηκε μια αύξηση της τάξεως του 49% των ασυνόδευτων ανηλίκων¹⁰⁷, ιδίως με χώρες προέλευσης την Σομαλία, το Αφγανιστάν και τη Ρωσία, ενώ αντίθετα σημειώθηκε μια μικρή μείωση του αριθμού των Ιρακινών ανηλίκων που ζητούν άσυλο¹⁰⁸.

Detections of unaccompanied minors in Sweden by nationalities (comparison between 2008 and 2009)

Ranking	Country of origin	2009	2008	Evolution (%)
1	Somalia	913	345	165%
2	Afghanistan	780	347	125%
3	Iraq	110	464	-76%
4	Eritrea	49	32	53%
5	Stateless	36	36	0%
6	Serbia/ Kosovo	27	23	17%
7	Russia	21	13	62%
8	Iran	20	15	33%
9	Syria	18	15	20%
10	Uzbekistan	17	16	6%
	Total	2250	1510	49%

Source: Swedish Migration Board, February 2010

Αρχικά, πρέπει να σημειωθεί ότι στη Σουηδία, ο νόμος για τους αλλοδαπούς, όπως τροποποιήθηκε το 2005, προβλέπει αρχές ευνοϊκές για τους ανήλικους,

¹⁰⁷ Στη Σουηδία η πραγματική ηλικία του αλλοδαπού βεβαιώνεται ή διαπιστώνεται με οδοντιατρικές εξετάσεις.

¹⁰⁸ Report for the unaccompanied minors in the migration process, European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union, FRONTEX, Risk Analysis Unit, Warsaw, December 2010, σελ. 5.

τονίζοντας ταυτόχρονα ότι το μέγιστο συμφέρον των παιδιών πρέπει να είναι σεβαστό και ότι πρέπει να ακούγεται η φωνή τους κατά τη διάρκεια των διαδικασιών στις οποίες εμπλέκονται¹⁰⁹. Όσον αφορά τις αρμόδιες αρχές σε εθνικό επίπεδο, μαζί με την σουηδική Αστυνομία αναλαμβάνουν δράση το Υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων με την Σουηδική Κοινωνική Υπηρεσία (Swedish Social Services), το Υπουργείο Δικαιοσύνης και το Διοικητικό Συμβούλιο Μετανάστευσης (Migration Board). Οι εν λόγω αρχές δεν ανήκουν στο δίκτυο της Frontex Risk Analysis Network (FRAN), αλλά επικοινωνούν και συνεργάζονται με την Frontex μέσω της Σουηδικής Κεντρικής Διεύθυνσης Διαχείρισης των Συνόρων (the Swedish Central Border Management Division)¹¹⁰. Επιστρέφοντας στα στατιστικά που αφορούν τη Σουηδία, το 2009 παρατηρείται μια αύξηση της τάξεως του 125% στις αφίξεις Αφγανών ασυνόδευτων ανηλίκων σε σύγκριση με το 2008, ενώ για τις Σουηδικές αρχές μεγαλύτερη ανησυχία και το 2009 προκάλούσε η κατάσταση στη Σομαλία που οδήγησε σε αύξηση του μεταναστευτικού ρεύματος προς τις Βόρειες χώρες, μεταξύ των οποίων και τη Σουηδία. Χαρακτηριστικά να αναφέρουμε ότι τα νούμερα αυτά διατηρήθηκαν και το 2010, οπότε σημειώθηκε και αύξηση της μεταναστευτικής ροής από το κράτος της Ερυθραίας¹¹¹ σε σύγκριση με το 2009¹¹². Πιο αναλυτικά, οι σουηδικές αρχές παρατήρησαν ένα ιδιαίτερα σημαντικό ποσοστό κοριτσιών που προέρχονται από το κράτος της Ερυθραίας, ασυνόδευτα κορίτσια ηλικίας κυρίως κάτω των 15 ετών. Ίδια στοιχεία προκύπτουν και για κορίτσια από την Αιθιοπία. Πολλοί ασυνόδευτοι ανήλικοι που εντοπίζονται στη Σουηδία προέρχονται ακόμη και από τη Σρι Λάνκα και μάλιστα κατά κανόνα αποτελούν τους πιο νέους σε ηλικία ασυνόδευτους, καθώς συνήθως καταγράφονται ηλικίες μεταξύ 10 και 13 ετών· στοιχεία που δόθηκαν στην Frontex και από αρμόδιες νορβηγικές αρχές.

Αξίζει, στο σημείο αυτό, να σημειωθεί ότι η Σουηδία με το κοινωνικό

---

¹⁰⁹ Υποδοχή και φροντίδα των ασυνόδευτων ανηλίκων σε οκτώ κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης- Συγκριτική μελέτη και προοπτικές εναρμόνισης- Σύνοψη, Delbos, L., Carlier, M., (*France terre d'asile*), De Donato, M., (*Consiglio Italiano per I Rifugiati*), Pavlou, M., (*Institute for Rights, Equality and Diversity*), Poulou, M., (*i-RED*), Gallado A., Martin, P., (*MPDL*), Palmieri, N., και Benassi, E., (*CIR*), Οκτώβριος 2010, σελ. 25.

¹¹⁰ Υποδοχή και φροντίδα των ασυνόδευτων ανηλίκων σε οκτώ κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης- Συγκριτική μελέτη και προοπτικές εναρμόνισης- Σύνοψη, Delbos, L., Carlier, M., (*France terre d'asile*), De Donato, M., (*Consiglio Italiano per I Rifugiati*), Pavlou, M., (*Institute for Rights, Equality and Diversity*), Poulou, M., (*i-RED*), Gallado A., Martin, P., (*MPDL*), Palmieri, N., και Benassi, E., (*CIR*), Οκτώβριος 2010, σελ. 12.

¹¹¹ <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%81%CF%85%CE%B8%CF%81%CE%B1%CE%AF%CE%B1>

¹¹² Statistics of First Quarter 2010, Migrationsverket, 1 Απριλίου 2010.

σύστημα που την χαρακτηρίζει, υπόσχεται και εγγυάται στους κατοίκους της ένα καλύτερο βιοτικό επίπεδο και συνθήκες ζωής μακράν ανώτερες ποιοτικά σε σύγκριση όχι μόνο με τρίτες χώρες αλλά και με τα ίδια τα κράτη μέλη της Ένωσης. Για τους λόγους αυτούς, η χώρα αυτή προτιμάται από τους μετανάστες και όπως διαπιστώνεται, αποτελεί ήδη τόπο διασποράς. Για την ακρίβεια, οι αλλοδαποί που διαμένουν εκεί ενημερώνουν τους συγγενείς τους για την κατάσταση και την πολιτική ασύλου αλλά και τα κοινωνικά δικαιώματα των οποίων επωφελούνται οι αλλοδαποί μετανάστες που εισέρχονται στη Σουηδία ακόμη δε και όσοι εισέρχονται παράνομα¹¹³. Στην πράξη για παράδειγμα, οι Αφγανοί ανήλικοι παροτρύνονται από τις ίδιες τις οικογένειές τους ή ακόμη χειρότερα αναγκάζονται από την ίδια την οικογένειά τους να μεταναστεύσουν προκειμένου να βρουν καλύτερες συνθήκες ζωής και στο μέλλον να ωφελήσουν ακόμη και τις οικογένειες που μένουν πίσω στην πατρίδα, συνήθως με την αποστολή εμβασμάτων. Ας συμπληρώσουμε ότι πολλές φορές ο θάνατος ενός γονιού οδηγεί υποχρεωτικά τον ανήλικο στην αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής μακριά από την πατρίδα του. Ενώ, ειδικά για τους Αφγανούς ανήλικους, όπως χαρακτηριστικά σημειώνεται σε σχετική συνέντευξη¹¹⁴ που πραγματοποιήθηκε από την Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες, η έλλειψη εμπιστοσύνης των παιδιών προς τους ηλικιωμένους συντοπίτες αλλά και συγγενείς τους, επιβεβαιώνει το φαινόμενο αυτό της παράνομης φυγής- μετανάστευσης.

Η ετήσια έκθεση της FRAN για το 2010¹¹⁵ αναφέρει ότι η αύξηση των ασυνόδευτων ανηλίκων που εισήλθαν στο σουηδικό κράτος το 2010 υπήρξε κατακόρυφη όσον αφορά τους Αφγανούς ανήλικους (125%), ενώ ταυτόχρονα σημειώθηκε μείωση των ανηλίκων ιρακινής προέλευσης. Σε γενικές γραμμές, τα τελευταία χρόνια, το ποσοστό των παιδιών μεταξύ των παράνομων μεταναστών αυξήθηκε από το 2% στο 10%. Ενώ, άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι μέσω της Σουηδίας οι ασυνόδευτοι ανήλικοι μετακινούνται σε γειτονικές χώρες. Παραδείγματος χάρη, οι φινλανδικές αρχές ισχυρίζονται ότι το 50% των ανηλίκων που εντοπίζονται στο έδαφός τους έχουν φτάσει δια της θαλάσσης από τη Σουηδία ή από τη Νορβηγία, και μάλιστα πρέπει να σημειωθεί ότι πρόσφατα αυξήθηκε και ο

¹¹³ Meeting with the Swedish Migration Board, field visit to Stockholm, 17-18 May 2010.

¹¹⁴ Interview with UNHCR (Policy Development and Evaluation Service) during the field visit to Geneva, 16 June 2010 and 'Voices of Afghan children – A study on asylum-seeking children in Sweden', UNHCR, June 2010.

¹¹⁵ FRAN Annual Analytical Review (4 February 2010).

αριθμός αγοριών ασυνόδευτων από την Αλγερία οι οποίοι όπως διαπιστώνουν οι σουηδικές αρχές εμπλέκονται στη διακίνηση ναρκωτικών.

Τέλος, αξίζει να γίνει μια αναφορά και στο μεταναστευτικό ρεύμα ασυνόδευτων ανηλίκων από το Κέρας της Αφρικής, ανήλικοι οι οποίοι εισέρχονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση κυρίως μέσω θαλάσσης, με χώρες πρώτης εισόδου ως επί το πλείστον τις χώρες της μεσογείου για να καταλήξουν, όπως είθισται, σε χώρες όπως η Σουηδία, όπου και σημειώθηκε αύξηση ύψους 20% των αιτήσεων χορήγησης ασύλου από ανήλικους μετά το 2008. Η αύξηση αυτή πιστεύεται ότι οφείλεται σε δύο παράγοντες. Πρώτον, σύμφωνα με απόφαση του σουηδικού συμβουλίου μετανάστευσης (Swedish migration board) τον Σεπτέμβριο του 2008, όλοι οι ανήλικοι Σομαλοί κρίθηκε ότι χρήζουν προστασίας και πρέπει να υπάγονται σε καθεστώς προστασίας ασυνόδευτων ανηλίκων. Και δεύτερον, το σουηδικό κράτος παρέχει μηνιαίο επίδομα τέκνου αρκετά υψηλό σε οικογένειες Σομαλών που δέχονται ανήλικο ομοεθνή τους στην οικογένειά τους, με αποτέλεσμα μια εξαμελής οικογένεια να λαμβάνει μηνιαίο επίδομα ύψους περί τα 2.500 ευρώ. Για τον λόγο αυτό, συχνό είναι το φαινόμενο ψευδούς δήλωσης λόγω οικονομικών κινήτρων. Ή με άλλα λόγια, συχνά, οικογένειες Σομαλών, νόμιμα εγκατεστημένες στη Σουηδία, δηλώνουν, ψευδώς, οικογενειακούς δεσμούς με ασυνόδευτους ομοεθνείς τους προκειμένου να επωφεληθούν του επιδόματος¹¹⁶. Ας συμπληρώσουμε μάλιστα ότι η σομαλική κοινότητα στη Σουηδία είναι ακόμη νέα και με σχετικά μικρό πληθυσμό, που ωστόσο στα επόμενα χρόνια αναμένεται να αυξηθεί, εντείνοντας βεβαίως και τα φαινόμενα που περιγράφηκαν ανωτέρω.

Πριν κλείσουμε την ενότητα αυτή, θα αναφερθούμε σε ένα φαινόμενο που αποτελεί τροχοπέδη στις όποιες δυναμικές και θετικές προσπάθειες γίνονται από το σουηδικό κράτος προς μία στοχευόμενη και βελτιωμένη κοινή ευρωπαϊκή πολιτική για τα ασυνόδευτα ανήλικα που εισέρχονται παράνομα στην Ένωση. Πιο συγκεκριμένα, σχετική έρευνα¹¹⁷ που έλαβε χώρα στο Πανεπιστήμιο της πόλης Linköping της Σουηδίας ανέδειξε το ιδιαίτερο ζήτημα της διερμηνείας και του

¹¹⁶ Υποδοχή και φροντίδα των ασυνόδευτων ανηλίκων σε οκτώ κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης- Συγκριτική μελέτη και προοπτικές εναρμόνισης- Σύνοψη, Delbos, L., Carlier, M., (*France terre d'asile*), De Donato, M., (*Consiglio Italiano per I Rifugiati*), Pavlou, M., (*Institute for Rights, Equality and Diversity*), Poulou, M., (*i-RED*), Gallado A., Martin, P., (*MPDL*), Palmieri, N., και Benassi, E., (*CIR*), Οκτώβριος 2010, σελ. 25.

¹¹⁷ Keselman, O., Cederborg, A.C και Linell, P., 'That is not necessary for you to know! Negotiations of participation status of unaccompanied children in interpreter-mediated asylum hearing', *Interpreting*, John Benjamins Publishing Company, τομ. 12, τχ. 1, 2010, σελ. 83-104.

καθοριστικού ρόλου που μπορεί να διαδραματίσει ο εκάστοτε διερμηνείας για το μέλλον του αλλοδαπού ασυνόδευτου ανήλικου. Η έρευνα που οδήγησε στη συγγραφή του εν λόγω άρθρου καταδεικνύει την εξουσία που διαθέτουν σε τελική ανάλυση οι διερμηνείς που αναλαμβάνουν υποθέσεις ασυνόδευτων ανηλίκων, καθότι το δικαίωμα του παιδιού να ακουστεί η φωνή του μπορεί να αμφισβητηθεί, ειδικά όταν οι διερμηνείς αποκλείουν, νοθεύουν, ‘μεταλλάσσουν’ τα λόγια των παιδιών¹¹⁸, εις βάρος των παιδιών, συχνά με τη σιωπηρή έγκριση των κοινωνικών λειτουργών και των αρμόδιων φορέων¹¹⁹, αναιρώντας κατ’ αυτόν τον τρόπο το αναμφίβολα προοδευτικό νομικό πλαίσιο που έχει θεσπιστεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο αλλά και ένα βήμα παραπάνω σε επίπεδο σουηδικού δικαίου και στοχεύει στην προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων. Όπως γίνεται αντιληπτό, ακόμη και στη περίπτωση της οργανωμένης και προνοητικής πολιτικής που θεσπίστηκε στη Σουηδία, η θεωρία πάντα απέχει από την πράξη.

---

¹¹⁸ Keselman, Cederborg και Linell, ‘That is not necessary for you to know! Negotiations of participation status of unaccompanied children in interpreter- mediated asylum hearing’, σελ. 101.

¹¹⁹ Keselman, Cederborg και Linell, ‘That is not necessary for you to know! Negotiations of participation status of unaccompanied children in interpreter- mediated asylum hearing’, σελ. 83.

1.4 Η Ελληνική Πραγματικότητα

Σε προηγούμενο κεφάλαιο παραθέσαμε ήδη το νομοθετικό πλαίσιο που καλύπτει τους ασυνόδευτους ανήλικους στην Ελλάδα, νομοθετικό πλαίσιο το οποίο υπάγεται κατ' ουσία στις ευρύτερες επιλογές του νομοθέτη αναφορικά με το ζήτημα της μετανάστευσης και δη της λαθρομετανάστευσης αλλά και του ασύλου και δη της χορήγησης ασύλου. Προβληματική, εντούτοις, είναι η εφαρμογή στην πράξη της πληθώρας νομοθετικών κειμένων διεθνούς αλλά και εθνικής εμβέλειας, στην καθημερινή πραγματικότητα, σε μια περίοδο που το μεταναστευτικό ζήτημα για την Ελλάδα έχει λάβει τεράστιες διαστάσεις κρίσης, επιδεινώνοντας την ήδη τεταμένη κατάσταση της ελληνικής κοινωνίας¹²⁰. Προβληματική καθίσταται στην πράξη η εναρμόνιση των προγραμματικών δηλώσεων, δράσεων και επιθυμιών των διάφορων φορέων, οργανισμών, αρχών με την καθημερινή πραγματικότητα και τις πραγματικές συνθήκες διαβίωσης που αντιμετωπίζουν καθημερινά τα ασυνόδευτα αυτά παιδιά.

Πρωταρχικό ρόλο για την εφαρμογή της εν λόγω νομοθεσίας διαδραματίζουν τα Κέντρα Υποδοχής και Φιλοξενίας στην Ελλάδα τα οποία αποτελούν δομές φιλοξενίας του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για αιτούντες άσυλο και ασυνόδευτους ανήλικους. Σήμερα, στην Ελλάδα, λειτουργούν επισήμως 12 χώροι όπου φιλοξενούνται ασυνόδευτοι ανήλικοι με χρηματοδότηση είτε από τον κρατικό προϋπολογισμό είτε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων. Στο σημείο αυτό αξίζει να δοθούν ορισμένες πληροφορίες για τα κέντρα αυτά. Πιο αναλυτικά, η Ύπατη Αρμοστεία για τους πρόσφυγες καταγράφει τα ακόλουθα κέντρα:

Όνομα	Χωρητικότητα	Φορέας	Χρηματοδότηση
1. Ξενώνας Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων στα Ανώγεια Κρήτης	25 άτομα	Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας	Κρατικός Προϋπολογισμός
2. Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Αιτούντων Άσυλο Βόλου	24 άτομα	Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός	Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων

¹²⁰ Triantafyllidou, A., Ambrosini, M., 'Irregular Immigration Control in Italy and Greece: Strong Fencing and Weak Gate-keeping serving the Labour Market', *European Journal of Migration and Law*, Martinus Nijhoff Publishers, τομ. 13, τχ. 3, 2011, σελ. 262.

3. Μονάδα Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Προσφύγων στην Αγιάσο Λέσβου	96 άτομα	Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας Αγιάσου-Λέσβου «Η ΘΕΟΜΗΤΩΡ»	Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων
4. Ξενώνας Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Παιδόπολης Ωραιοκάστρου Θεσσαλονίκης	40 άτομα	ΑΡΣΙΣ – Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων	Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων
5. Ξενώνας Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων στη Μακρινίτσα Βόλου	30 άτομα	ΑΡΣΙΣ – Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων	Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων
6. Ενοικιαζόμενο Διαμέρισμα στη Θεσσαλονίκη	5 άτομα	ΑΡΣΙΣ – Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων	Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων
7. Ξενώνας Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων στο Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Αρρένων Κόνιτσας	80 άτομα	Αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία «Η Μέριμνα»	Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων
8. Ξενώνας Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων στην Αθήνα	15 άτομα	Σύλλογος Μεριμνης Ανηλίκων	Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων
9. Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αλλοδαπών Αιτούντων Άσυλο στο Λαύριο Αττικής	260 άτομα (ενήλικες και οικογένειες)	Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός	Κρατικός προϋπολογισμός
10. Ξενώνας Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο στην Αθήνα	70 άτομα (ενήλικες και οικογένειες)	Γιατροί του Κόσμου	Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων
11. Ενοικιαζόμενα Διαμερίσματα (10 στην Αθήνα, 2 στη Θεσσαλονίκη και 1 στη Λέσβο)	65 άτομα	PRAKSIS	Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων
12. Ξενώνας Υποδοχής και Στήριξης Ασυνόδευτων Κοριτσιών, Γυναϊκών και Μονογονεϊκών Οικογενειών στην Αττική	70 άτομα (κορίτσια, γυναίκες έως 30 ετών μόνες ή με παιδιά)	Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας	Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων

Πηγή:

<http://www.unhcr.gr/print/genikes->

plirofories/ellada/artikel/71928feaa814ed87baf591ec92b8ec7/kentra-ypodochis-kai.html

Μέσα λοιπόν από την εξέταση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου και την παρακολούθηση της εφαρμογής αυτού στην πράξη, επιδιώκουμε να διαπιστώσουμε κατά πόσο τα ασυνόδευτα παιδιά που εισέρχονται στη χώρα μας, λαμβάνουν την προσοχή, την προστασία και τη φροντίδα που δικαιούνται. Προστατεύονται οι ανήλικοι από την υφιστάμενη νομοθεσία; Ποιος είναι ο βαθμός τήρησης των κοινοτικών και διεθνών υποχρεώσεων της χώρας; Και κατά πόσο τελικά όσα προστάζει η υφιστάμενη νομοθεσία βρίσκουν εφαρμογή στην πράξη;

Καταρχάς, αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ύπατης Αρμοστείας¹²¹, περίπου 8.800 άτομα κατέφτασαν μέσω θαλάσσης τους πρώτους 10 μήνες του 2010, σε σύγκριση με τους 32.000 την ίδια περίοδο το 2009 – μείωση της τάξης του 72,5 τοις εκατό, μεταξύ αυτών αρκετοί ασυνόδευτοι και χωρισμένοι από την οικογένειά τους ανήλικοι. Και παρά αυτή την σημαντική μείωση του αριθμού των μεταναστών που φτάνουν στη χώρα μας, μείωση που αποτελεί θετικό βήμα για την ορθή εφαρμογή της πολιτικής της μετανάστευσης, αρνητικές πτυχές του ζητήματος, που αναστέλλουν συχνά τις όποιες προόδους και τα όποια θετικά βήματα, είναι πάντα εμφανείς. Έτσι, λοιπόν, αν και η ελληνική νομοθεσία δεν επιβάλλει την υποχρεωτική κράτηση των αιτούντων άσυλο που εισέρχονται χωρίς νόμιμο τρόπο, οι τελευταίοι, στην πράξη τίθενται συστηματικά υπό κράτηση, μαζί με τους λοιπούς εισερχόμενους χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις και βέβαια στην πράξη οι ανήλικοι δεν τυγχάνουν ευνοϊκότερης ή έστω διαφορετικής μεταχείρισης¹²².

Στην πράξη, λοιπόν, παρά τον μεγάλο αριθμό φορέων που δραστηριοποιούνται γύρω από το ζήτημα των ασυνόδευτων ανηλίκων, από τη στιγμή του εντοπισμού τους έως και την πλήρη ένταξη τους στην ελληνική κοινωνία- όταν αυτή η ένταξη είναι εφικτή, οι εν λόγω δράσεις σπάνια έχουν τα επιθυμητά αποτελέσματα και αντιθέτως πολύ συχνά οι συνθήκες διαβίωσης αλλά και γενικότερα η αντιμετώπιση που συναντούν τα παιδιά απέχει πολύ από τις προσδοκίες των αρμοδίων.

Οι επιτόπιες έρευνες και η καταγραφή όσων αντικρίζουν οι εκπρόσωποι φορέων σε κέντρα υποδοχής- φιλοξενίας και φυλάκια λαθρομεταναστών είναι συχνό

¹²¹ UNHCR, 'Η Ύπατη Αρμοστεία καλεί την ΕΕ και την FRONTEX να διασφαλίσουν την πρόσβαση στις διαδικασίες του ασύλου, εν μέσω κατακόρυφης μείωσης των αφίξεων στη Μεσόγειο', Δεκέμβριος 2010.

¹²² UNHCR, 'Παρατηρήσεις για την Ελλάδα ως χώρα ασύλου', Δεκέμβριος 2009, σελ. 11.

φαινόμενο μέσα στην ελληνική επικράτεια. Οι εν λόγω δράσεις λαμβάνουν χώρα συχνά κατόπιν ανάθεσης διεθνών ή και εθνικών οργανισμών με χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτό του Γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας στην Ελλάδα που ανέθεσε «Μελέτη σχετικά με την αντιμετώπιση από την Πολιτεία των αλλοδαπών ασυνόδευτων ανηλίκων που ζητούν άσυλο στην Ελλάδα»¹²³, αλλά και ενίοτε τις πρωτοβουλίες του Συνηγόρου του Πολίτη, όπως στην περίπτωση της έκθεσης¹²⁴ με τίτλο «Μεταχείριση ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων κρατούμενων στην Παγανή Μυτιλήνης». Οι αντίστοιχες πρωτοβουλίες είναι αρκετές και τα συμπεράσματα σχεδόν ανεξαιρέτως ιδιαίτερα αρνητικά και απαισιόδοξα.

Στη συνέχεια, θα παραθέσουμε χαρακτηριστικά της κατάστασης αποσπάσματα από την πρόσφατη έκθεση του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες, «*Ασυνόδευτοι Ανήλικοι στα Ελληνοτουρκικά Σύνορα*». Η εν λόγω αποστολή τεσσάρων δικηγόρων και δύο διερμηνέων δραστηριοποιήθηκε στο κέντρο κράτησης Φυλακίου Ορεστιάδας που είναι το μοναδικό με κελί αποκλειστικά για ανηλίκους και όπου κρατείται το μεγαλύτερο ποσοστό παιδιών¹²⁵:

*«Η διατροφή των ανηλίκων συνίστατο στα εξής: καθημερινά, όπως και οι ενήλικες, λάμβαναν ένα χυμό με ένα ψωμάκι το πρωί και ένα γεύμα πολύ κακής ποιότητας και μικρής ποσότητας ενώ δεν είχαν πρόσβαση σε πόσιμο νερό... Πολλές φορές υπέφεραν από γαστρεντερίτιδες που αποδίδονταν από τα ίδια τα παιδιά στην κακή ποιότητα της διατροφής και του νερού...»*¹²⁶.

*«Τα αδέρφια Ν.Α. και Ν.Β., 16 και 14 ετών αντίστοιχα, «φιλοξενούνταν» στο Φυλάκιο του Έβρου από τα τέλη Φεβρουαρίου του 2011. Ένα μήνα αργότερα, όταν εντοπίστηκαν από το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ), ήταν η πρώτη φορά που πληροφορήθηκαν γιατί κρατούνταν στον Έβρο. Πρώτη φορά στον ήλιο βγήκαν στα μέσα Απριλίου! "Ο μικρότερος ήταν συγκινημένος γιατί είδε ότι ήταν άνοιξη. Και οι δυο κάθισαν στη σκιά γιατί πονούσαν τα μάτια τους από τον ήλιο"»*¹²⁷.

¹²³ UNHCR, 'Αντιμετώπιση από την Πολιτεία των αλλοδαπών ασυνόδευτων ανηλίκων που ζητούν άσυλο στην Ελλάδα', Παπαγεωργοπούλου, Γ., Παπαγεωργίου, Ι., Απρίλιος 2008.

¹²⁴ 'Μεταχείριση ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων κρατούμενων στην Παγανή Μυτιλήνης', Συνήγορος του Πολίτη, Δεκέμβριος 2006.

¹²⁵ Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, 'Ασυνόδευτοι ανήλικοι στα ελληνοτουρκικά σύνορα', Θεοδωρόπουλος, Α., Νομική Υπηρεσία- Μόνιμη Αποστολή ΕΣΠ στον Έβρο, Ιούνιος 2012.

¹²⁶ Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, 'Ασυνόδευτοι ανήλικοι στα ελληνοτουρκικά σύνορα', Θεοδωρόπουλος, Α., Νομική Υπηρεσία- Μόνιμη Αποστολή ΕΣΠ στον Έβρο, Ιούνιος 2012, σελ. 16-17.

¹²⁷ Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, 'Ασυνόδευτοι ανήλικοι στα ελληνοτουρκικά σύνορα', Θεοδωρόπουλος Α., Νομική Υπηρεσία- Μόνιμη Αποστολή ΕΣΠ στον Έβρο, Ιούνιος 2012, σελ. 19.

Οι παραβιάσεις και τα προβλήματα στον Έβρο είναι πολλές: μακρόχρονος εγκλεισμός σε συνθήκες απάνθρωπες, έλλειψη δομών φιλοξενίας και μηχανισμών εντοπισμού οικογένειας, αδυναμία εξατομικευμένης ψυχολογικής προσέγγισης, αναποτελεσματικότητα επιτροπείας. Παρόμοιες εκθέσεις συντάσσονται από πλήθος όχι μόνο Εθνικών αλλά και Διεθνών Οργανισμών: εκθέσεις που πάντα καταλήγουν στα ίδια συμπεράσματα: νομικά κενά, απουσία μέριμνας, προβληματικές ρυθμίσεις, ανεπάρκεια κέντρων φιλοξενίας, απάνθρωπες συνθήκες κράτησης.

Έτσι, λοιπόν, τον Δεκέμβριο του 2010, στο πλαίσιο ανάπτυξης της RABIT¹²⁸, το Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων επισκέφθηκε κέντρα κράτησης στο ελληνικό τμήμα του Έβρου, όπου διαπίστωσε ότι οι ελληνικές αρχές κρατούσαν μετανάστες -μεταξύ των οποίων και μέλη ευπαθών ομάδων, όπως ασυνόδευτα παιδιά- επί εβδομάδες ή και μήνες σε συνθήκες που ισοδυναμούσαν με απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση¹²⁹.

Άξια αναφοράς είναι και η έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας, έπειτα από επίσκεψη εκπροσώπων της σε κέντρα στην Αθήνα και στον Έβρο, όπου παιδιά κρατούνται μαζί με ενήλικες και συχνά καταγράφονται ως ενήλικες, όπου σημειώνεται πως τα ασυνόδευτα ή χωρισμένα από τις οικογένειές τους παιδιά στην Ελλάδα εξακολουθούν να κρατούνται συστηματικά και για μεγάλα χρονικά διαστήματα, έως ότου υπάρξει διαθέσιμη θέση σε αρμόδιο κέντρο υποδοχής και φιλοξενίας για ανήλικους. Σχεδόν μάλιστα ένα χρόνο μετά την απόφαση-ορόσημο της ολομέλειας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΔΑ) για την υπόθεση M.S.S. εναντίον Βελγίου και Ελλάδας¹³⁰, στο τέλος του Νοεμβρίου 2011, απεσταλμένοι της οργάνωσης επισκέφθηκαν¹³¹ το κέντρο κράτησης μεταναστών για ασυνόδευτα αγόρια, στην Αμυγδαλέζα. Οι κρατούμενοι, όλοι ανήλικοι, κρατούνταν επί παρατεταμένες χρονικές περιόδους σε πολύ κακές συνθήκες. Τα παιδιά κοιμούνταν σε τσιμεντένια κρεβάτια, χωρίς μαξιλάρια, με βρώμικα και παλιά

¹²⁸ Στο πλαίσιο της RABIT («Ομάδα ταχείας επέμβασης στα σύνορα»), ο Frontex ανέπτυξε 175 συνοριοφύλακες που συνεισέφεραν η Νορβηγία και τα κράτη μέλη της ΕΕ, προκειμένου να συνδράμουν την ελληνική κυβέρνηση στις προσπάθειές της να διαχειριστεί την εισροή μεταναστών στο βορειοανατολικό τμήμα της Ελλάδας κατά μήκος του ποταμού Έβρου που συνορεύει με την Τουρκία. Βλ.: <http://www.frontex.europa.eu/operations/archive-of-accomplished-operations/181>

¹²⁹ Human Rights Watch, 'The EU's dirty hands, Frontex involvement in ill- Treatment of Migrant Detainees in Greece', September 2011, σελ. 3.

¹³⁰ Affaire M.S.S. c. Belgique et Grece, (Requête No 30696/09), Arrêt, 21/01/2011

¹³¹ Διεθνής Αμνηστία, 'Ένας χρόνος από την υπόθεση M.S.S.- Η Ελλάδα συνεχίζει να παραβιάζει τα ανθρωπίνια δικαιώματα των αιτούντων άσυλο', Ιανουάριος 2012.

στρώματα. Είπαν στους απεσταλμένους της Διεθνούς Αμνηστίας ότι τους επιτρεπόταν ο προαυλισμός μόνο μία φορά την εβδομάδα. Αλλά και πολύ πιο πρόσφατα, ήτοι τον Αύγουστο του 2012, καταγράφηκε κράτηση παιδιών σε συνθήκες ξένες προς τα πρότυπα που προτείνονται και καθίστανται υποχρεωτικά σύμφωνα με το γράμμα του νόμου, για διάστημα μέχρι και τριών μηνών εξαιτίας του ανεπαρκούς αριθμού θέσεων σε δομές υποδοχής¹³².

Αξίζει μάλιστα να υπογραμμιστεί ότι, ειδικότερα όσον αφορά τους πρόσφυγες στην Ελλάδα, το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα έχει συχνά τονίσει τις ελλείψεις και τα προβλήματα στο σύστημα ασύλου της χώρας, εστιάζοντας τόσο στην απουσία δομών υποδοχής κατά την είσοδο των προσφύγων στην Ελλάδα, όσο και στην έλλειψη εγγυήσεων στη διαδικασία ασύλου αλλά και την απουσία πολιτικών κοινωνικής ένταξης. Εξαιτίας αυτής της κατάστασης, η Ύπατη Αρμοστεία έχει συστήσει στις κυβερνήσεις να μην επιστρέφουν στην Ελλάδα αιτούντες άσυλο βάσει του Κανονισμού Δουβλίνο II¹³³. Αλλά και το Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων τάσσεται υπέρ της άποψης αυτής, κρίνοντας ότι οι πρόσφατες επαναπροωθήσεις λαθρομεταναστών στην Ελλάδα από την Ιταλία, βάσει της ανωτέρω ευρωπαϊκής συμφωνίας, εξέθεσαν τα άτομα αυτά σε παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους¹³⁴, διότι όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στην έκθεση με τίτλο «Στον δρόμο της επιστροφής: «*Turned away. Summary returns of unaccompanied migrant children and adult asylum seekers from Italy to Greece*»¹³⁵, η κατάσταση για τους μετανάστες και τους αιτούντες άσυλο, ιδίως για τα ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα είναι τραγική. Πιο συγκεκριμένα, η Ελλάδα με την πολιτική που ακολουθεί περιορίζει σημαντικά τον αριθμό των ατόμων που δικαιούνται να υποβάλουν αίτημα ασύλου, αφήνοντας ευάλωτους αιτούντες άσυλο στον δρόμο χωρίς φαγητό ή κατάλυμα. Η δε ξενοφοβική βία σε βάρος μεταναστών και αιτούντων άσυλο ακόμη και σε βάρος μικρός παιδιών, συνιστά σοβαρό πρόβλημα στην Ελλάδα. Στην έκθεση υπογραμμίζεται επιπλέον ότι οι μετανάστες, μεταξύ των οποίων αρκετοί ανήλικοι, μπορούν να παραμείνουν επί μήνες σε κέντρα κράτησης,

¹³² Διεθνής Αμνηστία, 'Ελλάδα: Το τέλος του δρόμου για τους πρόσφυγες', Δεκέμβριος 2012, σελ. 9.

¹³³ Διεθνής Αμνηστία, 'Η παγίδα 'Δουβλίνο II': Επιστροφές αιτούντων άσυλο προς την Ελλάδα', Μάιος 2010.

¹³⁴ Human Rights Watch, 'Turned away. Summary returns of unaccompanied migrant children and adult asylum seekers from Italy to Greece', January 2013, σελ. 4.

¹³⁵ Human Rights Watch, 'Turned away. Summary returns of unaccompanied migrant children and adult asylum seekers from Italy to Greece', January 2013, σελ. 7.

ενίοτε υπό συνθήκες «άθλιες», όπως τις χαρακτήρισε η αρμόδια Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τις εσωτερικές υποθέσεις, Cecilia Malmström, τον Σεπτέμβριο του 2012¹³⁶. Τέλος, όπως σημειώνουν πλήθος ΜΚΟ αλλά και οι ίδιες οι αρμόδιες αρχές συχνό είναι το φαινόμενο οι ίδιοι οι ανήλικοι μη υποφέροντας πλέον τις απάνθρωπες αυτές καταστάσεις αλλά και μην επιθυμώντας οι ίδιοι να ενσωματωθούν στην ελληνική κοινωνία, να δραπέτευουν από τα κέντρα με προορισμό το άγνωστο ή ενδεχομένως με την ελπίδα για έναν καλύτερο τόπο, φαινόμενο που είναι ευρέως διαδεδομένο σε πολλά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹³⁷.

Τα όσα εκτέθηκαν αποτελούν καταγραφή της πραγματικής κατάστασης που επικρατεί καθημερινά και την οποία βιώνουν εκατοντάδες παιδιά στο ελληνικό έδαφος. Στο σημείο όμως αυτό γίνεται αντιληπτός και ο πλέον καθοριστικός ρόλος της αστυνομίας στην πολιτική που θεσπίζεται και ιδίως στη δράση που στοχεύει στη μέριμνα και τη δέουσα προσοχή που πρέπει να λαμβάνει το παιδί. Τα όργανα της αστυνομίας, έχοντας αναλάβει, ειδικά σε παραμεθόριες περιοχές της χώρας μας, τα καθήκοντα, πρώτον, του εντοπισμού αλλά και, εν συνεχεία, της αντιμετώπισης των μεταναστών σύμφωνα πάντα με τον νόμο, αποτελούν τους πρωτεργάτες και τους καθοριστικούς παράγοντες για την σωστή εφαρμογή του νόμου. Στην πράξη, δυστυχώς, πολύ συχνά οι αστυνομικές αρχές αντιμετωπίζουν τα παιδιά ως «εκκρεμότητες μεταγωγής και ανεπιθύμητη ευθύνη»¹³⁸, ενώ τις περισσότερες φορές δεν επιχειρούν καν να επιβεβαιώσουν ή να διαπιστώσουν την ανηλικότητα του ατόμου και πολύ απλά αντιμετωπίζουν όλους του 'κρατούμενους' - μετανάστες, ενήλικους και ανήλικους χωρίς διακρίσεις. Όλοι οι ανήλικοι, ως επί το πλείστον, αντιμετωπίζονται από τις αρμόδιες αρχές ως παράνομοι μετανάστες, οπότε, λόγω των συνθηκών, παρέρχονται ημερομηνίες και εκδίδονται αποφάσεις απέλασης ή οριστικής κράτησης με βάση το Ν. 3386/2005. Δυστυχώς, όλα όσα ορίζει ο νόμος, ό,τι 'πρέπει' και ό,τι 'προβλέπεται' απέχει πολύ από την πραγματικότητα.

Ίσως όμως, όσο και αν τα παραπάνω περιστατικά αποτελούν καθρέφτη της πραγματικότητας, δεν θα πρέπει να ισοπεδώνονται όλες οι δράσεις που

¹³⁶ 'Statement of Cecilia Malmström, European Commissioner for Home Affairs: 'Cautiously optimistic after meetings in Athens', September 2010: '...The reception of asylum seekers does not work, people are being held under horrific conditions, and there are close to 50 000 people who have been waiting for years to get their asylum applications processed'.

¹³⁷ European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), 'Child Trafficking in the European Union- Challenges, perspectives and good practices', July 2009, σελ.15.

¹³⁸ Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Πατέρας Βουτσίνος, Α.,
Βλ.: <http://www.cen.gr/index.php/news-and-others/578-2013-01-18-13-08-01>,

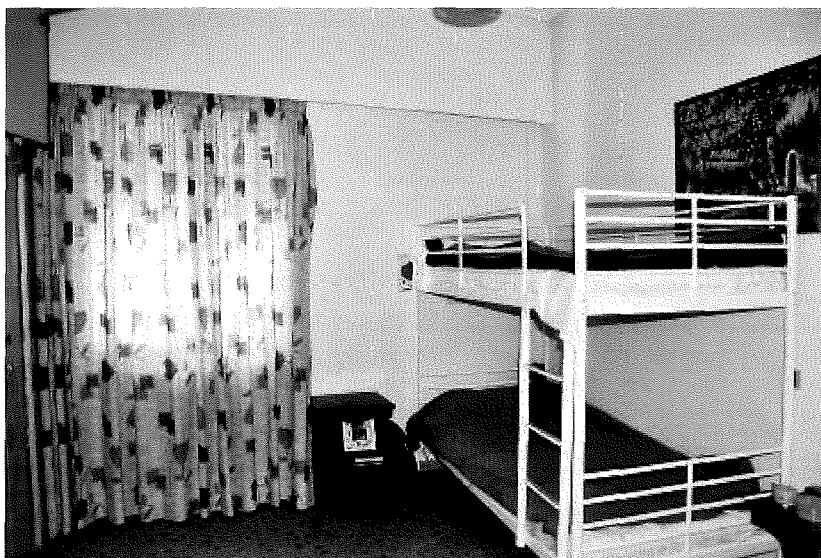
πραγματοποιούνται εξαιτίας ορισμένων ανίκανων ή έστω ανεύθυνων και ενίοτε μη κατάλληλα καταρτισμένων αρμόδιων αρχών και φορέων. Πάντα υπάρχουν και τα θετικά στοιχεία, οι φορείς αυτοί που θέτουν πράγματι σε εφαρμογή τις επιταγές του δικαίου και δρουν με μοναδικό στόχο το συμφέρον του παιδιού και γνώμονα την ευαίσθητη παιδική ηλικία. Ήδη στο κεφάλαιο για τις ΜΚΟ και τις λοιπές δομές αναφέραμε φορείς, ιδίως μη κρατικούς που υλοποιούν ουσιαστικά προγράμματα για τα ασυνόδευτα ανήλικα και τα προστατεύουν, όσο αυτό είναι εφικτό, από κινδύνους που συνεπάγεται η κακή διαχείριση και αντιμετώπιση με την άφιξη των παιδιών αυτών στην ελληνική επικράτεια, με κυριότερο κίνδυνο αυτόν της εμπορίας παιδιών, όπως θα αναλυθεί σε επόμενο κεφάλαιο. Υπάρχει πάντα λοιπόν και η θετική όψη.

Από τη μία πλευρά αντικρίζουμε τις επαχθείς συνθήκες που ήδη περιγράφηκαν και από την άλλη πλευρά συναντούμε δράσεις όπως η κατωτέρω. Πιο συγκεκριμένα, η ΜΚΟ **Αποστολή**¹³⁹, που αποτελεί μη φιλανθρωπικό οργανισμό της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών, δημιούργησε και λειτουργεί, με τη συγχρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, αλλά και με επιχορήγηση από τον τακτικό προϋπολογισμό, τον Ξενώνα Ασυνόδευτων Ανήλικων Προσφύγων 'Εστία' και παρέχει υπηρεσίες υποδοχής και φιλοξενίας σε αιτούντες άσυλο-πρόσφυγες, δυναμικότητας 20 ατόμων. Στον Ξενώνα εκτός από τις υπηρεσίες φιλοξενίας, γίνονται προσπάθειες προκειμένου να παρέχεται ψυχολογική υποστήριξη και συμβουλευτική ως προς την κοινωνική ένταξη των ανηλίκων, δημιουργική απασχόληση, εκπαίδευση με την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και χρήσης ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Παράλληλα με τις προαναφερθείσες δράσεις- αν και αρκετά συχνά, λόγω της γενικότερης επαχθούς κατάστασης που διέπει την ελληνική κοινωνία, υψώνονται εμπόδια ακόμη και σε αυτό το έργο- οι ασυνόδευτοι ανήλικοι απασχολούνται σε μια ευρεία γκάμα αθλητικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών δραστηριοτήτων, οι οποίες διασφαλίζονται μέσω των συνεργασιών της Αποστολής και της Αρχιεπισκοπής Αθηνών με φορείς της τοπικής κοινωνίας.

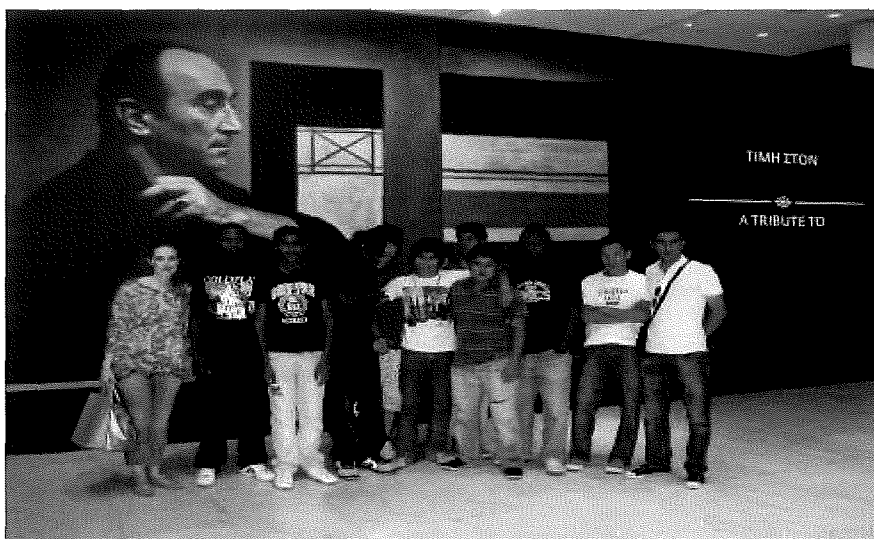
---

¹³⁹ <http://www.mkoapostoli.com>

Κοιτόνες των ανηλίκων στον Ξενώνα 'Εστία'.

Πηγή: http://www.mkoapostoli.com/?page_id=1159

Επίσκεψη των παιδιών της 'Εστίας' στην Εθνική Πινακοθήκη.

Πηγή: http://www.mkoapostoli.com/?page_id=1159

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Νομολογία ΕΔΔΑ

Με οδηγό το άρθρο 28 § 1 του Συντάγματος, η υπερνομοθετική ισχύς της ΕΣΔΑ δεν αμφισβητείται. Εξάλλου, μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας, η 'υπεροχή' της ΕΣΔΑ έναντι ολόκληρου του Εθνικού Δικαίου, του Συντάγματος συμπεριλαμβανομένου, μέσω της ενσωμάτωσής της στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση/ Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΕ/ΣΛΕΕ), είναι πλέον γεγονός¹⁴⁰. Όσον δε αφορά το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αξίζει να δοθεί έμφαση στο ακόλουθο απόσπασμα¹⁴¹: «*Το Στρασβούργο δεν είναι απλά ένας μηχανισμός επίλυσης διαφορών προστασίας ανάμεσα σε άτομα προσφεύγοντες και σε κράτη. Είναι, παράλληλα, ένας μηχανισμός εναρμόνισης της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην ήπειρο μας. Κι αυτή η εναρμόνιση επιτυγχάνεται μέσα από τη νομολογία του που προσδιορίζει το περιεχόμενο των προστατευόμενων δικαιωμάτων που προβλέπει η ΕΣΔΑ, αλλά και τους τρόπους επίτευξης της προστασίας.*».

Άλλωστε, απέναντι στις κρατικές αυθαιρεσίες το ΕΔΔΑ είναι η τελευταία ελπίδα κάθε θύματος. Αυτό το επιβεβαιώνει και ο διαρκώς αυξανόμενος ρυθμός ατομικών προσφυγών που κατατίθενται στο Στρασβούργο¹⁴².

Προς επίρρωση των όσων αναφέρθηκαν θα ασχοληθούμε στο κεφάλαιο αυτό με δύο καίριες αποφάσεις του ΕΔΔΑ που ασχολούνται με το ζήτημα των ασυνόδετων ανηλίκων και καταδικάζουν δύο κράτη μέλη της Ένωσης για παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων όπως αυτά προστατεύονται μέσα από την ΕΣΔΑ, αποφάσεις που διαδραματίζουν καταλυτικό ρόλο στην πολιτική για τα ασυνόδετα ανήλικα σε ενωσιακό και όχι μόνο επίπεδο.

---

¹⁴⁰ Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, άρθρο 6 § 2 «*Η Ένωση προσχωρεί στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών...*». Βλ. Καταπόδης, Γ., και Στεφάνου, Κ., (επιμ.), *Οι Ευρωπαϊκές Συνθήκες μετά την αναθεώρηση της Λισαβόνας*, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2008, σελ. 65.

¹⁴¹ Απόσπασμα από την εισήγηση Ροζάκη, Χρ., επί συζήτησης με θέμα 'Τα Ελληνικά Δικαστήρια και η Νομολογία του ΕΔΔΑ', *Κίνηση Πολιτών για μια Ανοιχτή Κοινωνία*, Αθήνα, Μάρτιος 2011.

¹⁴² Αφιέρωμα για τα πενήντα χρόνια του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Νομικό Βήμα*, τομ. 57, τχ 8, Οκτώβριος 2009., σελ. 117.

2.1 Υπόθεση Tabitha κατά Βελγίου¹⁴³

Καθοριστικής σημασίας απόφαση για την προστασία των ασυνόδευτων παιδιών από την απέλαση αλλά και την παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων τους αποτελεί η απόφαση αυτή που εξέδωσε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην υπόθεση Tabitha κατά Βελγίου¹⁴⁴. Στην εν λόγω υπόθεση, η κυρία Pulcherie Mubilanzila Mayeka και η κόρη της Tabitha Kaniki Mitunga (Tabitha) προσέφυγαν ενώπιον του ΕΔΔΑ κατά του Βελγίου ισχυριζόμενες ότι το Βελγικό κράτος με την κράτηση, για σχεδόν δύο μήνες, αλλά και την απέλαση στη χώρα καταγωγής της, της ανήλικης τότε, μόλις πέντε ετών, Tabitha παραβίασε τις διατάξεις των άρθρων 3 (Απαγόρευση των βασανιστηρίων), 5 (Το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια), 8 (Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής) και 13 (Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής) της ΕΣΔΑ¹⁴⁵.

Όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά, οι προσφεύγουσες, P. M. Mayeka (πρώτη προσφεύγουσα) και η κόρη της T. K. Mitunga, είναι υπήκοοι του Κονγκό και γεννήθηκαν το 1970 και το 1997 αντίστοιχα ενώ πλέον ζουν στο Μόντρεαλ (Καναδάς). Η πρώτη προσφεύγουσα έφτασε στις 20 Σεπτεμβρίου 2000 στον Καναδά όπου την 23^η Ιουλίου 2001 αναγνωρίστηκε ως πρόσφυγας ενώ στις 11 Μαΐου 2003 απέκτησε δικαίωμα εγκατάστασης. Με την αναχώρησή της από το Κονγκό άφησε την μικρή Tabitha υπό την κηδεμονία της μητέρας της η οποία όμως λόγω της ηλικίας της στη συνέχεια αδυνατούσε να τελεί κηδεμόνας της μικρής. Έτσι, η πρώτη προσφεύγουσα ζήτησε από τον αδερφό της, μόνιμη κάτοικο Ολλανδίας, να μεταβεί στον Κονγκό και να μεταφέρει την κόρη της στην Ευρώπη προκειμένου να μεταβεί στον Καναδά μόλις ολοκληρωθεί η διαδικασία οικογενειακής επανένωσης. Φτάνοντας όμως στο αεροδρόμιο του Βελγίου αποδείχτηκε ότι η Tabitha δεν διέθετε τα νόμιμα και απαραίτητα έγγραφα, που προβλέπει ο εθνικός νόμος, προκειμένου να εισέλθει και να παραμείνει σε έδαφος βελγικό. Ο δε θείος της μη διαθέτοντας τα απαραίτητα έγγραφα που αποδεικνύουν την άσκηση της επιμέλειάς του έφυγε στην Ολλανδία. Από τη στιγμή αυτή, την 17^η Αυγούστου 2002, ξεκινάει και ο Γολγοθάς της μικρής Tabitha, η οποία κρατείται σε κέντρο διερχομένων που βρίσκεται σε

¹⁴³ Affaire Mubilanzila Mayeka et Kaniki Mitunga c. Belgium (Requete No 13178/03), Arrêt Definitif, 12/01/2007.

¹⁴⁴ <http://www.unhcr.gr/prostasia/paidia.html>

¹⁴⁵ Child Rights International Network, 'Tabitha case: A Court that countries have to answer to', 26/08/2006, AlertNet, Walljasper, J., Βλ.: <http://www.crin.org/resources/infodetail.asp?ID=10852>

συνοριακή ζώνη ενώ την ίδια στιγμή η μητέρα της, έχοντας ενημερωθεί για τα γεγονότα, αιτείται από τις καναδικές αρχές την χορήγηση εισόδου στην κόρη της καθόσον ναι μεν είχε υποβάλει αίτηση ασύλου στον Καναδά και ανέμενε την έκδοση άδειας μόνιμης εγκατάστασης για την ίδια, ωστόσο σύμφωνα με την Υπηρεσία Μετανάστευσης του Καναδά στην Χάγη, είχε παραλείψει να αναφερθεί στην κόρη της στο εν λόγω αίτημα. Όλες οι μετέπειτα ενέργειες των αρμόδιων φορέων, βελγικών, ολλανδικών και καναδικών αρχών, οδήγησαν τελικά στη απέλαση της μικρής στον τόπο καταγωγής της όπου και τελικά κανένα μέλος της οικογένειάς της δεν την παρέλαβε κατά την άφιξή της στο αεροδρόμιο. Τελικά, στις 29 Σεπτεμβρίου 2002 η πρώτη προσφεύγουσα κατέθεσε αίτημα οικογενειακής συνένωσης με την κόρη της. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι, σε αντίθεση με το σκεπτικό και το διατακτικό της εν λόγω απόφασης, στην έκθεση του διευθυντή του 'Κέντρου 127' όπου κρατήθηκε η μικρή, οι συνθήκες διαβίωσης της περιγράφονται ιδιαίτερα ευχάριστες, με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα ιδίως δε στην ιδιαίτερα ευαίσθητη κατάσταση της μικρής λόγω της ηλικίας της.

Πιο αναλυτικά, κατά το Δικαστήριο, τα μέτρα που λήφθηκαν από τις βελγικές αρχές ενόψει της υποχρέωσής τους να αναλάβουν την φροντίδα του παιδιού, απείχαν πολύ από την προσήκουσα αντιμετώπιση και επιμέλεια που επιτάσσει το διεθνές δίκαιο, βάσει μάλιστα της πληθώρας δυνατοτήτων που είχαν στη διάθεση τους οι βελγικές αρχές προς αποφυγή της δυσχερούς αυτής διαδικασίας στην οποία υποβλήθηκε η ανήλικη ασυνόδευτη. Επιπλέον, οι συνθήκες κράτησης είχαν προκαλέσει σημαντικές διαταραχές στην Tabitha, ενώ οι υπεύθυνοι κράτησης δεν μπορεί να αγνοούσαν τις σοβαρές ψυχολογικές επιπτώσεις που είχε η κράτηση αυτή πάνω στην μικρή. Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, κατά την κράτηση της απουσίαζε το «ανθρωπιστικό» στοιχείο σε βαθμό που οι συνθήκες κράτησης και διαβίωσης ισοδυναμούν με απάνθρωπη συμπεριφορά. Συνεπώς, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι προσβλήθηκαν τα δικαιώματα του παιδιού βάσει του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ¹⁴⁶. Εξάλλου, όπως υπενθυμίζει το Δικαστήριο στη σκέψη 48, «το άρθρο 3 δεν προβλέπει εξαιρέσεις». Επιπρόσθετα, λαμβάνοντας υπόψη ότι η μοναδική ενέργεια των βελγικών αρχών αναφορικά με την μητέρα της μικρής ήταν να την ενημερώσουν για την κατάσταση και να δώσουν ένα τηλέφωνο επικοινωνίας μαζί

---

¹⁴⁶ Άρθρο 3 ΕΣΔΑ: «Απαγόρευση των βασανιστηρίων. Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθή εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχειρίσιν απανθρώπους ή εξευτελιστικάς.»

της, η κράτηση της μικρής προκάλεσε αναμφίβολα και στην μητέρα έντονη αγωνία και άγχος, αλλά και σφοδρότατες ψυχολογικές διαταραχές, οδηγώντας κατ' επέκταση σε παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων της που βρίσκουν βάση στο ίδιο άρθρο. Αλλά με τη σειρά της, κατά το Δικαστήριο, και η απέλαση της μικρής, απουσία ανθρωπισμού και αγνοώντας το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, υπό τις συνθήκες στις οποίες αναφερθήκαμε, στοιχειοθετεί παράβαση του άρθρου 3 τόσο σε βάρος της μικρής όσο και της μητέρας της, δεδομένης της αρνητικής ψυχολογικής επιρροής που είχε στα πρόσωπα αυτά.

Στη συνέχεια, το Δικαστήριο έκρινε ότι παραβιάστηκε και το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ¹⁴⁷ σε βάρος της ανήλικης, καθότι η κράτηση της στέρησε το δικαίωμα της οικογενειακής συνένωσης με τη μητέρα της. Πιο συγκεκριμένα, εφόσον η μικρή Tabitha ήταν ασυνόδευτη, οι βελγικές αρχές όφειλαν πρώτον να ενημερώσουν ορθά και γρήγορα τις καναδικές αρχές προκειμένου ολοκληρωθούν γρηγορότερα οι απαραίτητες διαδικασίες και γενικότερα να διευκολύνουν τη συνένωση με τη μητέρα της. Αντίστοιχα, υπάρχει προσβολή του εν λόγω δικαιώματος και σε βάρος της μητέρας εφόσον οι ενέργειες των βελγικών αρχών κάθε άλλο παρά διευκόλυναν την συνένωση με την κόρη της.

Τέλος, το Δικαστήριο δέχτηκε παραβίαση και του άρθρου 5¹⁴⁸ της ΕΣΔΑ. Πιο αναλυτικά, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι οι βελγικές αρχές όρισαν για ημερομηνία απέλασης της Tabitha, την επόμενη ημέρα μετά την κατάθεση της προσφυγής κατά του μέτρου της κράτησης που νόμιμα κατέθεσε σε αρμόδια βελγική αρχή και εκτέλεση της απέλασης της σε προγραμματισμένη ημερομηνία πριν την εκπνοή της 24¹⁴⁶ ανασταλτικής προθεσμίας εντός της οποίας δικαιούται ο Εισαγγελέας να ασκήσει έφεση κατά της απόφασης που έκρινε την νομιμότητα της κράτησης. Με την αναγνώριση μάλιστα της παραβίασης του ανωτέρω άρθρου δεν υπήρχε, κατά το

---

¹⁴⁷ Άρθρο 8 ΕΣΔΑ, «Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. 1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του. 2. Δεν επιτρέπεται να υπάρξη επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αυτή προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίον, εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων».

¹⁴⁸ Άρθρο 5 ΕΣΔΑ: «Το δικαίωμα στην προσωπική. ελευθερία και ασφάλεια.».

Δικαστήριο, και λόγος για περαιτέρω εξέταση του αιτήματος των προσφυγουσών που αφορούσε την παράβαση του άρθρου 13¹⁴⁹ της ΕΣΔΑ.

Καταληκτικά, αξίζει να αναφέρουμε ότι μετά την υπόθεση ‘Tabitha’, οι βελγικές αρχές δημιούργησαν μια Υπηρεσία Επιτροπείας- Κηδεμονίας¹⁵⁰ με βασικό σκοπό της την ενίσχυση και προστασία των δικαιωμάτων των ασυνόδευτων ανηλίκων που εισέρχονται παράνομα στο βέλγικό έδαφος¹⁵¹, και βέβαια, η συγκεκριμένη ενέργεια συνιστά έμπρακτη απόδειξη της επιρροής που δύναται να έχει μία απόφαση του ΕΔΔΑ στις μετέπειτα θεσμικές και νομοθετικές πράξεις των κρατών.

---

¹⁴⁹ Άρθρο 13 ΕΣΔΑ: «Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής. Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη παρούση Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερίαι παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων του.»

¹⁵⁰ <http://www.emnbelgium.be/publication/unaccompanied-minors-belgium-emn>

¹⁵¹ <http://www.globaldetentionproject.org/countries/europe/belgium/introduction.html>

2.2 Υπόθεση Rahim κατά Ελλάδα¹⁵²

Η υπόθεση¹⁵³ που θα μας απασχολήσει στη συνέχεια αφορά πρόσφατη καταδίκη της Ελλάδας για παράνομη κράτηση αλλά και για απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση και ανεπαρκή φροντίδα του Eivas Rahimi, ασυνόδευτου ανήλικου από το Αφγανιστάν, με υποχρέωση του ελληνικού κράτους προς καταβολή 16.000 ευρώ ως αποζημίωση. Η απόφαση του ΕΔΔΑ έρχεται να επιβεβαιώσει πλήθος εκθέσεων κυβερνητικών και μη φορέων, σε αρκετές εκ των οποίων έχουμε ήδη αναφερθεί, σχετικά με το συγκεκριμένο αλλά και αντίστοιχα κέντρα κράτησης και τις δυσμενείς συνθήκες κράτησης και διαβίωσης σε αυτά.

Σύμφωνα με το επίσημο δελτίο τύπου¹⁵⁴, το οποίο τιτλοφορείται «*Ανεπαρκής μέριμνα και παράνομη κράτηση ασυνόδευτου ανήλικου αιτούντος άσυλο*», το Δικαστήριο αποφάσισε ομόφωνα ότι συντελέστηκαν παραβιάσεις του άρθρου 3 (απαγόρευση απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης), του άρθρου 5 παράγραφοι 2 και 4 (δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια) και του άρθρου 13 (δικαίωμα σε αποτελεσματική προσφυγή) της ΕΣΔΑ.

Πιο αναλυτικά, η υπόθεση αφορά ασυνόδευτο ανήλικο από το Αφγανιστάν, ο οποίος εισήλθε στην Ελλάδα παράνομα το 2007, συνελήφθη στις 19 Ιουλίου και κρατήθηκε στο κέντρο κράτησης της Παγανής στη Λέσβο πριν αφεθεί ελεύθερος εν όψει απελάσεως. Ο Rahimi έφυγε από το Αφγανιστάν μετά το θάνατο των γονιών του στις ένοπλες συγκρούσεις στο Αφγανιστάν που επικρατούσαν τότε, ενώ κατέθεσε αίτημα ασύλου στην Ελλάδα τον Ιούλιο του 2007 (αφού αφέθηκε ελεύθερος από το κέντρο). Το δε αίτημά του απορρίφθηκε τον Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου.

Οι διάδικοι υποστήριξαν διαφορετικές και αντιφατικές εκδοχές των γεγονότων. Αφενός, οι ελληνικές αρχές ισχυρίστηκαν ότι Rahimi είχε ενημερωθεί, με σημείωμα στα αραβικά, για τα δικαιώματά του και τη δυνατότητα υποβολής αίτησης ασύλου. Από την άλλη, ο αιτών ισχυρίστηκε ότι δεν είχε λάβει καμία πληροφόρηση σχετικά με τη δυνατότητα αυτή. Μάλιστα, η απουσία επίσημου διερμηνέα είχε παρεμποδίσει την επικοινωνία του με τις αρχές, δεδομένου ότι ως διερμηνέας ενήργησε κρατούμενος, ο οποίος βέβαια δεν δεσμεύεται από οποιοδήποτε καθήκον

---

¹⁵² Ελληνικό Συμβούλιο για τους πρόσφυγες, 'Νέα καταδίκη της Ελλάδας από το ΕΔΔΑ', Δελτίο Τύπου, Απρίλιος 2011.

¹⁵³ Affaire Rahimi c. Grèce (Requête No 8687/08), Arrêt Définitif, ECHR, 05/07/2011.

¹⁵⁴ Communiqué de presse du greffier de la Cour, No 297, Prise en charge inadaptée et detention irreguliere d'un demandeur d'asile mineur non accompagné, 05/04/2011.

εχεμύθειας- και ο οποίος μάλιστα δήλωσε ότι συνόδευε τον ανήλικο, ενώ δεν είχε πληροφορηθεί, σε γλώσσα που θα μπορούσε να καταλάβει τα δικαιώματά του και τη νομική του κατάσταση. Η βασική καταγγελία του προσφεύγοντος στηρίχθηκε στις συνθήκες κράτησης στη Παγανή¹⁵⁵, καθώς όπως ισχυρίστηκε ο προσφεύγων κρατούνταν μαζί με ενήλικες, ζούσε σε άθλιες συνθήκες, και δεν του είχε επιτραπεί επαφή με τον έξω κόσμο, με εξαίρεση εκπρόσωπο της γερμανικής μη κυβερνητικής οργάνωσης Pro Asyl¹⁵⁶, κατά τη διάρκεια επίσημης αποστολής στο νησί. Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της Ελληνικής Κυβέρνησης, ο προσφεύγων είχε κρατηθεί σε χωριστό κελί που προοριζόταν ειδικά για ανήλικους, ενώ ποτέ του δεν εξέφρασε παράπονο στις αρμόδιες τοπικές αρχές για τις συνθήκες κράτησης και διαβίωσής του.

Το Δικαστήριο, βάσει στοιχείων, θεώρησε ότι ο ανήλικος ήταν πράγματι ασυνόδευτος, παρά τους ισχυρισμούς των ελληνικών αρχών, ενώ από την αίτηση ασύλου του και στο εξής διαπιστώθηκε ότι δεν ορίστηκε επίτροπος όπως θα έπρεπε¹⁵⁷. Οι παράγοντες αυτοί έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην απόφαση του Δικαστηρίου. Επιπλέον, το Δικαστήριο έκρινε ότι κατά την κράτησή του δεν εξαντλήθηκαν τα εσωτερικά ένδικα βοηθήματα (άρθρο 13 της ΕΣΔΑ), καθότι δεν παρασχέθηκαν επαρκείς πληροφορίες στον ανήλικο, και μάλιστα σε γλώσσα που να κατανοεί, σχετικά με τις διαδικασίες που μπορούσε να ακολουθήσει. Όσον αφορά τις συνθήκες κράτησης στην Παγανή, συνθήκες που προσέβαλλαν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια αλλά και την αδυναμία να ληφθεί υπόψη η εξαιρετικά ευάλωτη περίπτωση του ανηλίκου, το Δικαστήριο έκρινε ότι παρόλη τη μικρή διάρκεια της κράτησης, ο ανήλικος υπέστη ταπεινωτική μεταχείριση (άρθρο 3 της ΕΣΔΑ). Αλλά και για το διάστημα μετά την απομάκρυνσή του από το κέντρο, το Δικαστήριο διαπίστωσε παράβαση του άρθρου 3, κρίνοντας ότι δεν υπήρχε μέριμνα για την φροντίδα του ανηλίκου¹⁵⁸.

---

¹⁵⁵ 'Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Ανήλικοι παράνομοι μετανάστες- Υπόθεση Rahimi κατά Ελλάδας', Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Ανθρωπιστικού Δικαίου και Ανθρωπιστικής Δράσης, Ευρωπαϊκό Κέντρο Έρευνας και Κατάρτισης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ανθρωπιστικής Δράσης, τχ. 26, 27, 28, Μάρτιος- Αύγουστος 2011, σελ.31- 33.

¹⁵⁶ <http://www.proasyl.de/>

¹⁵⁷ 'Υπόθεση Rahimi v. Greece: Το ΕΔΔΑ καταδικάζει την Ελλάδα για παράνομη κράτηση και απάνθρωπη μεταχείριση ασυνόδευτου ανηλίκου', Ομάδα Δικηγόρων για τα προβλήματα προσφύγων και μεταναστών- omadadikigorwn.blogspot.gr, Απρίλιος 2011.

¹⁵⁸ 'Υπόθεση Rahimi v. Greece: Το ΕΔΔΑ καταδικάζει την Ελλάδα για παράνομη κράτηση και απάνθρωπη μεταχείριση ασυνόδευτου ανηλίκου', Ομάδα Δικηγόρων για τα προβλήματα προσφύγων και μεταναστών- omadadikigorwn.blogspot.gr, Απρίλιος 2011.

Επιπρόσθετα, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι ελληνικές αρχές δεν έλαβαν υπόψη τους, πρωτίστως, το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού όταν αποφάσισαν αυτομάτως την κράτησή του και επομένως η κράτηση του ανηλίκου δεν κρίθηκε «νόμιμη»¹⁵⁹, σύμφωνα με την έννοια του άρθρου 5 παράγραφος 1¹⁶⁰. Τέλος, διαπιστώθηκε παραβίαση των παραγράφων 2 και 4 του άρθρου 5¹⁶¹, διότι ούτε του δόθηκε η απαραίτητη νομική υποστήριξη, ούτε υπήρχε διερμηνεία και μετάφραση σε γλώσσα που να κατανοεί. Την ίδια στιγμή, το Δικαστήριο βασίστηκε σε εκθέσεις διεθνών οργάνων όπως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT), του Επιτρόπου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης, αλλά και εκθέσεις που έχουν συντάξει μη κυβερνητικές οργανώσεις όπως η προαναφερθείσα γερμανική PRO ASYL, η Διεθνής Αμνηστία, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα κ.ά., και συνεπώς, αξίζει να σημειωθεί ότι ειδικά για το διάστημα 19 με 27 Ιουλίου 2007, οι ισχυρισμοί σχετικά με την κατάσταση των παιδιών μεταναστών, ειδικά στο νησί της Λέσβου, επιβεβαιώνονται από τις εν λόγω εκθέσεις που επισημαίνουν, μεταξύ άλλων, σοβαρές ελλείψεις στην εποπτεία των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο, καθώς και την αυθαίρετη σύνδεση των ανηλίκων με ενήλικες από το Αφγανιστάν που εμφανίζονται ως «αδελφός» τους ή «ζάδελφος». Το ενδιαφέρον του Δικαστηρίου επικεντρώθηκε συν τοις άλλοις, στα βίαια επεισόδια (ταραχές, απεργίες πείνας, πυρκαγιά) που είχαν λάβει χώρα στο κέντρο το 2009 καθότι μετανάστες, μην αντέχοντας την κακομεταχείριση που δέχονται από τους αστυνομικούς του Κέντρου, αντέδρασαν βάζοντας φωτιά στα στρώματα θαλάμου, ενώ στη συνέχεια βγήκαν από τα κελιά τους στον προαύλιο χώρο. Έτσι, σύμφωνα με επίσημη ανακοίνωση της αστυνομικής διεύθυνσης Βορείου Αιγαίου, η διαμονή των κρατουμένων κρίθηκε προσωρινά ακατάλληλη λόγω των προκληθέντων ζημιών από την πυρκαγιά. Η εξαιρετικά ευάλωτη ατομική κατάσταση του ανηλίκου αιτούντος και

¹⁵⁹ Lavrysten, L., 'Rahimi v. Greece and the proceduralization of children's rights', *Strasbourg Observers*, April 2011.

¹⁶⁰ Άρθρο 5 ΕΣΔΑ: «Το δικαίωμα στην προσωπική, ελευθερία και ασφάλεια. 1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν και την ασφάλειαν. Ουδείς επιτρέπεται να στερηθή της ελευθερίας του ειμή εις τας ακόλουθους περιπτώσεις και συμφώνως προς την νόμιμον διαδικασίαν:1.....».

¹⁶¹ Άρθρο 5 ΕΣΔΑ: «Το δικαίωμα στην προσωπική, ελευθερία και ασφάλεια. 2. Παν συλληφθέν πρόσωπον δέον πληροφορηθεί κατά το δυνατόν συντομότερον και εις γλώσσαν την οποίαν εννοεί, τους λόγους της συλλήψεώς του ως και πάσαν διατυπωμένην εναντίον του κατηγορίαν.....4. Παν πρόσωπον στερούμενον της ελευθερίας του συνεπεία συλλήψεως ή κρατήσεως έχει δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου ίνα τούτο αποφασίσει εντός βραχείας προθεσμίας επί του νομίμου της κρατήσεώς του και διατάξη την απόλυσίν το».

οι συνθήκες κράτησης στην Παγανή, επιβεβαιώνονται και στην απόφαση του Δικαστηρίου, όπου έκρινε ότι ο Rahimi είχε υποστεί ταπεινωτική μεταχείριση, παρά το γεγονός ότι η κράτησή του διήρκεσε μόνο δύο ημέρες. Ομοίως, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, τόσο οι συνθήκες κράτησης στην Παγανή, αλλά και η αποτυχία των αρχών να αναλάβουν τη φροντίδα του ως ασυνόδευτου ανηλίκου μετά την απελευθέρωσή του, στοιχειοθετούν ταπεινωτική μεταχείριση κατά παράβαση του άρθρου 3¹⁶².

Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά και σε σχετικό άρθρο¹⁶³: «*Η απόφαση Rahimi αντανακλά βασικές ελλείψεις και προβλήματα στην αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης: νομιμότητα κράτησης, συνθήκες διαβίωσης, αντιμετώπιση ανηλίκων.*» Και παρά το γεγονός ότι το κέντρο της Παγανής έχει κλείσει ήδη από το 2009, η λειτουργία του δέχτηκε έντονη κριτική από διεθνείς και εθνικούς οργανισμούς δικαιωμάτων του ανθρώπου, ΜΚΟ και άλλους φορείς. Η απόφαση δε αυτή αποτελεί απόφαση σταθμό και κρούει τον κώδωνα στις ελληνικές αρμόδιες αρχές, ακόμη μια φορά, όχι μόνο για την ανάγκη εκσυγχρονισμού του υφιστάμενου πλαισίου αντιμετώπισης της μετανάστευσης και δη του ζητήματος των ασυνόδευτων ανηλίκων, αλλά και την επιτακτικότητα ενίσχυσης και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στο πλαίσιο της υποχρέωσης των κρατών που απορρέει από τις δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

---

¹⁶² 'Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Ανήλικοι παράνομοι μετανάστες- Υπόθεση Rahimi κατά Ελλάδας', Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Ανθρωπιστικού Δικαίου και Ανθρωπιστικής Δράσης, Ευρωπαϊκό Κέντρο Έρευνας και Κατάρτισης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ανθρωπιστικής Δράσης, τχ. 26, 27, 28, Μάρτιος- Αύγουστος 2011, σελ. 33.

¹⁶³ 'Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Ανήλικοι παράνομοι μετανάστες- Υπόθεση Rahimi κατά Ελλάδας', Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Ανθρωπιστικού Δικαίου και Ανθρωπιστικής Δράσης, Ευρωπαϊκό Κέντρο Έρευνας και Κατάρτισης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ανθρωπιστικής Δράσης, τχ. 26, 27, 28, Μάρτιος- Αύγουστος 2011, σελ. 33.

ΜΕΡΟΣ Γ: Study Case- Ασυνόδετοι ανήλικοι στα δίκτυα της εμπορίας παιδιών

Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ), ως Εμπορία Ανθρώπων (trafficking¹⁶⁴ human beings) νοείται¹⁶⁵ «η στρατολόγηση, μετακίνηση, μεταφορά, υπόθαλψη ή παραλαβή προσώπων, μέσω απειλής ή χρήσης βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, απαγωγής δόλου, εξαπάτησης, κατάχρησης εξουσίας ή εκμετάλλευσης μιας ευάλωτης θέσης ή προσφοράς/αποδοχής οικονομικού ή άλλου οφέλους για την απόσπαση της συναίνεσης ενός προσώπου, το οποίο ασκεί έλεγχο ή εξουσία πάνω σε ένα άλλο πρόσωπο, με σκοπό την εκμετάλλευση η λαθραία δέσμευση» κατά παραβίαση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Γεγονός βέβαια είναι ότι οι ευάλωτες ομάδες, στις οποίες -όπως ήδη έχουμε τονίσει- υπάγονται τα παιδιά και δη οι ασυνόδετοι ανήλικοι, αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο εμπορίας ανθρώπων¹⁶⁶.

Σύμφωνα με στοιχεία του ΟΗΕ, η Παράνομη Εμπορία και Διακίνηση Ανθρώπων είναι μία από τις πλέον προσοδοφόρες και ταχύτατα αναπτυσσόμενες παράνομες δραστηριότητες σε διεθνές επίπεδο. Σύμφωνα δε με δημοσίευση της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας¹⁶⁷ το 2009, ο ετήσιος τζίρος των εγκληματιών που εμπορεύονται ανθρώπους για σεξουαλική και οικονομική εκμετάλλευση, υπολογίζεται σε 32 δισεκατομμύρια δολάρια. Είναι μάλιστα η τρίτη πιο επικερδής δραστηριότητα του οργανωμένου εγκλήματος μετά το εμπόριο ναρκωτικών ουσιών και όπλων¹⁶⁸. Σύμφωνα με την Έκθεση του Γραφείου των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα¹⁶⁹ (UNODC), η πιο συνηθισμένη μορφή εμπορίας ανθρώπων σε ποσοστό που αγγίζει το 79% είναι η σεξουαλική εκμετάλλευση. Τα θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης είναι κυρίως γυναίκες και μικρά κορίτσια. Έκπληξη προκαλεί το γεγονός ότι στις χώρες που παρείχαν πληροφορίες για το φύλο

¹⁶⁴ Να σημειωθεί ότι σε αντίθεση με το Εμπόριο Ανθρώπων παράνομη διακίνηση και εμπορία ανθρώπων (Trafficking), το Λαθρεμπόριο (smuggling) δεν προϋποθέτει το στοιχείο της εκμετάλλευσης, του εξαναγκασμού ή της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Βλ. Διεθνής Οργανισμός για την Μετανάστευση, 'Γλωσσάριο για την Μετανάστευση', 2009, σελ. 72.

¹⁶⁵ Διεθνής Οργανισμός για την Μετανάστευση, 'Γλωσσάριο για την Μετανάστευση', 2009, σελ. 76.

¹⁶⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των περιφερειών, Η στρατηγική της ΕΕ για την εξάλειψη της εμπορίας ανθρώπων 2012–2016, Βρυξέλλες, 19/06/2012, σελ. 17.

¹⁶⁷ <http://www.ilo.org>

¹⁶⁸ http://www.unicef.gr/reports/inform/info_b1.php

¹⁶⁹ UNODC, 'Παγκόσμια Έκθεση του ΟΗΕ για την Εμπορία Ανθρώπων', 2009.

των εμπορών η πλειοψηφία τους είναι γυναίκες.

Η δεύτερη πιο συνηθισμένη μορφή εμπορίας ανθρώπων είναι η καταναγκαστική εργασία σε ποσοστό 18%. Η διαλεύκανση και καταγγελία των περιπτώσεων καταναγκαστικής εργασίας είναι πολύ πιο σπάνια από τις περιπτώσεις σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι το φαινόμενο σεξουαλικής εκμετάλλευσης είναι πολύ ορατό στις πόλεις, ενώ η καταναγκαστική εργασία δε φαίνεται.

Το 20%, μάλιστα, των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων σε παγκόσμιο επίπεδο είναι παιδιά¹⁷⁰, ενώ, σύμφωνα πάντα με στοιχεία του ΟΗΕ, σε ορισμένες περιοχές της Δυτικής Αφρικής, στην Ανατολική Ασία και σε μερικές χώρες της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής, τα παιδιά αποτελούν την πλειονότητα της Εμπορίας Ανθρώπων.

Σε μια άλλη μορφή του, εξίσου επαχθή, το trafficking μετατρέπει τα παιδιά σε στρατιώτες- πολεμιστές στο πλευρό ενόπλων ομάδων. Επίσης, κορίτσια μέχρι 13 ετών (συνήθως από την Ασία και την Ανατολική Ευρώπη) διακινούνται ως νύφες κατά παραγγελία. Ο τελευταίος εφιάλτης στο trafficking είναι το εμπόριο οργάνων. Στο επαχθές αυτό είδος trafficking προτιμούνται τα παιδιά διότι είναι αφενός πιο εύκολη η εξεύρεση των παιδιών- θυμάτων, και αφετέρου από ιατρικής σκοπιάς η πρόσληψη που έχουν τα παιδικά όργανα στο σώμα του ενήλικου λήπτη είναι καλύτερη.

Για να αντιληφθούμε το μέγεθος και την σοβαρότητα της μάστιγας αυτής, αρκεί να αναφερθούμε σε νούμερα. Σύμφωνα λοιπόν με στοιχεία της UNICEF, κάθε χρόνο 1,2 εκατομμύρια παιδιά πέφτουν θύματα trafficking. Υπολογίζεται μάλιστα ότι 1,8 εκατομμύρια παιδιά, τα περισσότερα από αυτά κορίτσια, πέφτουν θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης στην πολλών δισεκατομμυρίων δολαρίων εμπορική σεξουαλική βιομηχανία. Ενώ 5,5 εκατομμύρια περίπου παιδιά εκτιμάται ότι εμπλέκονται σε μορφές εξαναγκαστικής εργασίας ή δουλείας¹⁷¹.

---

¹⁷⁰ UNODC, 'Παγκόσμια Έκθεση του ΟΗΕ για την Εμπορία Ανθρώπων', 2009.

¹⁷¹ <http://www.ilo.org>

3.1 Νομοθετικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Αφετηρία της διεθνούς νομικής ρύθμισης του εν λόγω προβλήματος υπήρξε η Διεθνής Συμφωνία για τη Καταστολή της Διακίνησης Λευκής Σαρκός, το 1904. Μεταγενέστερα, όσον αφορά το πρωτογενές δίκαιο σε διεθνές επίπεδο απαραίτητη κρίνεται η αναφορά στο Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταπολέμηση και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ιδίως των Γυναικών και Παιδιών που συμπληρώνει τη Σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών κατά του Διακρατικού Οργανωμένου Εγκλήματος, (Πρωτόκολλο Εμπορίας), όπως συμπλήρωσε τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Διεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα. Σε ένα πρώτο στάδιο αξίζει να παραθέσουμε το άρθρο 3 του εν λόγω Πρωτοκόλλου σύμφωνα με το οποίο:

«(α) ‘εμπορία ανθρώπων’ σημαίνει κάθε είδους στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, εγκατάσταση ή παραλαβή προσώπων, μέσω απειλής ή χρήσης βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, απαγωγής, δόλου, εξαπάτησης κατάχρησης της δύναμης, κατάχρησης μιας ευάλωτης ή τρωτής θέσης, προσφοράς ή αποδοχής οικονομικού ή άλλου οφέλους ώστε να επιτευχθεί η σύμφωνη γνώμη ενός προσώπου, το οποίο ασκεί έλεγχο ή εξουσία επί άλλου προσώπου με σκοπό την εκμετάλλευση. Η εκμετάλλευση περιλαμβάνει, κατ’ ελάχιστο: την εκμετάλλευση της πορνείας των άλλων ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, την εξαναγκαστική εργασία ή παροχή υπηρεσιών, την διαμόρφωση συνθηκών σκλαβιάς ή παρόμοιων με αυτήν πρακτικών, τη διαμόρφωση συνθηκών δουλείας ή τη λήψη σωματικών οργάνων.

(β). Η συναίνεση του θύματος εμπορίας στην επιδιωκόμενη εκμετάλλευση, όπως αυτή αναφέρεται στην υποπαράγραφο (α) του παρόντος άρθρου, δεν λαμβάνεται υπόψη εφόσον χρησιμοποιούνται ένα ή περισσότερα από το μέσα που παρατίθενται στην ίδια υποπαράγραφο.

(γ). Η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, εγκατάσταση ή παραλαβή ενός παιδιού για σκοπούς εκμετάλλευσης θεωρείται “εμπορία ανθρώπων” ακόμα και αν τούτο δεν περιλαμβάνει τη χρήση κάποιων από το μέσα που παρατίθενται στην υποπαράγραφο (α) του παρόντος άρθρου.

(δ). Ως “παιδί” νοείται κάθε άτομο ηλικίας κάτω των 18 ετών.»

Όπως, διαπιστώνουμε στην περίπτωση (γ) του ανωτέρω άρθρου, το διεθνές δίκαιο ήδη με το εν λόγω Πρωτόκολλο μεριμνά για το παιδί και το υπάγει σε ειδικότερη κατηγορία, οπλίζοντας το με επιπλέον εχέγγυα και επιδιώκοντας την προστασία του

από το έγκλημα της εμπορίας ανθρώπων με όλες τις επαχθείς πτυχές του¹⁷².

Και στο πλαίσιο όμως του Συμβουλίου της Ευρώπης πραγματοποιήθηκαν οι απαραίτητες ενέργειες για την θέση σε ισχύ της Σύμβασης για τη Δράση ενάντια στην Εμπορία Προσώπων, με στόχο την πρόληψη και καταπολέμηση του φαινομένου με σεβασμό στην ισότητα φύλων, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων, με το σχεδιασμό ενός ολοκληρωμένου πλαισίου για την προστασία και την αρωγή τους και την εξασφάλιση αποτελεσματικής αστυνομικής έρευνας, δικαστικής δράσης και προώθησης της διεθνούς συνεργασίας κατά της εμπορίας ανθρώπων. Το δε άρθρο 10 της εν λόγω Σύμβασης αναφέρεται ρητά στην περίπτωση του ασυνόδευτου ανήλικου. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου αυτού¹⁷³ μόλις εντοπιστεί από αρμόδιες αρχές ένα ασυνόδευτο παιδί ως θύμα εμπορίας, τότε, χωρίς καθυστέρηση πρέπει να οριστεί νόμιμος εκπρόσωπος του παιδιού που θα δράσει σύμφωνα πάντα με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, ενώ παράλληλα θα προβεί στις απαραίτητες ενέργειες ώστε να αναγνωριστεί η ταυτότητα και η εθνικότητά του. Τέλος, στην περίπτωση βέβαια που η ενέργεια αυτή συνάδει με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, η Σύμβαση ορίζει ότι πρέπει να επιδιώκεται η οικογενειακή συνένωση στο μέτρο που αυτή είναι εφικτή.

Με τη σειρά της, η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να ανταπεξέλθει και σε αυτό το τόσο ευαίσθητο ζήτημα, να ανταποκριθεί στις επιταγές του διεθνούς δικαίου και να προσαρμόσει τη νομοθεσία της σύμφωνα με τα όσα προστάζουν τα διεθνή κείμενα. Η Διακήρυξη των Βρυξελλών για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Παράνομης Διακίνησης και Εμπορίας Ανθρώπων¹⁷⁴ πιστοποιεί τη θέληση της διεθνούς κοινότητας για περαιτέρω ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής και γενικότερα της διεθνούς συνεργασίας, ώστε να μπορέσει να αντιμετωπιστεί με αποφασιστικό τρόπο η ‘οργανωμένη’ εγκληματική δράση κατά των ανυπεράσπιστων θυμάτων της. Η εν

---

¹⁷² Ταμιχτσής, Ι., ‘Το έγκλημα της παράνομης διακίνησης και εκμετάλλευσης ανθρώπων- Μια συνοπτική παρουσίαση του ζητήματος’, *ΠοινΔικ*, 10/2008, σελ. 3.

¹⁷³ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, Chapter III – ‘Measures to protect and promote the rights of victims, guaranteeing gender equality’, Article 10 - Identification of the victims, § 4. ‘As soon as an unaccompanied child is identified as a victim, each Party shall:

a. provide for representation of the child by a legal guardian, organisation or authority which shall act in the best interests of that child;

b. take the necessary steps to establish his/her identity and nationality;

c. make every effort to locate his/her family when this is in the best interests of the child’.

¹⁷⁴ Brussels Declaration on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings, Council of the European Union, Brussels, 29/11/2002.

λόγω Διακήρυξη περιελάμβανε προτάσεις προκειμένου να δημιουργηθούν μεταξύ των κρατών μελών μηχανισμοί συνεργασίας και πληροφόρησης με τη σύσταση νέων οργάνων αρμόδιων για την παρακολούθηση του φαινομένου αλλά και για τη λήψη μέτρων πρόληψής του. Επιπλέον, μέσω της Διακήρυξης αυτής δόθηκε έμφαση στην προστασία των θυμάτων του εμπορίου αλλά και στις προσπάθειες κοινωνικής τους επανένταξης. Τέλος, γίνεται λόγος για μία πιο αποτελεσματική συνεργασία δικαστικών και αστυνομικών αρχών¹⁷⁵. Εν συντομία, και σε αυτό το ζήτημα αντιλαμβανόμαστε έντονες προσπάθειες της ΕΕ αλλά και των κρατών μελών μεμονωμένα, προσπάθειες ανάπτυξης νομοθετικού αλλά και θεσμικού πλαισίου που θα προσφέρει επιπλέον εχέγγυα στα παιδιά- θύματα της εμπορίας ανθρώπων και δη στα ασυνόδευτα ανήλικα. Με άλλα λόγια, η Ευρωπαϊκή Ένωση επιχειρεί και σε αυτό το πεδίο να αποτελέσει έναν χώρο όπου τα ανθρώπινα δικαιώματα και ακόμη περισσότερο τα δικαιώματα των παιδιών απαντούν την προστασία και των σεβασμό που τους αρμόζει.

Ανατρέχοντας στο 2002 συναντούμε την **απόφαση-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ**¹⁷⁶ του Συμβουλίου όπου και δεν γίνεται σαφής αναφορά στα ασυνόδευτα ανήλικα αλλά τονίζεται ότι τα παιδιά, εν γένει, είναι πιο τρωτά και συνεπώς κινδυνεύουν περισσότερο να πέσουν θύματα εμπορίας. Η εν λόγω απόφαση- πλαίσιο λαμβάνει υπόψη τις διατάξεις που θεσπίστηκαν σε προηγούμενες ενέργειες της ΕΕ όπως η **κοινή δράση 96/700/ΔΕΥ του Συμβουλίου**, της 29ης Νοεμβρίου 1996, για την κατάρτιση προγράμματος ενθάρρυνσης και ανταλλαγών μεταξύ των υπευθύνων για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών (ευρύτερα γνωστής ως STOP), η **κοινή δράση 96/748/ΔΕΥ του Συμβουλίου**, της 16ης Δεκεμβρίου 1996, σχετικά με την επέκταση της εντολής που δόθηκε στη μονάδα ναρκωτικών της Europol, καθώς και η **απόφαση 293/2000/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου**, της 24ης Ιανουαρίου 2002, για τη θέσπιση του προγράμματος κοινοτικής δράσης (πρόγραμμα Daphne¹⁷⁷ - 2000-

¹⁷⁵ <http://www.nath.gr/nostos/meletes3.html>

¹⁷⁶ Απόφαση- πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 19ης Ιουλίου 2002, για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων.

¹⁷⁷ «Στόχος του προγράμματος είναι η λήψη μέτρων για την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας της σωματικής και ψυχικής υγείας των παιδιών, των εφήβων και των γυναικών κατά της βίας (συμπεριλαμβανομένης της βίας υπό μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και κακοποίησης), με την πρόληψη της βίας και την παροχή βοήθειας στα θύματα της βίας με σκοπό ιδίως την πρόληψη της περαιτέρω έκθεσής τους στη βία. Το πρόγραμμα αυτό έληξε στα τέλη του 2003 και αντικαταστάθηκε από το πρόγραμμα Δάφνη II.»

2003) περί προληπτικών μέτρων κατά της βίας εις βάρος παιδιών, εφήβων και γυναικών. Η απόφαση-πλαίσιο, λοιπόν, του 2002 χαρακτηρίζει την εμπορία ανθρώπων ως αξιόποινη πράξη και μάλιστα στην περίπτωση της εμπορίας παιδιών δεν απαιτεί τους εξωτερικούς όρους του αξιοποίνου¹⁷⁸ που απαιτούνται στην περίπτωση των ενηλίκων, για τη θεμελίωση του υποστατού της αξιόποινης αυτής πράξης¹⁷⁹. Πιο πρόσφατα, η υιοθέτηση της οδηγίας 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου, αποτελεί ένα από τα πλέον πρόσφατα σημάδια της ΕΕ αναφορικά με τις διεθνείς δεσμεύσεις που έχει λάβει στον τομέα αυτό της εμπορίας ανθρώπων. Με την ενσωμάτωση της οδηγίας αυτής στο εθνικό δίκαιο, τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να αναγνωρίσουν και χαρακτηρίσουν την εμπορία ανθρώπων όχι μόνο ως μια μορφή προσβολής θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου αλλά και ως έγκλημα κακουργηματικού χαρακτήρα¹⁸⁰. Χαρακτηριστικά, η εν λόγω οδηγία ήδη από το προοίμιό της παρέχει ένα πλαίσιο που αφορά τους ασυνόδευτους ανήλικους, και πιο συγκεκριμένα αναφέρεται ότι τα ασυνόδευτα ανήλικα που καθίστανται θύματα εμπορίας όντας ιδιαίτερα ευάλωτα χρήζουν ειδικής βοήθειας και στήριξης. Επιπλέον,

---

βλ.[http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_Union/133062_el.htm](http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/133062_el.htm)

¹⁷⁸ Απόφαση-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ Άρθρο 1- Εγκλήματα σχετικά με την εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας τους ή την σεξουαλική τους εκμετάλλευση
«1. Κάθε κράτος μέλος λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα ώστε οι ακόλουθες πράξεις να συνιστούν αξιόποινες πράξεις:

η στρατολόγηση, μεταφορά, μεταβίβαση, υπόθαλψη και εν συνεχεία παραλαβή ενός προσώπου, συμπεριλαμβανομένης της ανταλλαγής ή μεταβίβασης του ελέγχου επί του προσώπου αυτού, όταν:

α) γίνεται χρήση εξαναγκασμού, βίας ή απειλής, συμπεριλαμβανομένης της απαγωγής, ή

β) γίνεται χρήση δόλου ή απάτης, ή

γ) συντρέχει κατάχρηση εξουσίας ή μιας ευπαθούς θέσης, τέτοιας φύσεως ώστε το εν λόγω πρόσωπο να μην έχει άλλη αποδεκτή δυνατότητα παρά να υποταγεί στην κατάχρηση, ή

δ) δίνονται ή λαμβάνονται πληρωμές ή οφέλη για να επιτευχθεί η συναίνεση προσώπου το οποίο ασκεί έλεγχο επί άλλου προσώπου,

προς το σκοπό....

3. Όταν η πράξη σύμφωνα με την παράγραφο 1 αφορά παιδί, συνιστά αξιόποινη πράξη εμπορίας ανθρώπων ακόμη και εάν δεν έχουν χρησιμοποιηθεί τα μέσα που προσδιορίζονται στην παράγραφο 1.»

¹⁷⁹ Staiger, I., 'Trafficking in Children for the Purpose of Sexual Exploitation in the EU. The Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings and its implementation into German Law', *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, τομ. 13, τχ. 4, 2005, σελ. 604.

¹⁸⁰ UNHCR, 'Prevent, Combat, Protect: Human Trafficking; Joint UN Commentary on the EU Directive – A Human Rights-Based Approach', November 2011, σελ. 10.

στην περίπτωση των παιδιών αυτών τα κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνουν και να διασφαλίζουν τα πλέον κατάλληλα μέτρα υποδοχής και φιλοξενίας έως ότου βρεθεί μία μονιμότερη λύση. Μόνιμη, βέβαια, λύση μπορεί να είναι η επιστροφή και η επανένταξη στη χώρα καταγωγής ή στη χώρα επιστροφής, ή ακόμα και η ένταξη στην κοινωνία υποδοχής, η χορήγηση του διεθνούς καθεστώτος προστασίας ή άλλου καθεστώτος σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών, πάντα με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού¹⁸¹.

Πηγή: Εκστρατεία της UNICEF για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης και εμπορίας παιδιών, <http://www.os3.gr>

---

¹⁸¹ Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου: «ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ, Έχοντας υπόψη τη συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδίως το άρθρο 82 παράγραφος 2 και το άρθρο 83 παράγραφος 1.....Εκτιμώντας τα ακόλουθα: (23) Θα πρέπει να δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στα θύματα εμπορίας που είναι ασυνόδευτα παιδιά καθόσον ..... σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών.»

3.2 Η Κατάσταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Σύμφωνα με στοιχεία από 11 διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς όπως τα συγκέντρωσε η Frontex μετά από αίτημα της Επιτροπής προκειμένου να προσδιοριστεί το προφίλ των ομάδων που κινδυνεύουν περισσότερο¹⁸²:

«- Οι ασυνόδετοι ανήλικοι δεν ανιχνεύονται συνήθως στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ αλλά στον τελικό προορισμό τους όταν υποβάλλουν αίτηση για άσυλο.

- Είναι ενάλωτοι στη σεξουαλική, οικονομική ή εγκληματική εκμετάλλευση - συμπεριλαμβανομένης και της αφαίρεσης οργάνων.

- Στα εγκληματικά δίκτυα εμπορίας ανθρώπων σε πολλές περιπτώσεις εμπλέκονται και συγγενείς των ανηλίκων.

- Συχνά η οικογενειακή επανένωση αποτελεί πρόσχημα για να απασχοληθούν τα παιδιά ως οικιακοί βοηθοί ή σε άλλες μορφές καταναγκαστικής εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της πορνείας και του εγκλήματος.»

Τα ασυνόδετα παιδιά- πρόσφυγες αντιμετωπίζοντας σε καθημερινή βάση τις επαχθείς καταστάσεις που έχουμε ήδη αναλύσει αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο να πέσουν θύματα των traffickers¹⁸³.

Στο πλαίσιο του θεματικού προγράμματος «Επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό» για το άσυλο και τη μετανάστευση, του ευρωπαϊκού μέσου για τη δημοκρατία και τα δικαιώματα του ανθρώπου, και του μηχανισμού αναπτυξιακής συνεργασίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση χρηματοδότησε έργα για την πρόληψη της ανασφαλούς μετανάστευσης και της εμπορίας παιδιών, την ευαισθητοποίηση σχετικά με τα παιδιά που διατρέχουν κινδύνους, και την κατάρτιση ειδικευμένου προσωπικού ως προς τον εντοπισμό καταστάσεων κινδύνου. Η ΕΕ εξακολούθησε επίσης να στηρίζει τρίτες χώρες ώστε να βελτιώσουν την νομοθετική και διοικητική τους ικανότητα να εντοπίζουν παιδιά που αιτούνται άσυλο καθώς και θύματα εμπορίας ανθρώπων¹⁸⁴. Νομική βάση για τις δράσεις και τα προγράμματα κατά της εμπορίας ανθρώπων αποτελεί στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού δικαίου το άρθρο 5 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου στην περίπτωση 3 ορίζεται

¹⁸² Τσιγγανάς, Αθ., «Πληγή» οι ασυνόδετοι ανήλικοι-Αυξανόμενη ροή προς χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαπιστώνει η Frontex σε έκθεσή της, *Η Καθημερινή*, 29/12/10.

¹⁸³ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των περιφερειών, Η στρατηγική της ΕΕ για την εξάλειψη της εμπορίας ανθρώπων 2012-2016, Βρυξέλλες, 19/06/2012, σελ. 17.

¹⁸⁴ Έκθεση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ενδιάμεση έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος δράσης για τους ασυνόδετους ανηλίκους, Βρυξέλλες, 28/09/2012, σελ. 5-6.

ότι «Απαγορεύεται η εμπορία των ανθρώπινων όντων»¹⁸⁵.

Στην συνέχεια δίνονται περαιτέρω στοιχεία αναφορικά με την κατάσταση της εμπορίας παιδιών σε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι τα ακόλουθα στοιχεία δεν αφορούν μόνο τα ασυνόδευτα ανήλικα, εντούτοις σύμφωνα με τα όσα έχουν προηγηθεί, εύκολα συνεπάγεται ότι τα στοιχεία αυτά αφορούν ως επί το πλείστον τα ασυνόδευτα παιδιά¹⁸⁶. Πιο αναλυτικά, υπάρχουν στοιχεία¹⁸⁷ που επιβεβαιώνουν την διακίνηση ανηλίκων από τη Μολδαβία και τη Ρουμανία στην Κεντρική Ευρώπη και τη Ρωσία. Σύμφωνα δε με τεκμηριωμένα στοιχεία, τα κορίτσια κάτω των 18 ετών διακινούνται με σκοπό την σεξουαλική εκμετάλλευση, ενώ, τόσο τα κορίτσια όσο και τα αγόρια κάτω των 13 ετών, διακινούνται με σκοπό την καταναγκαστική εργασία και συγκεκριμένα για να δουλέψουν στους δρόμους ως μικροπωλητές αλλά και ως επαίτες. Η πλειοψηφία αυτών των παιδιών προέρχονται από φτωχές χώρες και διαλυμένες οικογένειες, αλλά και από την κοινότητα των Ρομά. Ενδεικτικά όσον αφορά τα Βαλκάνια, η Βουλγαρία αποτελεί χώρα διαμετακόμισης, προέλευσης και προορισμού. Η Μολδαβία αποτελεί κυρίως χώρα προέλευσης εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης και της μη εύρωστης οικονομικής της κατάστασης, αλλά και διαμετακόμισης εκατοντάδων θυμάτων εμπορίας από την Ουκρανία και την πρώην Σοβιετική Ένωση με προορισμό την FYROM, το Κόσοβο, την Τουρκία, την Ιταλία, την Κύπρο, την Ισπανία και την Ελλάδα. Εξάλλου όπως έχει ήδη σημειωθεί, οι τελευταίες χώρες αποτελούν πόλο έλξης για τα ασυνόδευτα ανήλικα, ιδίως ως χώρα ενδιάμεση προκειμένου στη συνέχεια να μεταβούν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, χώρες τελικού προορισμού. Σε περιφερειακό επίπεδο όσον αφορά την αντιμετώπιση του προβλήματος, αξίζει να αναφερθεί ότι η οργανωμένη και συντονισμένη θεσμική αντιμετώπιση του προβλήματος, ξεκίνησε το 2000 με τη σύσταση Ειδικών Συμβουλευτικών Ομάδων (Task Forces) που λειτουργούν έως και σήμερα στο πλαίσιο του Συμφώνου Σταθερότητας για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη, για θέματα φύλου και καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων, με στόχο να ενθαρρυνθεί και να ενδυναμωθεί η συνεργασία μεταξύ των κρατών της περιοχής, προκειμένου να επιταχυνθούν και να συντονιστούν

¹⁸⁵ Καταπόδης, Γ., και Στεφάνου, Κ., (επιμ.), Οι Ευρωπαϊκές Συνθήκες μετά την αναθεώρηση της Λισαβώνας, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2008, σελ. 317.

¹⁸⁶ UNICEF, Η Καταπολέμηση της Παράνομης Διακίνησης και Εμπορίας Παιδιών, Ιούνιος 2009, σελ. 17.

¹⁸⁷ Ζαβός, Α., 'Παράνομη Διακίνηση & Εμπορία Ανθρώπων στα Βαλκάνια', Βέροια, 15/05/2005.

οι προσπάθειες κατά φαινομένου¹⁸⁸.

Πιο πρόσφατη δράση της ΕΕ όπου το ζήτημα των ασυνόδευτων ανηλίκων συναντά το πρόβλημα της εμπορίας παιδιών και επιδιώκεται η καταπολέμηση του προβλήματος αυτού συνιστά η στρατηγική της ΕΕ για την εξάλειψη της εμπορίας ανθρώπων 2012– 2016. Με την οικεία στρατηγική¹⁸⁹, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εστιάζει σε ειδικότερα μέτρα που θα στηρίζουν τη μεταφορά και την εφαρμογή της οδηγίας 2011/36/ΕΕ, θα αποφέρουν προστιθέμενη αξία και θα συνδράμουν στο έργο των κυβερνήσεων, διεθνών οργανισμών και της κοινωνίας των πολιτών στην ΕΕ και σε τρίτες χώρες, σημειώνοντας παράλληλα ότι τα κράτη μέλη φέρουν την κύρια ευθύνη για την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων. Τονίζεται μάλιστα στην σχετική ανακοίνωση της Επιτροπής¹⁹⁰ ότι όλα τα κράτη μέλη ‘οφείλουν’ να κυρώσουν όλες τις σχετικές διεθνείς πράξεις, συμφωνίες και νομικές υποχρεώσεις προκειμένου να καταστεί το έργο της καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων πιο αποτελεσματικό, συντονισμένο και συνεκτικό.

---

¹⁸⁸ Επιτροπή Δικαιωμάτων των γυναικών και Ισότητας των Φύλων-"Γνωμοδότηση προς την Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων, Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Κοινής Ασφάλειας και Αμυντικής Πολιτικής σχετικά με τη διαδικασία σταθεροποίησης και σύνδεσης για τη Ν.Α.Ευρώπη", Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 10/09/2002.

¹⁸⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των περιφερειών, Η στρατηγική της ΕΕ για την εξάλειψη της εμπορίας ανθρώπων 2012–2016, Βρυξέλλες, 19/06/2012, σελ. 5.

¹⁹⁰ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των περιφερειών, Η στρατηγική της ΕΕ για την εξάλειψη της εμπορίας ανθρώπων 2012–2016, Βρυξέλλες, 19/06/2012, σελ. 5.

3.3 Η Ελληνική Πραγματικότητα- Θεωρία και Πράξη

Στην Ελλάδα το πρόβλημα του trafficking εστιάζεται κυρίως στα κυκλώματα που φέρνουν ανήλικους από γειτονικές χώρες για επαιτεία, παράνομη εργασία και σεξουαλική εκμετάλλευση. Επιπλέον, έχουν καταγραφεί περιστατικά διακίνησης βρεφών με στόχο την παράνομη υιοθεσία από ζευγάρια που δεν μπορούν να αποκτήσουν δικό τους παιδί¹⁹¹. Λόγω όμως της αυξημένης παρουσίας ασυνόδευτων ανηλίκων από τρίτες χώρες, έντονο είναι το πρόβλημα όσον αφορά και αυτή την ιδιαίτερη κατηγορία παιδιών.

«Ο θεός μου, μου είπε να πάω στην Ελλάδα και ότι εκεί η ζωή μου θα ήταν καλύτερη. Ο πατέρας μου δεν το ήθελε αλλά ο θεός μου είπε ότι πρέπει να φύγω. Ο θεός μου έπρεπε να πληρώσει περίπου 6,000 δολάρια ...μου είπε ότι θα δούλευα και θα τον ξεπλήρωνα. Υπάρχουν δύο διακινητές, ένας στο Πακιστάν και ένας στην Αθήνα. Είπαν ότι θα με κρατήσουν φυλακισμένο μέχρι να τους δώσουν τα χρήματα. Νομίζω ότι ο θεός μου θα τους πληρώσει... ο διακινητής ξέρει ότι είμαι στο πλοίο. Όταν φθάσουμε στον Πειραιά, θα με περιμένει και θα με πάει σε ένα σπίτι να τηλεφωνήσω στο Πακιστάν. Αν [ο θεός μου] δεν τους δώσει τα χρήματα, θα με κρατήσει εκεί¹⁹²...».

Η χώρα μας, λόγω, κυρίως, όπως ήδη αναφέρθηκε, της γεωγραφικής της θέσης, αποτελεί χώρα προορισμού όχι μόνο ασυνόδευτων ανηλίκων αλλά και εκατοντάδων θυμάτων, ειδικά γυναικών και παιδιών, δεδομένου ότι πολλοί ανήλικοι καταλήγουν στα δίχτυα του εμπορίου λευκής σαρκός της παράνομης διακίνησης και εμπορίας με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση, από χώρες της Κεντρικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Αναφορικά με την νομοθετική αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων σε εθνικό επίπεδο, υιοθετήθηκε ομόφωνα από το Ελληνικό Κοινοβούλιο ο Ν. 3064/2002 για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και για την αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών. Αφενός, οι επικίνδυνες διαστάσεις που έχει προσλάβει η εμπορία ανθρώπων και η παιδική πορνογραφία σε διεθνές επίπεδο και αφετέρου, η υπογραφή συναφών ευρωπαϊκών και διεθνών κειμένων, όπως η Σύμβαση του ΟΗΕ περί καταστολής της εμπορίας προσώπων και εκμετάλλευσης της πορνείας

¹⁹¹ <http://www.parents.gr/forum/showthread.php?t=24042>

¹⁹² Human Rights Watch, 'Left to survive- systematic features to protect unaccompanied migrant children in Greece', December 2008, σελ. 88.

άλλων (1950), το Πρωτόκολλο των ΗΕ για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της διακίνησης προσώπων, ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών, που συμπληρώνει τη Σύμβαση των ΗΕ κατά του Υπερεθνικού Οργανωμένου εγκλήματος κ.λπ., κατέστησαν αναγκαία τη νομοθετική αντιμετώπιση όλων των μορφών της εμπορίας ανθρώπων. Επιπρόσθετα, η Ελλάδα έχει συμμορφωθεί σε κατά καιρούς Συστάσεις της ΕΕ όπως οι Συστάσεις της Υπουργικής Επιτροπής προς τα κράτη-μέλη της Ένωσης για τη σεξουαλική εκμετάλλευση των παιδιών, για τη δράση ενάντια στην εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση και για την προστασία των παιδιών από την σεξουαλική εκμετάλλευση. Ο Ν. 3064/02 επιδιώκει σημαντικές και ουσιαστικές επεμβάσεις στο Ποινικό Κώδικα· μετέτρεψε τη σωματεμπορία από πλημμέλημα σε κακούργημα και τυποποίησε διαφορετικά το φαινόμενο¹⁹³ Επιπλέον, αναγνωρίζει την υποχρέωση της πολιτείας να παρέχει προστασία και στήριξη (συμπεριλαμβανομένης και της δυνατότητας εθελοντικού επαναπατρισμού) στα θύματα εμπορίας ανθρώπων τα οποία έχουν επίσημα αναγνωριστεί ως τέτοια από τον αρμόδιο Εισαγγελέα¹⁹⁴. Επιπρόσθετα, το Π.Δ. 233/03 για την παροχή αρωγής και προστασίας των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων, δημιουργεί, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, το αναγκαίο πλαίσιο για την παροχή αρωγής, προστασίας και μέριμνας στα θύματα της μαστροπείας, της εμπορίας ανθρώπων, της σωματεμπορίας, της ασέλγειας σε ανήλικο έναντι αμοιβής, και του δουλεμπορίου. Συγκεκριμένα, προβλέπεται η παροχή προστασίας της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας τους. Επίσης παρέχεται αρωγή για στέγαση, διατροφή, περίθαλψη, ψυχολογική στήριξη, εξασφάλιση νομικού παραστάτη και διερμηνέα. Ειδικά για τους ανήλικους προβλέπεται η ένταξη τους σε προγράμματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης¹⁹⁵.

Ειδικότερα δε, σύμφωνα με το άρθρο 19 § 2 (α) του Π.Δ. 220/2007 οι αρμόδιες αρχές παραλαβής και εξέτασης του αιτήματος ασύλου ενός ασυνόδευτου ανηλίκου από τη στιγμή του εντοπισμού του (δηλαδή οι Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας) όταν υποβάλλεται αίτημα από ασυνόδευτο ανήλικο «*διασφαλίζουν ότι οι ανάγκες στέγασης του παιδιού ικανοποιούνται με τη φιλοξενία του... σε Κέντρα Φιλοξενίας με ειδική υποδομή για ανηλίκους ή σε άλλους χώρους φιλοξενίας*

¹⁹³ Φιλιόπουλος, Ε. (Υπαστυνόμος Β'), 'HumanTrafficking', Άρσις, τχ. 4, Ιούλιος 2006, σελ. 14.

¹⁹⁴ Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Θέσεις και Προτάσεις για το ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων- η κατάσταση στην Ελλάδα, Αθήνα, 2007, σελ. 5.

¹⁹⁵ Ζαβός, Α., 'Παράνομη Διακίνηση & Εμπορία Ανθρώπων στα Βαλκάνια', Βέροια, 15/05/2005.

κατάλληλους για ανηλίκους και ότι η στέγαση του παιδιού το προστατεύει από τον κίνδυνο της εμπορίας ή εκμετάλλευσης».

Στην πράξη εντούτοις αποδεικνύεται ότι οι δομές αυτές δεν διαθέτουν καμία ειδική πλαισίωση ούτε προσωπικό εξειδικευμένο για τους ανηλίκους αυτούς—συνήθως δε, όπως προκύπτει από πληθώρα επιτόπιων ερευνών στα εν λόγω κέντρα, και έχει ήδη σημειωθεί, δεν υπάρχει ούτε καν διερμηνέας για τη γλώσσα του ανηλίκου— με αποτέλεσμα την απομόνωση των παιδιών αυτών και εν τέλει την φυγή τους από τα κέντρα και σε πολλές περιπτώσεις ακόμα και την εξαφάνισή τους, καθώς διαπιστώνεται αδυναμία προστασίας των παιδιών από την εμπορία και την εκμετάλλευση¹⁹⁶. Δυστυχώς ωστόσο η απομάκρυνση¹⁹⁷ αυτών των παιδιών από τα αρμόδια κέντρα ή τους ξενώνες, τους καθιστά συχνά, αυτομάτως, επόμενα θύματα της εμπορίας παιδιών.

---

¹⁹⁶ UNHCR, 'Αντιμετώπιση από την Πολιτεία των αλλοδαπών ασυνόδευτων ανηλίκων που ζητούν άσυλο στην Ελλάδα', Παπαγεωργοπούλου, Γ., Παπαγεωργίου, Ι., Απρίλιος 2008, σελ. 34-35.

¹⁹⁷ Πέντε ανήλικα παιδιά από το Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης που βρίσκεται στα Ανώγεια απομακρύνθηκαν το φθινόπωρο του 2012 εν αγνοία των αρμόδιων αρχών από τις εγκαταστάσεις του Κέντρου ενώ στις 23/10/2010 σημειώθηκε το τελευταίο 'φυγή'. Πρόκειται για έναν ανήλικο Αφγανό, ηλικίας 15 ετών, για τον οποίο έχουν εκδοθεί σήματα αναζήτησης από την Αστυνομία και το Λιμενικό. Βλ. 'Το 'σκασαν από το Ίδρυμα Νεότητας των Ανωγείων', *Εφημερίδα Πατρίς*, 25/10/2012.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Εν κατακλείδι, η παρουσίαση και ανάλυση του ζητήματος των ασυνόδευτων ανηλίκων όπως αυτό σκιαγραφήθηκε στην παρούσα εργασία καταδεικνύει ένα σύστημα που χωλαίνει από παντού.

Ξεκινώντας από το νομοθετικό πλαίσιο, διαπιστώνουμε την ύπαρξη πληθώρας κανόνων γενικών, αλλά και ειδικότερων ρυθμίσεων, αναγκαστικού αλλά και προαιρετικού δικαίου· μία αδιαμφισβήτητη πολυνομία που δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση χαρακτηριστικό γνώρισμα ενός εύρυθμου συστήματος το οποίο θα προασπίζει και θα προστατεύει στην ουσία και εμπράκτως τα θεμελιώδη δικαιώματα της ιδιαίτερης αυτής κατηγορίας παιδιών.

Στη συνέχεια, περιγράφηκε η παρουσία και δράση πολλών φορέων και οργανισμών. Εμπόδια όμως στις ιδιαίτερα ελπιδοφόρες επιθυμίες και δράσεις των εν λόγω οργανώσεων θέτονται διαρκώς, με βασικότερο αυτό της ελλιπούς χρηματοδότησης αλλά και της απουσίας ουσιαστικής επαγγελματικής κατάρτισης από τους πλέον αρμόδιους για τη θέση σε εφαρμογή της πολιτικής για τα ασυνόδευτα, ήτοι τους φορείς που αναλαμβάνουν δράση σε εθνικό επίπεδο μετά τον εντοπισμό των ασυνόδευτων στα σύνορα της χώρας.

Τα αποτελέσματα της σύνδεσης του νομοθετικού- θεσμικού πλαισίου με τη δράση φορέων και οργανώσεων και τα όποια κενά εντοπίζονται καταγράφηκαν στην παρουσίαση της κατάστασης που επικρατεί μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση εν γένει και ειδικότερα στην Ισπανία, τη Σουηδία και την Ελλάδα.

Με τη σειρά του ωστόσο, το Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Στρασβούργο, διαδραματίζοντας καταλυτικό ρόλο στην ανάπτυξη και εφαρμογή των πολιτικών που άπτονται τόσο ευαίσθητων ζητημάτων, έρχεται να καταδικάσει συμπεριφορές που προσβάλλουν και καταπατούν τα θεμελιώδη δικαιώματα και να επιβάλλει σημαντικά πρόστιμα στα αρμόδια κράτη.

Τέλος, ασχοληθήκαμε με το μείζον πρόβλημα του εμπορίου παιδιών από τη σκοπιά του ζητήματος των ασυνόδευτων ανηλίκων· καθώς προσεγγίσαμε και παρουσιάσαμε το ζήτημα του εμπορίου παιδιών ως αποτέλεσμα της κακής ή έστω ανεπαρκούς πολιτικής που ασκείται στο πλαίσιο των ασυνόδευτων παιδιών.

Ειδικότερα για την περίπτωση της χώρας μας, η Ελλάδα όπως έχει ήδη σημειωθεί δεν αποτελεί χώρα τελικού προορισμού για τα παιδιά αυτά. Οι περισσότεροι ανήλικοι γνωρίζουν πολύ καλά ότι τις πολύ καλύτερες συνθήκες

διαβίωσης που ονειρεύονται δεν θα τις συναντήσουν μέσα στην ελληνική επικράτεια. Στόχος τους λοιπόν είναι μέσω του ελληνικού εδάφους να καταλήξουν σε περισσότερα υποσχόμενες ευρωπαϊκές χώρες. Το γεγονός όμως αυτό δημιουργεί επιπλέον προβλήματα στο ήδη υφιστάμενο προβληματικό σύστημα. Η απουσία κινήτρων και επιθυμίας να εγκατασταθούν και ενσωματωθούν στην ελληνική κοινωνία καθιστά ακόμη πιο δύσκολο το έργο των αρμόδιων. Αφενός, λοιπόν, η έλλειψη μόρφωση και επαγγελματική κατάρτιση των αρμόδιων υπαλλήλων επί του θέματος αλλά και η απουσία χρηματικών πόρων ικανών να στηρίζουν τις όποιες πρωτοβουλίες και αφετέρου η αδιαφορία αλλά και έλλειψη συνεργασίας από πλευράς των ανηλίκων δημιουργούν έναν φαύλο κύκλο και καθιστούν δύσκολη την αντιμετώπιση και λύση του προβλήματος. Οι ελληνικές αρχές βρίσκονται σε αδιέξοδο και οι όποιες προγραμματικές δηλώσεις εμφανίζονται στο διεθνές και ευρωπαϊκό προσκήνιο, στην πράξη, συχνά, δεν βρίσκουν αντίκρισμα και πέφτουν στο κενό.

Οι προσπάθειες που γίνονται με βασικό στόχο την προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των παιδιών αυτών είναι ιδιαίτερα σημαντικές και μπορούν να αποδοθούν σε πλήθος φορέων: διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς, μη κυβερνητικούς οργανισμούς.

Τι γίνεται όμως όταν ανεπίλυτα ζητήματα και ανυπέρβλητα εμπόδια υψώνονται μπροστά στις προσπάθειες αυτές; Ποιος τελικά φέρει το βάρος και την ευθύνη της εν τέλει αναποτελεσματικής πολιτικής για τα ασυνόδευτα ανήλικα και της συνεχούς καταπάτησης των δικαιωμάτων τους; Μήπως τελικά οι αρμόδιοι φορείς, ειδικά σε εθνικό επίπεδο, πρέπει να ενημερωθούν και να λάβουν την σωστή κατάρτιση που αρμόζει στον πρωταγωνιστικό ρόλο που αυτοί κατέχουν; Και μήπως πρέπει επιτέλους τα παιδιά αυτά να ενημερώνονται πλήρως για τα δικαιώματα με τα οποία τους εφοδιάζει η διεθνής κοινότητα; Το ταξίδι που ξεκινάει ένα ασυνόδευτο παιδί είναι μεγάλο, αβέβαιο και με πολλά ρίσκα: στοιχεία που δεν συνάδουν με την ιδιότητα του ως 'Παιδί'.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

✓ ΒΙΒΛΙΑ

Καταπόδης, Γ., και Στεφάνου, Κ., (επιμ.), Οι Ευρωπαϊκές Συνθήκες μετά την αναθεώρηση της Λισσαβώνας, *Αντ. Ν. Σάκκουλα*, Αθήνα- Κομοτηνή, 2008.

Μουσιδης, Α., Η κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών στην Ελλάδα. Εργασία-Εκπαίδευση- Ταυτότητες, Αθήνα, *Κριτική*, 2011.

Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, Οι πρόσφυγες του κόσμου 2000. Πενήντα χρόνια ανθρωπιστικής δράσης, Αθήνα, *Ελληνικά Γράμματα*, 2000.

✓ ΑΡΘΡΑ

Δετσαρίδης, Χ. Π., ‘Διοικητική απέλαση και ανέφικτη ή ανεπίτρεπτη απέλαση για ορισμένες ομάδες (ανήλικοι, πρόσφυγες κ.τ.λ.)’, *Διοικητική Δίκη*, 2007, σελ. 299-317.

Νικολακοπούλου- Στεφάνου, Η., ‘Μετανάστευση και άσυλο στην Ευρωπαϊκή Ένωση’, *Δικαιώματα του Ανθρώπου*, τχ. 26, 2005, σελ. 383-406.

Νομικό Βήμα, *Αφιέρωμα για τα πενήντα χρόνια του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, τομ. 57, τχ 8, Οκτώβριος 2009.

Παπαδόπουλου, Γ., ‘Θεσμικές καινοτομίες στην αντιμετώπιση της μετανάστευσης’, *Το Σύνταγμα, Διμηνιαία Επιθεώρηση Συνταγματικής Θεωρίας και Πράξης*, τχ. 4, 2002.

Παπαστυλιανός, Χ., ‘Ιδιότητα του πολίτη και αλλοδαποί: ο αλλοδαπός ως υποκείμενο δικαιωμάτων στην ελληνική έννομη τάξη’, *Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου*, τχ. 6, 2009, σελ. 859-870.

Παραδεισιάνος, Α. (Αστυν. Α’), ‘Το φαινόμενο της μετανάστευσης’, www.astynomia.gr, Αθήνα.

Στεργίου, Α., ‘Τα κοινωνικά δικαιώματα των αλλοδαπών τρίτων χωρών’, *Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου*, τχ. 5, 2010, σελ. 688-704.

Ταμιχτσής, Ι., ‘Το έγκλημα της παράνομης διακίνησης και εκμετάλλευσης ανθρώπων- Μια συνοπτική παρουσίαση του ζητήματος’, *ΠοινΔικ*, 10/2008.

Τσιγγανάς, Αθ., ‘«Πληγή» οι ασυνόδευτοι ανήλικοι-Αυξανόμενη ροή προς χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαπιστώνει η Frontex σε έκθεσή της’, *Η Καθημερινή*, 29/12/10.

Τσίγκρης, Α., ‘Ανήλικοι πρόσφυγες και παροχή ασύλου (Οι πρόσφυγες δεν είναι λαθρομετανάστες)’, *Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ*, 07/09/2012.

Φιλίππου, Ε. (Υπαστυνόμος Β’), ‘Human Trafficking’, *Άρσις*, τχ. 4, Ιούλιος 2006.

Bank, R., ‘The Emergent EU Policy on Asylum and Refugees. The New Framework Set by the Treaty of Amsterdam: Landmark or Standstill?’, *Nordic Journal of International Law*, Kluwer Law International, 1999, τχ. 68, σελ. 1-29.

Cabedo Mallol, V., ‘La protección y la integración de los menores inmigrantes no acompañados’, *Cuadernos Constitucionales de la Cátedra Fdriue Furió Ceriol*, No 56, σελ. 81-95.

Cossé, E., ‘Greece Needs ‘Zero Tolerance’ Approach to Police Violence’, www.hrw.org, 17/10/2012.

Farmer, A., ‘Letter to Parliamentary Joint Human Rights Committee’, www.hrw.org, 26/10/ 2012.

Farmer, A., - Sunderland, J., ‘EU, as peacemaker, should welcome those fleeing war’, www.hrw.org, 17/10/2012.

Gallego Obieta, V., Perez Burrull, I., Martinez Soler, J., Ortiz Barahona, A., Valero Torrejon, M., Pastor Valdres, M., ‘La integracion social de los menores inmigrantes no acompañados: Nuevos retos de la Comunidad de Madrid’, *Acciones e investigaciones sociales*, ISSN 1132-192X, N. Extra 1, 2006, σελ. 109-138.

Keselman, O., Cederborg, A.C., και Linell, P., ‘That is not necessary for you to know! Negotiations of participation status of unaccompanied children in interpreter-mediated asylum hearing’, *Interpreting*, John Benjamins Publishing Company, τομ. 12, τχ. 1, 2010, σελ. 83-104.

Lavrysen, L., ‘Rahimi v. Greece and the proceduralization of children’s rights’, *Strasbourg Observers*, April 2011.

Nykänen, E., ‘Protecting Children? The European Convention of Human Rights and Child Asylum Seekers’, *European Journal of Migration and Law*, Kluwer Law International, τχ 3, 2001, σελ 315-345.

Peers, S., 'An EU Immigration Code Towards a Common Immigration Policy', *European Journal of Migration and Law*, Martinus Nijhoff Publishers, τχ. 14, 2012,σελ. 33-61.

Roscam Abbing, H., 'Age Determination of Unaccompanied Asylum Seeking Minors in the European Union: A Health Law Perspective', *European Journal of Health Law*, Martinus Nijhoff Publishers, τομ. 18, 2011, σελ. 11-25.

Silveira Gorski, H-C., 'Η Ευρωπαϊκή Ένωση, οι πρόσφυγες και οι παράνομοι μετανάστες', *Θέσεις*, τχ. 68, Ιούλιος- Σεπτέμβριος 1999.

Staiger, I., 'Trafficking in Children for the Purpose of Sexual Exploitation in the EU. The Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings and its implementation into German Law', *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, τομ. 13, τχ. 4, 2005, σελ. 603-624.

Triantafyllidou, A., Ambrosini, M., 'Irregular Immigration Control in Italy and Greece: Strong Fencing and Weak Gate- keeping serving the Labour Market', *European Journal of Migration and Law*, Martinus Nijhoff Publishers, τομ. 13, τχ. 3, 2011, σελ. 251-273.

Walljasper, J., 'Tabitha case: A Court that countries have to answer to', www.alternet.org , 26/08/2006.

✓ ΔΙΕΘΝΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Σύμβαση της Γενεύης, της 28^{ης} Απριλίου 1951, για το Καθεστώς των Προσφύγων.

Convention on the Rights of the Children, adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989, entry into force 2 September 1990, in accordance with article 49.

Πρόσθετο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διασυννοριακού Οργανωμένου Εγκλήματος για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ιδιαίτερα γυναικών και ανηλίκων. Υιοθετήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2000 με την απόφαση 55/25 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ. Έναρξη ισχύος: 25 Δεκεμβρίου 2003.

Council of Europe, Convention on Action against Trafficking in Human Beings, adopted by the Committee of Ministers on 3 May 2005. Entered into force 1 February 2008.

Committee on the rights of the child, Thirty- ninth session, 17 May- 3 June 2005, ‘General Comment No 6 (2005), Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin’.

Committee on the rights of the child, Fifty- first session, Geneva, 25 May-12 June 2009, ‘General Comment No 12(2009), The right of the child to be heard’.

✓ **ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΠΑΡΑΓΩΓΟ ΔΙΚΑΙΟ**

▪ **Κανονισμοί**

Κανονισμός 343/2003/ΕΚ του Συμβουλίου (Δουβλίνο II), της 18^{ης} Φεβρουαρίου 2003, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας.

Κανονισμός 862/2007/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11^{ης} Ιουλίου 2007 , περί κοινοτικών στατιστικών για τη μετανάστευση και τη διεθνή προστασία και την κατάργηση του κανονισμού 311/76/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί τηρήσεως στατιστικών για τους αλλοδαπούς εργαζόμενους (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ).

▪ **Οδηγίες**

Οδηγία 2001/55/ΕΚ του Συμβουλίου, της 20^{ης} Ιουλίου 2001, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές παροχής προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων και μέτρα για τη δίκαιη κατανομή των βαρών μεταξύ κρατών μελών όσον αφορά την υποδοχή και την αντιμετώπιση των συνεπειών της υποδοχής αυτών των ατόμων.

Οδηγία 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27^{ης} Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη.

Οδηγία 2003/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22^{ας} Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης.

Οδηγία 2004/81/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29^{ης} Απριλίου 2004, σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές.

Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου, της 1^{ης} Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα.

Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16^{ης} Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών.

Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5^{ης} Απριλίου 2011, για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου.

✓ ΕΘΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

▪ Ελληνικό Σύνταγμα

▪ Νόμοι

Νόμος 1837/1989, Για την προστασία των ανηλίκων κατά την απασχόληση και άλλες διατάξεις.

Νόμος 1975/1991, Είσοδος- έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις.

Νόμος 2101/1992, Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού.

Νόμος 2452/1996, Ρύθμιση θεμάτων προσφύγων κατά τροποποίηση των διατάξεων του ν. 1975/1991.

Νόμος 2447/1996, Κύρωση ως Κώδικα του σχεδίου νόμου «Υιοθεσία, επιτροπεία και αναδοχή ανηλίκου, δικαστική συμπαράσταση, δικαστική επιμέλεια ξένων υποθέσεων και συναφείς ουσιαστικές, δικονομικές και μεταβατικές διατάξεις».

Νόμος 3064/2002, Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών.

Νόμος 3386/2005, Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια.

Νόμος 3907/2011, Τδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/EK.

Νόμος 4058/2012, άρθρο 18, Τροποποίηση του ν. 3907/2011.

▪ **Προεδρικά Διατάγματα**

Προεδρικό Διάταγμα 189/1998, Προϋποθέσεις και διαδικασία παροχής άδειας εργασίας ή άλλης βοήθειας για επαγγελματική αποκατάσταση των αναγνωρισμένων από την πολιτεία ως προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των προσωρινά διαμενόντων για λόγους ανθρωπιστικούς.

Προεδρικό Διάταγμα 61/1999, Διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπού πρόσφυγα, ανάκληση της αναγνώρισης και απέλαση αυτού, έγκριση εισόδου των μελών της οικογένειας του και τρόπος συνεργασίας με τον Εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα (όπως τροποποιήθηκε με τα ΠΔ 90/2008, 96/2008 και 167/2008).

Προεδρικό Διάταγμα 266/1999, Διοικητική υπαγωγή και λειτουργία του υφισταμένου στο Λαύριο Αττικής Κέντρου Προσφύγων και κοινωνική προστασία των αναγνωρισμένων προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των παραμενόντων για ανθρωπιστικούς λόγους.

Προεδρικό Διάταγμα 233/2003, Προστασία και Αρωγή στα Θύματα των Εγκλημάτων των άρθρων 323, 324Α 349, 351 και 351Α του Ποινικού Κώδικα κατά το άρθρο 12 του Ν. 3064/2002 ΦΕΚ Α 248.

Προεδρικό Διάταγμα 220/2007, Προσαρμογή της Ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα Κράτη-Μέλη.

Προεδρικό Διάταγμα 90/2008, Προσαρμογή ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου της 1^{ης} Δεκεμβρίου 2005 σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα.

Προεδρικό Διάταγμα 114/2010, «Καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας σε συμμόρφωση» προς την Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου «σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα».

▪ **Εγκύκλιοι**

Εγκύκλιος του Υπουργείου Εσωτερικών αρ. **5401/1-261100** της 23 Φεβρουαρίου 2008 σχετικά με την εφαρμογή του ΠΔ 220/2007 για τις ελάχιστες απαιτήσεις για την εισαγωγή των των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη.

✓ **NOMΟΛΟΓΙΑ**

▪ **Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ)**

Affaire Mubilanzila Mayeka et Kaniki Mitunga c. Belgium (Requête No 13178/03), Arrêt Definitif, 12/01/2007.

Affaire M.S.S. c. Belgique et Grece, (Requête No 30696/09), Arrêt, 21/01/2011

Communique de presse du greffier de la cour, No 297, Prise en charge inadaptee et detention irreguliere d'un demandeur d'asile mineur non accompagne, 05/04/2011.

Affaire Rahimi c. Grece (Requête No 8687/08), ECHR, Arrêt Definitif, 05/07/2011.

▪ **Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ, πρώην ΔΕΚ)**

Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C - 411/10 και C - 493/10, με αντικείμενο αιτήσεις εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ.

✓ **ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ**

▪ **Ευρωπαϊκή Ένωση**

Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρόγραμμα δράσης για τους ασυνόδευτους ανήλικους (2010-2014), Βρυξέλλες, 06/05/2010.

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των περιφερειών, το θεματολόγιο της Ε.Ε, για τα δικαιώματα του παιδιού, Βρυξέλλες 15/02/2011.

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των περιφερειών, Η στρατηγική της ΕΕ για την εξάλειψη της εμπορίας ανθρώπων 2012–2016, Βρυξέλλες, 19/06/2012.

Απόφαση 293/2000/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Ιανουαρίου 2002, για τη θέσπιση του προγράμματος κοινοτικής δράσης (πρόγραμμα Daphne- 2000-2003) περί προληπτικών μέτρων κατά της βίας εις βάρος παιδιών, εφήβων και γυναικών.

Απόφαση- πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της 19^{ης} Ιουλίου 2002, για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων

Έκθεση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την εφαρμογή της οδηγίας 2004/81/ΕΚ σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές, Βρυξέλλες, 15/10/2010.

Έκθεση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ενδιάμεση έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος δράσης για τους ασυνόδευτους ανήλικους, Βρυξέλλες, 28/09/2012.

Κοινή δράση 96/700/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 29^{ης} Νοεμβρίου 1996, για την κατάρτιση προγράμματος ενθάρρυνσης και ανταλλαγών μεταξύ των υπευθύνων για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών (ευρύτερα γνωστής ως STOP).

Κοινή δράση 96/748/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 16^{ης} Δεκεμβρίου 1996, σχετικά με την επέκταση της εντολής που δόθηκε στη μονάδα ναρκωτικών της Europol.

Brussels Declaration on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings, *Council of the European Union*, Brussels, 29/11/2002.

Report of the European Committee to the Government of Greece on the visit to Greece for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), January 2011.

Statement of Cecilia Malmström, European Commissioner for Home Affairs: ‘Cautiously optimistic after meetings in Athens’, September 2010.

Statement of Cecilia Malmström, European Commissioner for Home Affairs: ‘Stand up for the unaccompanied children’, September 2012.

▪ **Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για του Πρόσφυγες- UNHCR**

‘Αντιμετώπιση από την Πολιτεία των αλλοδαπών ασυνόδευτων ανηλίκων που ζητούν άσυλο στην Ελλάδα’, Παπαγεωργοπούλου, Γ., Παπαγεωργίου, Ι., Απρίλιος 2008.

‘Παρατηρήσεις για την Ελλάδα ως χώρα ασύλου’, Δεκέμβριος 2009.

‘Interview with UNHCR Policy Development and Evaluation Service, during the field visit to Geneva’ and ‘Voices of Afghan children- A study on asylum- seeking children in Sweden’, June 2010.

‘Η Ύπατη Αρμοστεία καλεί την ΕΕ και την FRONTEX να διασφαλίσουν την πρόσβαση στις διαδικασίες του ασύλου, εν μέσω κατακόρυφης μείωσης των αφίξεων στη Μεσόγειο’, Δεκέμβριος 2010.

‘Εκθέσεις Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων για θέματα ασύλου και προσφύγων στην Ελλάδα’, 2010-2012.

‘Prevent, Combat, Protect: Human Trafficking; Joint UN Commentary on the EU Directive – A Human Rights-Based Approach’, November 2011

▪ **Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα- UNODC,**

‘Παγκόσμια Έκθεση του ΟΗΕ για την Εμπορία Ανθρώπων’, 2009

▪ **Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις- Διακυβερνητικοί Οργανισμοί- Ευρωπαϊκές Αρχές- Εθνικές Επιτροπές**

Διεθνής Αμνηστία, 'Η παγίδα 'Δουβλίνο II': Επιστροφές αιτούντων άσυλο προς την Ελλάδα', Μάιος 2010.

Διεθνής Αμνηστία, 'Ενας χρόνος από την υπόθεση M.S.S.- Η Ελλάδα συνεχίζει να παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο', Ιανουάριος 2012.

Διεθνής Αμνηστία, 'Ελλάδα: Το τέλος του δρόμου για τους πρόσφυγες', Δεκέμβριος 2012, σελ. 1-12.

Διεθνής Οργανισμός για τη Μετανάστευση, 'Γλωσσάριο για την Μετανάστευση', 2009.

Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Θέσεις και Προτάσεις για το ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων- η κατάσταση στην Ελλάδα, Αθήνα, 2007.

Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, 'Ασυνόδευτοι ανήλικοι στα ελληνοτουρκικά σύνορα', Θεοδωρόπουλος, Α., Νομική Υπηρεσία- Μόνιμη Αποστολή ΕΣΠ στον Έβρο, Ιούνιος 2012.

Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, 'Νέα καταδίκη της Ελλάδας από το ΕΔΑΔ', Δελτίο Τύπου, Απρίλιος 2011.

Συνήγορος του Πολίτη, Μεταχείριση ασυνόδευτων αλλοδαπών ανήλικων κρατούμενων στην Παγανή Μυτιλήνης, Δεκέμβριος 2006.

European Asylum Support Office, Πρόγραμμα εργασίας 2013.

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), 'Child Trafficking in the European Union- Challenges, perspectives and good practices', July 2009.

FRONTEX, Report for the unaccompanied minors in the migration process, European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union, Risk Analysis Unit, Warsaw, December 2010.

Human Rights Watch, 'Left to survive- systematic features to protect unaccompanied migrant children in Greece', December 2008.

Human Rights Watch, ‘The EU’s dirty hands, Frontex involvement in Ill- Treatment of Migrant Detainees in Greece’, September 2011, σελ. 1-13.

Human Rights Watch, ‘Turned away. Summary returns of unaccompanied migrant children and adult asylum seekers from Italy to Greece’, January 2013, σελ. 1-46.

Save the Children- (Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες), ‘Διακήρυξη Καλών Πρακτικών’, Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τα Ασυνόδευτα Παιδιά, 4η Αναθεωρημένη Έκδοση, 2009

UNICEF, Η Καταπολέμηση της Παράνομης Διακίνησης και Εμπορίας Παιδιών, Ιούνιος 2009, σελ. 1-115

UNICEF, Ni ilegales ni invisibles: realidad jurídica y social de los menores extranjeros en España, Informe 2009.

▪ **Λοιπά Κείμενα**

ο ‘Δεύτερη Έκθεση Επιθεώρησης’, *Συντονιστική Ομάδα για την εποπτεία του EURODAC*, Ιούνιος 2009.

ο Διεθνές Συνέδριο με θέμα: ‘Εξελίξεις και Προκλήσεις στον Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης της ΕΕ’, *Έδρα Jean Monnet, «Νέες διαστάσεις στις Ευρωπαϊκές Νομικές Σπουδές»*, 14 -16 Φεβρουαρίου 2013, Θεσσαλονίκη.

ο Έκθεση της Υπηρεσίας Θεμελιωδών Δικαιωμάτων για τα Δικαιώματα των Ασυνόδευτων Ανηλίκων Αιτούντων Άσυλο με θέμα ‘Επιτακτική η ανάγκη ευρωπαϊκού μηχανισμού προστασίας των δικαιωμάτων τους’, *Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Ανθρωπιστικού Δικαίου και Ανθρωπιστικής Δράσης, Ευρωπαϊκό Κέντρο Έρευνας και Κατάρτισης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ανθρωπιστικής Δράσης*, τχ 23-24, Σεπτέμβριος - Δεκέμβριος 2010, σελ.31- 32.

ο Εισήγηση Ροζάκη, Χρ., επί συζήτησης με θέμα ‘Τα Ελληνικά Δικαστήρια και η Νομολογία του ΕΔΔΑ’, *Κίνηση Πολιτών για μια Ανοιχτή Κοινωνία*, Αθήνα, Μάρτιος 2011.

ο ‘Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Ανήλικοι παράνομοι μετανάστες- Υπόθεση Rahimi κατά Ελλάδας’, *Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Ανθρωπιστικού Δικαίου και Ανθρωπιστικής Δράσης, Ευρωπαϊκό Κέντρο Έρευνας και*

Κατάρτισης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ανθρωπιστικής Δράσης, τχ. 26, 27, 28, Μάρτιος- Αύγουστος 2011, σελ.31- 33.

- ο Ημερίδα με θέμα: 'Γυναίκα και Trafficking στα Βαλκάνια', Ζαβός, Α., 'Παράνομη Διακίνηση & Εμπορία Ανθρώπων στα Βαλκάνια', Βέροια, 15/05/2005.
- ο 'Το 'σκασαν από το Ίδρυμα Νεότητας των Ανωγείων', *Εφημερίδα Πατρίς*, Ηράκλειο, 25/10/2012.
- ο 'Το Χαμόγελο του Παιδιού εκπροσωπεί την Ελλάδα στο «NET FOR U»', *Δελτίο τύπου*, Αθήνα, 16/10/2012.
- ο 'Υποδοχή και φροντίδα των ασυνόδευτων ανηλίκων σε οκτώ κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης- Συγκριτική μελέτη και προοπτικές εναρμόνισης- Σύνθεση', Delbos L., Carlier M. (*France terre d' asile*), De Donato M. (*Consiglio Italiano per I Rifugiati*), Pavlou M. (*Institute for Rights, Equality and Diversity*), Poulou M. (*i-RED*), Gallado A., Martin P. (*MPDL*), Palmieri N. και Benassi E. (*CIR*), Οκτώβριος 2010.
- ο 'Υπόθεση Rahimi v. Greece: Το ΕΔΔΑ καταδικάζει την Ελλάδα για παράνομη κράτηση και απάνθρωπη μεταχείριση ασυνόδευτου ανήλικου', *Ομάδα Δικηγόρων για τα προβλήματα προσφύγων και μεταναστών- omadadikigorwn.blogspot.gr*, Απρίλιος 2011.

✓ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

<http://www.unicef.gr/>

<http://www.unric.org/el/>

<http://www.amnesty.org.gr/>

<http://www.synigoros.gr/>

<http://www.0-18.gr/>

<http://hub.coe.int/>

<http://www.echr.coe.int/echr/>

<http://www.et.gr/>

<http://www.arsis.gr>

http://ec.europa.eu/index_el.htm

<http://www.cpt.coe.int>

<http://www.i-red.eu/?i=institute.el.identity>
<http://www.savethechildren.org>
<http://www.unhcr.gr/prostasia/paidia.html>
<http://www.europeanvoice.com>
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
<http://gr.humanrights.com>
<http://www.gcr.gr>
<http://www.frontex.europa.eu/>
<http://fra.europa.eu/en>
<http://easo.europa.eu/>
<http://www.proasyl.de/>
<http://www.cpt.coe.int/greek.htm>
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
<http://www.mdmgreece.gr/>
<http://www.ilo.org>
<http://www.os3.gr>
<http://www.mkoapostoli.com>
<http://www.nath.gr/nostos/meletes3.html>
<http://www.cen.gr/index.php/news-and-others/578-2013-01-18-13-08-01>
<http://www.crin.org/resources/infodetail.asp?ID=10852>
<http://www.emnbelgium.be/publication/unaccompanied-minors-belgium-emn>
<http://www.globaldetentionproject.org/countries/europe/belgium/introduction.html>
http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/l33020_el.htm
http://www.yptp.gr/asylo.php?option=ozo_content&perform=view&id=4258&Itemid=156&lang=&lang=&lang=GR#nea_uhresia_1